

Національний університет
водного господарства
та природокористування

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

І.Л. Сазонець, А.С. Саленко

**ДЕТЕРМІНАНТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО
ПЕРЕХОДУ**

Монографія

Рівне – 2019

*Рекомендовано вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування.*

Протокол № від 2019 року.

Рецензенти:

Слісєєва О.К. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро);

Саричев В.І. – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри військової підготовки Університету митної справи та фінансів(м. Дніпро);

Ханін І.Г. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне).

Сазонець І.Л., Саленко А.С.

Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу /І.Л. Сазонець, А.С. Саленко. – Рівне : Волин. обереги, 2019. – 185с.

ISBN

В поданій монографії розглянуто теоретичні основи лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на формування системи високотехнологічного підприємництва, детермінанти запровадження високих технологій в підприємстві та напрями його лібералізації, напрями удосконалення системи управління у високотехнологічних підприємницьких структурах.

Монографія стане у нагоді економістам, фахівцям з питань міжнародних економічних відносин, менеджерам та всім спеціалістам, які роблять реальні кроки в дослідженнях процесів діяльності підприємницьких структур в умовах ліберальної економіки

© Сазонець І.Л.

Саленко А.С.

© Волинські

обереги

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності

1.2. Основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності

1.3. Сутність та трансформація підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму

Висновки до першого розділу

Список використаних джерел до першого розділу

РОЗДІЛ II. ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій

2.2. Визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва в Україні

2.3. Лібералізація підходів до менеджменту в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу

Висновки до другого розділу

Список використаних джерел до другого розділу

РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ

3.1. Розвиток високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі

3.2. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку України

3.3. Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великих підприємств та корпорацій

Висновки до третього розділу

Список використаних джерел до третього розділу

ВИСНОВКИ

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ОПЕК – Організація країн - експортерів нафти (англ. The Organization of the Petroleum Exporting Countries; скорочено ОПЕК, англ. OPEC) - міжнародна міжурядова організація, створена нафтовидобувними країнами з метою контролю квот видобутку на нафту. Часто розглядається як картель;

СОТ – Світова організація торгівлі (англ. World Trade Organization, WTO) — міжнародна організація, яка вступила в силу 1 січня 1995 року з метою лібералізації міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин країн-членів;

СНД – Співдружність Незалежних Держав — регіональна міжнародна організація, до якої входять деякі пострадянські країни;

ЄАВТ – Європейська асоціація вільної торгівлі (англ. European Free Trade Association, EFTA) — зона вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів та фізичних осіб;

ЄврАзЕС – Євразійське економічне співтовариство (2001-2014) - міжнародна економічна організація низки колишніх республік СРСР. Була створена для ефективного просування її учасниками процесу формування Митного союзу і Єдиного економічного простору, а також реалізації інших цілей і завдань, пов'язаних з поглибленням інтеграції в економічній і гуманітарній сферах. Скасовано в зв'язку зі створенням Євразійського економічного союзу;

ЕКОВАЗ – Економічне співтовариство країн Західної Африки (фр. Communauté Économique des États de l'Afrique de l'Ouest (CEDEAO); англ. The Economic Community of West African States (ECOWAS)) - регіональний союз

країн Західної Африки. Блок має власні колективні збройні сили ECOMOG. Штаб-квартира ЕКОВАС розташована в Абуджі (Нігерія);

МЕРКОСУР – (англ. Mercosur) — економічний союз держав у Південній Америці, за темпами розвитку переважає всі інші подібні об'єднання. До нього входять Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай та Венесуела, як асоційовані члени — Чилі, Болівія, Перу, Колумбія та Еквадор;

NGO – Міжнародні неурядові організації (МНПО; англ. Non-governmental organizations) - різновид міжнародних організацій, які представляють собою нетериторіальні освіти, що відповідають трьом критеріям: по-перше, їм притаманний міжнародний характер складу і цілей; по-друге, приватний характер засновництва; і, по-третє, добровільний характер діяльності. Також важливою характеристикою є некомерційний характер діяльності, що не дозволяє відносити до цієї групи транснаціональні корпорації (ТНК);

EU4Business – спрямування допомоги ЄС на підтримку МСП Ініціатива Європейського Союзу "EU4Business" є загальною ініціативою, що охоплює всю діяльність ЄС, спрямовану на підтримку МСП в країнах Східного партнерства;

COSME (англ. Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises) — «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (2014—2020)» — програма Європейського Союзу. 23 лютого 2017 Верховна Рада ратифікувала Угоду між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в цій програмі. COSME — одна з ключових програм Євросоюзу з бюджетом 2,3 млрд євро, яка спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва, обмін досвідом, підвищення ділової активності підприємців, розширення торговельно-економічних зв'язків і формування культури ведення бізнесу відповідно до найкращих світових стандартів;

НДДКР – Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (акронім НДДКР) (рос. НИОКР) — сукупність робіт, спрямованих на

отримання нових знань та їх практичне застосування при створенні нового виробу або технології. НДДКР (в англійській мові використовується термін «Research & Development» (R&D)), який включає: Науково-дослідні роботи (НДР) — роботи пошукового, теоретичного та експериментального характеру, що виконуються з метою визначення технічної можливості створення нової техніки в певні терміни. НДР поділяються на фундаментальні (одержання нових знань) і прикладні (застосування нових знань для вирішення конкретних задач) дослідження. Дослідно-конструкторські роботи (ДКР) і технологічні роботи (ТР) — комплекс робіт з розробки конструкторської та технологічної документації на дослідний зразок виробу, виготовлення та випробувань дослідного зразка виробу, які виконуються за технічним завданням;

Код SIC – код стандартної промислової класифікації. Чотиризначний цифровий код, встановлений урядом США для позначення різних галузей промисловості відповідно до їх функцій та продукцією. Коди стандартної промислової класифікації використовуються здійснюють прямий маркетинг організаціями для сегментації розсильних списків і здійснення цільового маркетингу. Уряд використовує ці коди для збору і вивчення підприємницької інформації в рамках переписів населення. Перші дві цифри коду відповідають головній групі промислової класифікації, а другі дві вказують на підгрупи. Код не може відповісти на питання, чи зайняте підприємство тільки тією діяльністю, на яку вказує його код, і чи відображає код тільки головну сферу діяльності підприємства. В останньому випадку можуть бути інші маркетингові можливості, пов'язані з тією діяльністю, яка не визначена кодом стандартної промислової класифікації;

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) — міжнародна організація, що об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП і розглядаються як розвинені. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня

1960 в Парижі, але вступив у дію 30 вересня 1961 на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються. Організація об'єднує 35 найбільш економічно розвинених країн світу — більшість держав Європейського Союзу, США, Австралія, Швейцарія, Норвегія, Південна Корея, Японія та інші. Штаб-квартира розміщена у Парижі (Франція);

SITC – класифікація – стандартна міжнародна торгова класифікація (SITC / СМТК) використовується для статистичних цілей. Розробник: Статистична комісія ООН. Об'єкти класифікації: товари для зовнішньої торгівлі. Агреговані дані про торгівлю часто представляються одно- або двозначної категорією SITC / СМТК. Ознаки класифікації: властивості і характеристики товарів. Система кодування: п'ятизначний цифровий десятковий код. Код містить розділову точку між третім і четвертим знаками коду.

ВСТУП

Розвиток та підприємницьких структур в нашій країні обумовлений новою якістю процесів формування постіндустріального суспільства. Не дивлячись на значні економічні проблеми в формуванні суспільно-економічній та політичній ситуації в країні передові позиції в окремих сферах високотехнологічного виробництва та послуг лишаються пріоритетними. Крім того, стрімко розвиваються окремі напрями та сфери багатьох з них. До таких напрямів високотехнологічного підприємництва, що є національними лідерами в створенні конкурентоспроможної української економіки можна віднести розвиток окремих сфер космічної діяльності, формування нового рівня розвитку ІТ-бізнесу, літакобудування, технології, що пов'язані з енергетикою, хімічну промисловість, технології органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

В цілому рівень розвитку економіки України та рівень розвитку освіти, науки та високих технологій не дозволяють стверджувати про причетність України до країн постіндустріальної економіки. Разом з тим, високий потенціал окремих галузей та освітньо-науковий потенціал дають можливість віднести нашу країну до країн постіндустріального переходу. Подальше формування економічної системи країни в напрямку розвитку високих технологій та поглиблення рівня переробки сировини дозволить нашій країні перейти до постіндустріальної системи.

Розвиток високотехнологічних галузей економіки – різних за формами організації виробництва та надання послуг потребує застосування різних організаційно-правових форм ведення підприємницької діяльності. Важко уявити, що ракетобудування та ІТ-технології можна розвивати за однаковими управлінським процедурами в бізнес-середовищі. Тому актуальною задачею наукових досліджень на теперішній час є розробка ефективних організаційно-економічних механізмів функціонування високотехнологічного підприємництва та визначення формату корпоративних, організаційно-правових, інституційних форм запровадження

високотехнологічного підприємництва з орієнтацією на постіндустріальне майбутнє України.

Однією з визначальних характеристик розвитку високотехнологічного підприємництва є його лібералізація. Лібералізація підприємницької діяльності присутня всім напрямом економічного розвитку в умовах домінування ринкових відносин. Традиційно лібералізація в цій сфері проявляється шляхом стимулювання підприємницької ініціативи на рівні законодавчих актів, можливості застосування різних фінансових механізмів господарювання, застосування механізмів сумлінної конкуренції, можливостей співпраці з іноземними партнерами та виходу на світові ринки, тощо. В сфері високотехнологічного підприємництва лібералізація проявляється в додаткових аспектах, які зумовлені необхідністю більш повної реалізації творчого потенціалу працівників, надання їм можливостей для наукових досліджень. Саме це призводить до появи нових форм роботи в ІТ-корпораціях, які відрізняються можливістю віддаленого доступу до робочого місця, можливістю менеджменту корпорацій працювати ненормований робочий час та вводити практику home-office, суміщати роботу в компаніях та роботу в університетах та наукових установах.

Аналіз існуючих особливостей діяльності високотехнологічного підприємництва та виявлення нових детермінантів високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу є предметом поданої монографії. Слід зазначити, що значна кількість вітчизняних вчених вже досліджували питання розвитку підприємництва в Україні. До таких науковців ми можемо віднести Безтелесну Л.І., Гринько Т.В., Мальчик М.В., Мамонтову Н.О., Павленко І.І., Сардака С.Е., Саричева В.І. Наукові праці цих вчених детально проаналізували сутність та основні напрями розвитку підприємництва в нашій країні, трансформацію видів підприємництва, маркетингові стратегії підприємницьких структур, питання соціального забезпечення працівників та функціонування соціальної системи країни в цілому.

Сферу високотехнологічного підприємництва досліджували такі вчені-економісти як: Білозубенко В.І., Валиулліна З.В., Єлісеєва О.К., Мешко Н.П., Поляков М.В., Сазонець О.М., Ханін І.Г. Наукові праці цих вчених досліджували питання інноваційного розвитку економіки України, інтеграції економіки знань в практичну економічну діяльність, сфери застосування інформаційних технологій, інтеграції інноваційної моделі розвитку країни в світову інноваційну систему. Разом з тим, наукових праць, які досліджували тенденції та перспективи розвитку безпосередньо високотехнологічних структур, трансформацію їх форм, нові методи управління високотехнологічними структурами, механізм взаємодії підприємницьких структур та наукових установ недостатньо. Саме тому ці питання стали об'єктом дослідження в монографії.

В поданій монографії аналізуються теоретичні основи лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на формування системи високотехнологічного підприємництва, розглядаються детермінанти запровадження високих технологій в підприємстві та напрями його лібералізації, визначаються напрями удосконалення системи управління у високотехнологічних підприємницьких структурах.

В підготовці монографії взяли участь науковці Національного університету водного господарства та природокористування д.е.н., проф., завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Сазонець І.Л. (вступ, висновки, п.3.2, п. 3.3.) та аспірант Саленко А.С. (р. 1, р. 2, п. 3.1).

Особливу подяку за допомогу у виданні монографії автори висловлюють ректору Національного університету водного господарства та природокористування професору Мошинському Віктору Степановичу – за створення необхідних умов для творчої та наукової діяльності, шановним рецензентам – за глибокий аналіз монографії та цінні методичні поради – д.е.н., професору Єлісеєвій Оксані Костянтинівні, завідуючий кафедрою статистики, обліку та економічної інформатики Дніпровського національного

Національний університет
водного господарства
та природокористування

університету імені Олеся Гончара (м. Дніпро), д.е.н., доценту Саричеву Володимирі Івановичу – професору кафедри військової підготовки Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), Ханіну Ігорю Григоровичу – д.е.н., професору, професору кафедри міжнародних економічних відносин Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне).

Сподіваємось, що монографія буде цікавою для науковців, фахівців з організації підприємницької діяльності, підприємців, менеджерів високотехнологічних корпоративних підприємницьких структур, студентів магістерського рівня, які здобувають освіту в галузях знань «Економіка», «Менеджмент», «Публічне управління та адміністрування».

Національний університет
водного господарства
та природокористування

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Теоретичні основи інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності

Теоретичні основи лібералізації економіки та підприємницької діяльності розглядалися відомими науковцями України та іноземними вченими. Актуальність наукового доробку цієї тематики не визиває сумнівів. Функціонування довгий час національної економіки в командно-адміністративній, плановій економіці довело низьку ефективність таких методів управління. Новий шлях формування національної економічної системи базується на принципах лібералізації. Це підтверджується обраним курсом країни – курсом на інтеграцією з Європейським Союзом.

Не дивлячись на досить плідне вивчення питань лібералізації економіки, коло наукових пошуків по цей час не звужується. На теперішній час найбільш відомими вітчизняними науковцями, що розробляють питання лібералізації економічної сфери є такі як: Башнянин Г.І., Гладченко А.Ю., Дацій О.І., Єднак В.Ю., Королевська Н.Ю., Куряча Н.В., Ляпін Д.В., Осецький В.Л., Сазонець І.Л. та ін.

Дослідження лібералізації підприємницької діяльності на теперішній час неможливо уявити без дослідження інституційного середовища, що зумовлює форми організації підприємництва. Сучасне підприємництво та економіка в цілому функціонує в умовах регуляторного впливу інституцій. Державний тиск як метод управління економікою змінився на регуляторний вплив. Найбільш впливовими інститутами, які приймають участь у формуванні лібералізації економіки є міжнародні регіональні угруповання. Приєднуючись до ЄС – одного з головних регіональних угруповань світу

України імплементує його норми та стандарти, в тому числі і в сфері лібералізації управління економічними процесами. Більш конкретно інституційний вплив ЄС та інших регіональних політичних та економічних блоків впливає на діяльність підприємців України через проголошення різних Актів світового масштабу, в яких Україна є головним фігурантом. Процеси приєднання до регіональних економічних блоків та підписання важливих міжнародних угод базуються на прийнятті внутрішніх Законів та інших нормативних актів, які наближають вітчизняне законодавство до світового.

Важливу роль в закладенні основ лібералізації економіки та підприємницької діяльності мають міжнародні організації, які різними інструментами допомагають вітчизняним представникам економіки та бізнесу започаткувати та розвивати власну справу у відповідності до європейських норм.

Найбільш нерозвинутим інституційним аспектом лібералізації підприємницької діяльності на нашу думку залишаються на теперішній час неформальні інститути управління бізнес-середовищем. Вітчизняні підприємці ще не повною мірою засвоїли європейські підходи до формування та реалізації соціальних програм та заходів, нарахування та форм виплат винагороди за працю, взаємовідносин з бізнес-партнерами та з бюджетом.

Поєднання в цьому дослідженні комплексної системи інституційного впливу на лібералізацію економіки та підприємницької діяльності, визначення сутності категорії «лібералізація підприємницької діяльності» на нашу думку дозволить доповнити сучасні наукові концепції дослідження цього питання новими інституційними підходами на основі імплементції кращих європейських практик. Починати аналіз теоретичних підходів до цього питання на нашу думку доцільно з визначення принципів лібералізації економіки та інструментів лібералізації регуляторного впливу держави, які зображено на рис. 1.1.

Визначаючи зміст процесу лібералізації та інституційне забезпечення цього процесу є доцільним порівняти підходи різних науковців до

визначення цього поняття. З точки зору макроекономічних підходів трактує процес лібералізації Башнянин Г.І.

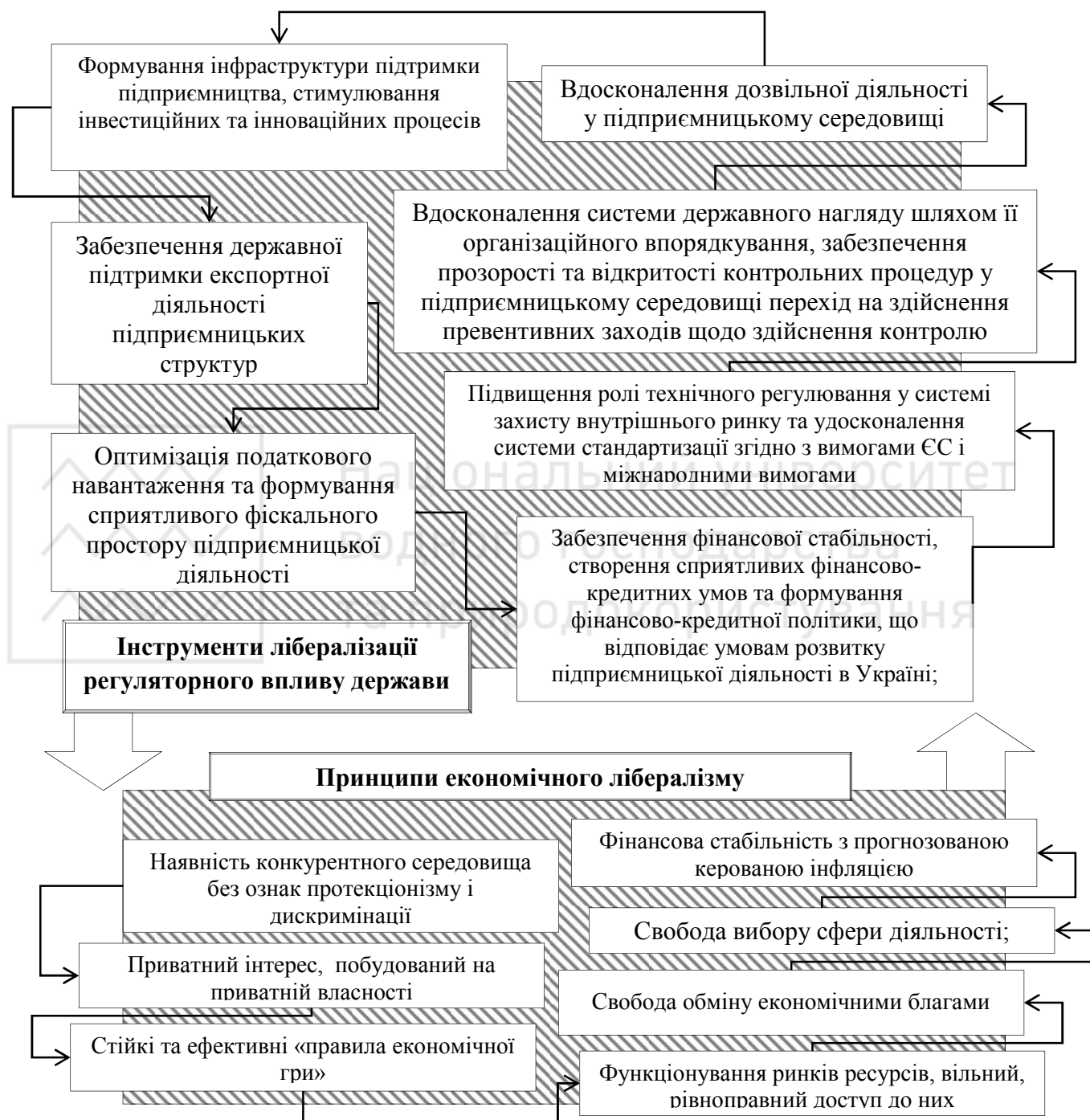

Рис 1.1. Принципи економічного лібералізму та інструменти регуляторного впливу

За його трактуванням «лібералізація в її економічній частині може бути зведена до процесу часткового або повного зниження адміністративного (адміністративно-економічного) тиску з боку держави на суб'єктів певної економічної діяльності» [1, С. 3 – 11].

Автори роботи під його керівництвом «Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки» підходять до трактування економічної частини лібералізації лишаючи поза дослідженням лібералізацію суспільства, соціальних відносин, зовнішньоекономічної та міжнародної діяльності, культурно-комунікативні аспекти лібералізації.

З позицій мікроекономічних положень наукових теорій та нагальних завдань, що стоять перед національною економікою процес лібералізації економіки характеризує Н. Сіпайло. В монографії «Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва» вона висловлює думку, що «лібералізація економіки являє собою процес ослаблення обмежень на здійснення ринкової діяльності і операцій. Він зачіпає, перш за все вето на здійснення господарських операцій та ціноутворення. До завдань лібералізації економіки можна віднести також скорочення трансакційних витрат, посилення господарської підприємницької мотивації та легалізацію «тіньової» діяльності» [2, С. 17].

Економічні, політичні, юридичні, управлінські аспекти синтезує у своєму визначенні лібералізації Д. Ляпін. Автор зазначає, що «лібералізація економіки – це питання розширення економічної свободи, свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи» [3, С. 66 – 74].

Шляхом регуляторного впливу держави на механізми управління лібералізацією визначає цей процес Н.Ю. Королевська. В роботі «Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні» авторка стверджує, що «процес лібералізації економіки дає більші можливості для використання механізмів ринкового регулювання, зменшення втручання

держави у сферу підприємницької діяльності у різних формах адміністративного та прямого державного регулювання. Основною функцією держави стає створення та збереження конкурентного середовища, сприяння розвитку МСП» [4, С. 41 – 47]. Як можна зрозуміти з трактування авторки, за її думкою сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, які є традиційними, типовими представниками підприємництва, є головною задачею держави.

З точки зору розвитку підприємництва, Сіпайло Н.А. визначає безпосередньо лібералізацію підприємницької діяльності наступним чином: «лібералізацію підприємницької діяльності можна трактувати як процес зниження регуляторного тиску держави на бізнес шляхом спрощення процедур, зменшення впливу контролюючих органів та частоти перевірок, скасування зайвих дозволів та ліцензій» [2, С. 19]. Таке визначення характеризує тільки адміністративну складову впливу держави на свободу підприємництва. В ньому відсутні фінансові, економічні підходи, вплив зовнішнього середовища на ці процеси.

На основі проведеного огляду підходів науковців до сутності лібералізації, можемо надати своє визначення лібералізації підприємницької діяльності, яке більш повно та суттєво зможе характеризувати цю економічну категорію. «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов». Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на меті визначати, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив

зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні та подано як створення інституційних умов.

З метою розвитку методологічних підходів до проведення процесу лібералізації, деталізації сутності лібералізації в конкретних умовах проведення певної державної політики, необхідно сформулювати основні сфери здійснення лібералізації за функціональними сферами розвитку підприємницької діяльності. За думкою Башнянина В.І. До таких сфер відносяться наступні:

- 1) виробничо-технологічна лібералізація, яка полягає у зниженні адміністративного тиску на виробничо-технологічну сферу економіки;
- 2) соціально-економічна лібералізація, за якої знижується адміністративний тиск на соціально-економічну сферу економічної діяльності;
- 3) цінова лібералізація, яка полягає в лібералізації цін на ресурсному і продуктовому ринках;
- 4) грошова лібералізація, яка, відповідно, проявляється на грошовому ринку, особливо в сфері формування державної політики щодо грошової пропозиції і регулювання нею;
- 5) фінансова лібералізація, коли держава створює відповідні ліберальні умови для функціонування та розвитку фінансового і фондового ринку;
- 6) споживча лібералізація, що найбільше проявляється на споживчому ринку (чи в споживчій сфері економіки).

Визначення таких сфер створює можливості для розробки конкретних механізмів забезпечення лібералізації [1, С. 3 – 11].

З точки зору методів державного регулювання національного середовища підприємницької діяльності підходить до цих питань Н.Ю. Королевська. За її думкою, лібералізація господарського життя (дерегулювання) означає зменшення ролі держави в господарському житті. Для цього вирішуються такі завдання:

— усувається тотальне директивне державне планування, різко скорочується сфера його застосування;

— державне регулювання економіки здійснюється переважно економічними заходами, особливо фінансовими, насамперед через податки та бюджетні витрати, дисконтну ставку і валютний курс;

— долається монополія держави в більшості сфер і галузей економіки. У країнах радикального переходу ця монополія ліквідується в переважній більшості галузей і сфер, у країнах еволюційного переходу — зберігається державна монополія в багатьох галузях важкої промисловості, кредитній і зовнішньоекономічній сферах;

— скасовується або різко обмежується набір регульованих державою цін;

— проводиться політика демонополізації і заохочення конкуренції, у тому числі через регулювання природних монополій, заохочення малого бізнесу, поступове зняття обмежень для іноземних компаній [4, С. 41 – 47].

При формуванні наукового підґрунтя розробки конкретних механізмів запровадження лібералізації в розбудову економічних систем, необхідно визначати і рівні в межах яких буде реалізовуватися цей процес. базуючись на більш класичних теоретичних підходах класифікації суб'єктів економічного розвитку Башнянин Г.І. пропонує також класифікувати лібералізацію з точки зору рівнів економіки. За його думкою лібералізацію можна визначити як:

1) мікроекономічна, в умовах якої створюються відповідні сприятливі умови на основі зниження адміністративно-економічного тиску з боку держави для фінансування та розвитку мікроекономічних систем (фірм, концернів, комбінатів, консорціумів і т. д.) того чи іншого галузевого типу, посилення рівня їх безпеки;

2) мезоекономічна лібералізація, за якої окремі галузі національної економіки «звільняються» від адміністративно-економічного тиску з боку держави, чим створюються умови для їх «вільного» розвитку;

3) макроекономічна лібералізація, яка має відношення вже до національної економіки загалом і полягає в загальному зниженні адміністративно-економічного тиску на неї з боку політичних і економічних структур держави[1, С. 3 – 11].

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. В міжнародному контексті спрямування України до лібералізації економіки та підприємництва необхідно виділити наступні основні етапи(таблиця 1.1):

Таблиця 1.1.

Заходи міжнародних інституцій щодо визнання лібералізації економіки України[розроблено автором на основі 3]

	Інституція	Дата	Зміст
1	Рада Міністрів ЄС	21 грудня 2005 р.	офіційно визнала Україну країною з ринковою економікою
2	Міністерство торгівлі США	17 лютого 2006 р.	визнало ринковий статус економіки України
3	СОТ	21 березня 2014 р	приєднання України до світової організації торгівлі
4	Верховна Рада України	10 квітня 2008 р.	ухвалила Закон «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі»
5	проект ЄС	7 травня 2009 р	«Східне партнерство», учасником якого стала Україна»
6	ЄС	21 березня 2014 р.	підписано політичний блок Угоди про Асоціацію Україна-ЄС
7	Верховна Рада України Європарламент	16 вересня 2014 р.	Синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС
8	Європарламент	17 квітня 2014 р.	резолуція по Україні, згідно якої Україна може подавати заявку на членство в ЕС

Аналізуючи матеріали поданої таблиці, ми можемо побачити, що процес лібералізації економіки та підприємництва щільно пов'язаний з економічною інтеграцією. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу

чергу європейські, відзначають певні вагомі здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур. Економічна інтеграція — об'єктивний процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу праці між національними господарствами, створення міжнародних господарських комплексів у межах держави. Економічна інтеграція — форма інтернаціоналізації господарської діяльності (виробництва), зближення та поглиблення взаємодії національних економік. Вона зумовлена зростом продуктивних сил, підвищенням рівня усупільнення виробництва та науково-технічною революцією. Економічна інтеграція виявляється у державних формах об'єднання країн. Наприклад, Європейський Союз, ОПЕК, Всесвітня торгова організація, Європейська асоціація вільної торгівлі тощо[5].

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в таблиці 1.1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацію є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив. В контексті формування простору лібералізації підприємницької діяльності, угода з асоціації сприяє:

- підтримці українських експортерів щодо виходу на новий ринок, зміцненню двостороннього торговельно-економічного співробітництва;
- зниженню операційних витрат для суб'єктів господарювання;
- виробничій кооперації;
- доступу до участі у державних закупівлях країни партнера;
- поглибленню стратегічного партнерства;
- інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості[6].

Великий вплив на формування ліберального поля підприємницької діяльності мають договори про створення зони вільної торгівлі. Зона вільної торгівлі (ЗВТ) — тип міжнародної інтеграції, при якій в країнах-учасниках скасовуються митні збори і податки, а також кількісні обмеження у взаємній торгівлі згідно з міжнародним договором. Це більш глибокий тип інтеграції, ніж преференційні угоди. За кожною країною-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі по відношенню до третіх країн. У більшості випадків умови зони вільної торгівлі поширюються на всі товари крім продуктів сільського господарства. Зона вільної торгівлі може координуватися невеликим міждержавним секретаріатом, розташованим в одній із країн-членів, але зазвичай обходяться без нього, а основні параметри свого розвитку країни погоджують на періодичних нарадах керівників відповідних відомств. Між країнами-учасницями зберігаються митні кордони і пости, які контролюють походження товарів, які перетинають їхні державні кордони [7]. В таблиці 1.2. ми можемо кількість Зон вільної торгівлі до яких сьогодні входить Україна і по формуванню яких проводиться організаційна діяльність. Найбільш потужною Зоною вільної торгівлі була «Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA», яка стала наслідком підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

Таблиця 1.2.

Угоди України про вільну торгівлю[6]

Угода	учасники Угоди	рік підписання, ратифікації, набуття чинності
Двостороння УВТ	Туркменістан	ратифікована 05.11.1994
Двостороння УВТ	Узбекистан	ратифікована 04.11.1995
Двостороння УВТ	Азербайджан	ратифікована 12.07.1996
Режим ВТ	Грузія	набрала чинності 04.06.1996 р.
Угода про ВТ	Македонія	ратифікована ЗУ № 2599-III від 05.07.2001р.
Двостороння УВТ	Таджикистан	ратифікована 06.07.2001
Угода про ВТ між Україною та державами ЄАВТ	Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн	підписана 24.06.2010 р., ратифікована ЗУ від 07.12.2011 р. № 4091-VI та набрала чинності 01.06.2012 р.

Договір про зону вільної торгівлі СНД	країни СНД	підписаний 18.10.2011 р., ратифікований в Україні 13.07.2012 р. РФ призупинила дію Договору про ЗВТ з винятком щодо мита при експорті газу - грудень 2015 р.
Угода про ВТ	Чорногорія	підписана 18.11.2011 р. ратифікована ЗУ від 16.10.2012 р., набрала чинності 01.01.2013 р.
Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі DCFTA	Європейський Союз (ЄС)	підписана політична частина Угоди про Асоціацію України та ЄС – березень 2014 р., економічна складова – червень 2014 р., ратифікація - вересень 2014 р.; початок функціонування DCFTA - 1 січня 2016 р.
Угода про зону вільної торгівлі CUFTA	Канада	підписання у липні 2016 р., ратифіковано у березні 2017 р.
Угода про вільну торгівлю	Ізраїль	тривають переговорні процеси
Угода про вільну торгівлю	Туреччина	тривають переговорні процеси

Можна вважати, що саме європейське інституційне середовище функціонування економіки створює умови для реалізації вільного підприємництва. В монографії «Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги» А.Ю. Гладченко визначає чотири теоретичні підходи до формування регіональних інтеграційних угруповань: неолібералістичний, корпоративістський, неофункціоналістичний та інституційний. За його думкою до неолібералістичного підходи в створенні регіонального угруповання відносяться такі угруповання як: ЄС, МЕРКОСУР, ЕврАзЕС, ЕКОВАЗ. Такий підхід за думкою автора характеризується створення єдиного ринкового простору в масштабі декількох країн, функціонування якого здійснюється на основі дії стихійних ринкових сил і вільної конкуренції незалежно від економічної політики держав і існуючих національних і міжнародних правових актів[8, С. 143].

Більш детальний аналіз науковців підписаної Угоди про асоціацію з ЄС дозволяє об'єктивно оцінити переваги та недоліки. Зокрема Єднак В.Ю. свого часу спробував звести усі позитивні та негативні моменти дії Угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС в одну таблицю. (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Переваги та недоліки асоціації з ЄС [9]

Сфера народного господарства	Переваги митно-тарифного регулювання	Недоліки митно-тарифного регулювання
Сільське господарство	Середньозважене ввізне мито ЄС скоротиться з 23,8% до 0,3% одразу після набуття чинності	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на с/г продукцію з 4,2% в середньому до 0,9% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС продукції тваринництва, зернових культур	
	Скасування експортних субсидій на с/г товари ЄС, що призначені для продажу в Україні	
	Скасування експортного мита	Витрати на перехід / дотримання стандартів ЄС
	Гармонізація стандартів з ЄС	
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	
	Ширші можливості для обміну досвідом та технологіями	
Харчова промисловість	Скорочення ввізного мита ЄС одразу після набуття чинності: середня ставка знизиться з 23,2% до 0,7%, середньозважена ставка - з 5,3% до 0,5%	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на харчову продукцію з 10,3% до 3,6% протягом 10 років
	Запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в межах квоти для експорту в ЄС окремих видів харчових товарів	Виробництво соняшникової олії: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
	Гармонізація стандартів з ЄС	Витрати на перехід / дотримання стандартів
	Встановлення механізму визнання еквівалентності СФЗ	Зміна назв внаслідок реалізації зобов'язань щодо дотримання географічних зазначень
	Можливість компенсації зростання цін на сировину внаслідок скасування вивізних мит за рахунок застосування додаткового збору	
Легка промисловість	Встановлення нульових ввізних мит в СС протягом 1-2 років після набуття чинності Угодою. Поточна середньозважена ставка -11,2% для текстильних виробів та одягу, 5,9% для шкіри і виробів з неї	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита на текстильну продукцію та одяг з 5,1% до 0,0%, на вироби зі шкіри з 7,3% до 0,0% протягом 3 років
	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	Виробництво виробів зі шкіри: зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Металургія	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка знизиться з 2,1% до 0,0%, середньозважена ставка - з 0,5% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 2,1% в середньому до нуля

	Можливість компенсувати зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит за рахунок застосування додаткового збору	
	Обмін інформацією та найкращими практиками щодо типових ситуацій, перспектив розвитку, питань сталого розвитку тощо	Зростання цін на сировину внаслідок скасування експортних мит
Хімічна промисловість	Скасування ввізних мит в ЄС. Середня ставка ввізного мита скорочується з 4,2% до 0,0% за 1-5 років, середньозважена - з 3,7% до 0,0%	Деяке зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 1,8% до 0,0%
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами і правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
Машинобудування	Скасування ввізних мит в ЄС за 1-6 років. Середньозважена ставка ввізного мита на електричне устаткування скорочується з 3,5% до нуля, на автотранспортні засоби - з 1,9% до нуля.	Зростання конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження середньозваженого ввізного мита з 2,3% в середньому до 0,0% на електричне устаткування, з 8,0% до 3,0% на автотранспортні засоби тощо
	Гармонізація системи технічного регулювання з відповідними нормами і правила СС	Витрати, пов'язані дотриманням вимог технічного регулювання
	Можливість укладення Угод про оцінку відповідності і прийнятності промислових товарів (АСАА)	Поступове зникнення ринку продукції, яка не відповідає стандартам ЄС у секторах, де технічне регулювання гармонізоване з нормами ЄС
	Захисні заходи для легкових автомобілів тривалістю до 15 років	

Проаналізував матеріали таблиці, можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

Ще одним впливовим інститутом, який формує ліберальні підходи до управління підприємницькою діяльністю є недержавні організації. Н.

Сіпайло класифікує недержавні організації, які працюють в економічній сфері наступним чином:

недержавні (англ. non-government organizations, NGO) – це поняття, яке вважають найпоширенішим. Воно засвідчує, що організації створювані і керовані громадянами без жодного формального втручання держави. Синонімічним є поняття неурядові організації, оскільки в побутовому словнику держава асоціюється із виконавчою системою влади;

неприбуткові організації (англ. not for profit, non-profit organizations, NPO) – термін (популярний у США), який передбачає, що організація проводить діяльність, не маючи на меті отримання комерційного прибутку за підсумками цієї діяльності;

приватні волонтерські організації (англ. private voluntary organization, PVO) – це такі, які діють завдяки волонтерській або добровільній праці (термін поширений у Великій Британії)[10, С. 10 – 24].

Діяльність таких організацій спрямована на підтримку підприємницьких структур за рахунок фінансових програм, навчання, стажування, організації спільної діяльності та ін. Економічні переваги діяльності таких організацій є наочними вже в практиці формування ринкової економічної системи України. Головними завданнями діяльності неурядових організацій в системі регулювання в масштабі діяльності міжнародних ринків, є такі:

- використання переваг економії масштабу завдяки розширенню обсягів ринку, зменшенню трансакційних витрат та використанню інших переваг на основі теорії економії масштабу;

- вирішення завдань торгової політики: регіональні угруповання надають змогу створити більш стабільне і передбачуване середовище для взаємної торгівлі, зміцнити переговорні позиції країн в рамках багатосторонніх торгових переговорів у СОТ;

- сприяння структурній перебудові економіки завдяки використанню досвіду провідних економічно розвинених країн, що є членами об'єднання;

- підтримка молодих галузей виробництва за рахунок виходу місцевих виробників на більш широкий регіональний ринок;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища: забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки;

- можливість регулювання соціально-економічних процесів на регіональному рівні: усунення перешкод на шляху взаємного обміну і взаємодії національних економік, забезпечення сприятливих умов господарювання на мікрорівні, стимулювання конкуренції та міжнародного туризму [10, С. 10 – 24].

Важливим інституційним інструментом забезпечення лібералізації підприємницької діяльності є формування системи інститутів-норм в країні. Формування законодавчої бази створення лібералізованого інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні проходило де кілька етапів:

Указ Президента України "Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва" від 12 травня 2005 р. № 779/2005, відповідно до якого ініційовано процеси створення більш сприятливих умов для розвитку підприємництва в Україні на засадах непорушності права приватної власності, дотримання добросовісної конкуренції та обмеження монополізму;

Закон України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV, норми якого визначили не лише основні терміни, положення і принципи державної політики у дозвільній сфері, а й порядок проходження дозвільних процедур, видачі дозволів, відповідальність посадових осіб;

Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення" від 11 січня 2007 р. № 577-V, яким встановлено адміністративну відповідальність посадових осіб, що

здійснюють державну реєстрацію, видачу ліцензій та дозволів, за порушення прав підприємців;

Указ Президента України "Про стратегію національної безпеки України" від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, згідно з яким визнається, що забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки держави є неможливим без здійснення структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 5 квітня 2007 р. № 877-V, який концептуально змінив принципи організації державного контролю за господарською діяльністю в Україні;

Указ Президента "Про деякі заходи щодо вдосконалення регулювання підприємницької діяльності" від 28 квітня 2007 р. № 363/2007, відповідно до якого суттєво спрощено доступ до інформації, необхідної суб'єктам господарювання для здійснення господарської діяльності, зокрема про державне та комунальне майно, яке пропонується до відчуження або передачі в оренду;

Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 1 червня 2007 р. № 1775-III, який уточнив види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок його проходження, посилив державний контроль у сфері ліцензування та відповідальність за порушення законодавства у цій сфері;

Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності (затверджена Указом Президента України від 3 вересня 2007 р. № 816/2007), в якій цю складову державної політики визнано неефективною, а рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні – одним із найвищих у світі та окреслено основні проблеми у цій сфері [3, С. 66 – 74].

За думкою Осецького В.Л., яку він сформулював в роботі «Теорії економічних циклів у перехідних економіках» формування нових інститутів

проходить в умовах не повного відмирання старих, особливо в розрізі неформальних інститутів. Тому законодавчі та нормативні акти, які приймаються в нашій країні повинні забезпечувати такі за його думкою, пріоритетні інституційні напрями як:

- нове господарське законодавство, особливо цивільний кодекс;
- інститут приватної власності;
- інститут конкуренції;
- етика господарювання в нових ринкових умовах[11, С. 4 – 7].

Дослідивши теоретичні підходи до питання інституційного забезпечення лібералізації економіки та підприємницької діяльності, необхідно подати більш конкретні пропозиції вчених щодо стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні. Н.Ю. Королевська серед основних напрямів та невідкладних кроків щодо лібералізації підприємницької діяльності визначає наступні:

- вдосконалення дозвільної діяльності у підприємницькому середовищі;
- вдосконалення системи державного нагляду шляхом її організаційного впорядкування, забезпечення прозорості та відкритості контрольних процедур у підприємницькому середовищі, перехід на здійснення превентивних заходів щодо здійснення контролю;
- підвищення ролі технічного регулювання у системі захисту внутрішнього ринку та удосконалення системи стандартизації згідно з вимогами ЄС і міжнародними вимогами;
- оптимізація податкового навантаження та формування сприятливого фіскального простору підприємницької діяльності;
- забезпечення фінансової стабільності, створення сприятливих фінансово-кредитних умов та формування фінансово-кредитної політики, що відповідає умовам розвитку підприємницької діяльності в Україні;
- забезпечення державної підтримки експортної діяльності підприємницьких структур;

- формування інфраструктури підтримки підприємництва, стимулювання інвестиційних та інноваційних процесів [4, С. 41 – 47].

Таким чином, нами визначено сутність категорії «лібералізація підприємницької діяльності». Вона трактується наступним чином: «Лібералізація підприємницької діяльності – процес розширення свободи економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання будь-якої форми власності, зняття або зменшення політичних, юридичних і адміністративних обмежень приватної ініціативи в межах створених державою інституційних умов».

Таке визначення має свої переваги перед традиційними визначеннями, що застосовуються в науковій та навчальній літературі. По-перше, воно має широку сферу застосування – для всіх форм власності та всіх суб'єктів господарювання, по-друге враховує політичні, юридичні, управлінські впливи, по-третє, не базується на сентенціях, які мають на меті визначати, обмеження, тиск, надмірне регулювання, надмірне адміністрування, по-четверте, вся законодавча, адміністративна сфера, вплив зовнішнього середовища, вплив суспільства сконцентровано в цьому визначенні подано як створення інституційних умов.

Вплив ліберальних підходів на розвиток підприємництва є дуже вагомим чинником його розвитку. У відповідності до Закону України «Про підприємництво» основними принципами ведення підприємницької діяльності є наступні:

- вільний вибір видів діяльності;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів вироблюваної продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- вільний найм працівників;

залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;

вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;

самостійне здійснення підприємцем - юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд[12].

Як можна побачити, всі принципи проголошують свободу підприємницької діяльності.

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомні здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проєктів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в таблиці 1.1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацію є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив.

Можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж

перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

1.2. Основи державного регулювання та підтримки лібералізації підприємницької діяльності

Однією з особливостей сучасного розвитку підприємницьких систем в усіх країнах світу є зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури. Досягти такого результату можна тільки спираючись на ефективну державну політику розвитку підприємницької діяльності. Така політика стимулювання та розвитку підприємницької діяльності повинна містити в собі елементи, що дозволяють максимально лібералізувати середовище підприємництва.

Такі самі процеси проходять сьогодні в економіці України. Основною рушійною силою національної економіки є розвиток підприємницької діяльності в усіх сферах народного господарства. Крім того, підприємництво активізуються в таких сферах як медицина, фізична культура та спорт, культура, що довгий час не було притаманно для пострадянського простору. Тому створення інституційних основ державної підтримки лібералізації

підприємницької діяльності стає все більш важливою умовою економічного зростання в Україні.

Практично всі наукові економічні школи України приділяли увагу, як проблемам лібералізації економіки, так і окремим питанням розвитку підприємництва. Безпосередньо ці питання досліджували Безтелесна Л., Гайдук В., Котляревський О., Королевська Н., Куряча Н., Лукашук В., Ляпін Д., Сазонець О.[16, 13, 35, 4, 17, 14, 3, 24]. Разом з тим, зміна умов господарювання, активне просування інституційно-економічної системи України в напрямку європейської інтеграції та імплементація нових європейських норм та стандартів до практики формування умов розвитку вітчизняного бізнесу потребує подальшого дослідження цих процесів.

Метою поданого дослідження є аналіз інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. Формування таких основ ґрунтується на сучасних методологічних підходах та змістовній теоретичній базі дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності. Тому важливим є висвітлення питань вдосконалення системи державного управління в контексті лібералізації підприємницької діяльності. Дослідження проводиться на основі визначення основних органів державного управління, що опікуються питаннями розвитку підприємницької діяльності в Україні та зокрема її лібералізації та програм, що впроваджуються в цьому напрямі останніми роками.

Розвиваючи думки вітчизняного науковця О.В. Котляревського, слід визначити наступні етапи формування системи підприємництва на території України:

1. Підприємництво брежнєвської епохи (кінець 60-х — 1987 рр.) — обмежений тіньовий приватний сектор, балансуючий на межі легальної та нелегальної діяльності сектор альтернативної економічної діяльності.

2. Кооперативний етап (1987—1991 рр.) — часткова локалізація приватного підприємництва при неповних реформах державного сектора в

умовах перебудови. Набувши чинності в червні 1988 р., Закон "Про кооперацію" фактично узаконив приватне підприємництво, хоча поняття приватної власності все ще перебувало під заборорою. Почала складатися двосекторна модель економіки, що сприяло перетіканню ресурсів з державного сектору в кооперації за вільними ринковими цінами.

3. Пострадянський етап розвитку системи підприємництва (починаючи із 1991 р). У цей час були зроблені вирішальні кроки в напрямку повної легалізації приватного підприємництва з одночасними спробами радикальних реформ і масової приватизації державних підприємств[21, С. 128 – 132].

4. Етап імплементації європейських норм та стандартів в систему управління підприємницькою діяльністю на основі вимог Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Подана класифікація етапів розвитку підприємництва на території України не охоплює більш ранні періоди в економічній історії. Однак, за даних історичних умов Україна існувала як цілісна територія, хоча і в складі іншої держави. Перший етап можна характеризувати як етап стабільної економічної ситуації в межах адміністративно-планової економіки, другий етап – етап розвалу централізованої, адміністративної системи управління всіма сферами народного господарства та перетворення України в незалежну державу. Третій етап – етап формування нових ринків основі сучасної економіки. Четвертий етап – етап інституціонального формування системи управління підприємницькою діяльністю на основі європейських стандартів.

В сучасній економічній системі підприємництво, як одна із конкретних форм прояву суспільних відносин, не тільки сприяє підвищенню матеріального і духовного потенціалу суспільства і створює сприятливий ґрунт для практичної реалізації здібностей і талантів кожного громадянина, але й веде до єднання нації, збереження її національного духу і національної гордості. Система розвитку та лібералізації підприємницької діяльності ґрунтується та елементах глобального, інституційного, державного регулювання[13]. Ці елементи національного та глобального рівня

доповнюються конкретними управлінськими та організаційно-технічними параметрами, які надають змогу в комплексі створити систему регулювання підприємництва. Кожний із зазначених рівнів має свої специфічні інструменти регулювання та цільові групи суб'єктів управління. В цілому, структурні елементи існуючої системи регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності подано в таблиці 1.4

Таблиця 1.4

Рівні інституційного механізму регулювання лібералізації підприємництва[17]

Рівень управління	Інститути регулювання	Суб'єкти управління
Глобальний	<ul style="list-style-type: none">• Міжурядові угоди;• Участь у міжнародних організаціях;• Участь у асоціаціях;	<ul style="list-style-type: none">• Координаційні органи асоціацій;• Вищі органи управління міжнародних організацій;• Вищі державні органи влади:
Інституціональний рівень	<ul style="list-style-type: none">• Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств;• Організація структури управління;• Організація процесу функціонування системи	<ul style="list-style-type: none">• Президент України,• Верховна Рада України,• Кабінет Міністрів України
Управлінський рівень	<ul style="list-style-type: none">• Установчі норми, документи і стандарти, що формують і визначають систему процедур;• Організаційна структура управління галузі, території;• Організація процесу функціонування галузі	Міністерства, Державні комітети, регіональні органи влади, органи місцевого самоврядування

Технічний рівень	<ul style="list-style-type: none">• Установчі, нормативні документи підприємства;• Організаційна структура підприємства;• Організація процесу функціонування підприємства	Суб'єкти господарювання
------------------	---	-------------------------

У відповідності до ст. 14 Закону України «Про підприємництво», з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва держава:

на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством, надає земельні ділянки, передає підприємцю державне майно (виробничі та нежилі приміщення, законсервовані й недобудовані об'єкти та споруди, невикористовуване устаткування), необхідні для здійснення підприємницької діяльності;

сприяє організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування підприємців, підготовці і перепідготовці кадрів;

здійснює первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх у кредит підприємцям;

стимулює за допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг тощо) модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння нових видів продукції та послуг;

надає підприємцям цільові кредити;

подає підприємцям інші види допомоги[12].

Однак, дуже стисле визначення шляхів державного сприяння, що подано в Законі, залишає для науковців творчі завдання з питань імплементації чинного законодавства у практику бізнесу та пошуку нових шляхів стимулювання розвитку підприємництва.

В.А. Гайдук узагальнюючи тенденції сучасного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності національних підприємств робить наступні висновки, що стосуються лібералізації підприємницької діяльності:

- державна політика має сприяти поліпшенню бізнес-середовища, в якому працюють представники малого підприємництва. Пріоритетними вважаємо такі завдання:

- лібералізація підприємницької діяльності в Україні та мінімізація регулюючої ролі держави. Адже підприємець, як правило, може робити лише те, що йому дозволено, а не навпаки, – коли можна робити все, окрім недозволеного;

- забезпечення прозорого та послідовного регуляторного середовища через впровадження закону про регуляторну політику та розширення сфери застосування принципу «конфлікт інтересів». Для бізнесу не так страшно, що законодавство недосконале. Набагато гірше те, що воно має подвійне трактування, яке використовується тими, хто перевіряє підприємство, та постійно змінюється;

- досягнення збалансованості системи податків і соціальних платежів через перегляд і скорочення податкових пільг та об'єднання всіх соціальних фондів у один; доробка та прийняття Податкового кодексу;

- створення ефективної системи державного управління через забезпечення інформаційної відкритості влади;

- надання гарантій захисту прав власності через вдосконалення законодавства у цій сфері та створення позасудових механізмів захисту прав власності – контроль за діяльністю влади та державних установ з боку суспільства [13].

З точки зору наукових позицій цього вченого необхідно визначити такі елементи лібералізації підприємницької діяльності, на які повинна впливати держава з метою їх посилення: поліпшення бізнес-середовища, мінімізація регулюючої ролі держави, забезпечення прозорого та послідовного

регуляторного середовища, збалансована системи податків і соціальних платежів, інформаційна відкритість влади, гарантії захисту прав власності, контроль за діяльністю влади.

Форми державної підтримки малого підприємництва можна класифікувати таким чином – за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий. До прямого впливу можна віднести, наприклад, безпосереднє введення податкових пільг для малих фірм, виділення бюджетних коштів для пільгового фінансування їх перспективних інвестиційних проектів, надання у безоплатне користування або оренду малим підприємствам державного майна тощо[13, 14].

Непряма підтримка малих підприємств здійснюється державою опосередковано, тобто через стимулювання великих і середніх корпорацій, банків, страхових компаній, громадських організацій, а також залучення елементів інфраструктури малого бізнесу, які забезпечують загальні умови його розвитку (навчальних центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків, лізингових, консалтингових, аудиторських, юридичних фірм). До непрямого виду можуть відноситися такі форми підтримки, як виділення субвенцій і дотацій регіонам і муніципальним утворенням у якості преміювання за високий рівень розвитку малого підприємництва. Приклад непрямої форми - широко застосовуване у США надання крупним корпораціям державного замовлення за умови розміщення ними на малих підприємствах замовлень на виробництво встановленого відсотка комплектуючих[3].

Друге класифікаційне обґрунтування – функціональний напрям державної підтримки. Тут можна виділити три види підтримки: організаційно-структурну, фінансово-податкову і майнову. Перший із перерахованих видів підтримки охоплює форми, пов'язані із регламентуванням діяльності малих підприємств, а також із створенням різних структур, що надають послуги малому бізнесу. До них відносяться, наприклад, спрощена реєстрація суб'єктів малого

підприємництва, надання маркетингової інформації на пільгових засадах, проведення консалтингу і аудиту. До фінансово-податкового виду підтримки відносяться різні форми прямого і непрямого фінансування малого бізнесу і застосування податкових важелів для стимулювання його розвитку. В цю групу входять надання податкових і митних пільг, стимулювання банків і страхових компаній до кредитування або страхування малих підприємств; фінансові і податкові форми державної підтримки малого підприємництва.

Майновий вид підтримки малого бізнесу передбачає активне залучення в цей процес державної і муніципальної власності (до того ж не лише матеріальної, але й інтелектуальної); наприклад, впровадження на малих підприємствах нових технологій, проведення лізингових операцій, застосування гарантійних механізмів із використанням державного майна.

Досліджуючи макроекономічні підходи до сучасної ситуації в Україні О.М. Кашуба визначає необхідні напрями державної підтримки підприємницьких структур наступним чином:

- тимчасове звільнення від податків для малого та середнього бізнесу;
- надання кредитів для стимулювання експорту;
- ліквідація регуляторних бар'єрів та регулювання тарифів на користь національних виробників;
- формування інфраструктури, забезпечення державних замовлень і прозоре проведення тендерів;
- розширення структури пропозицій на внутрішньому ринку товарів та послуг;
- створення ефективного конкурентного середовища;
- стимулювання інноваційного розвитку;
- відродження підприємницької ініціативи населення;
- створення додаткових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості;
- зміцнення регіональних економік;

— оптимізація державного регулювання підприємницького сектора за допомогою заходів дерегуляції, спрямованих на досягнення європейських стандартів;

— підвищення соціальної відповідальності;

— активізація участі громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища.

— розвиток державно-приватного партнерства в Україні[22, С. 103 – 106]. Проводячи аналіз таких пропозицій ми можемо визначити суто економічний напрям заходів підтримки. До факторів, які містять в собі інституційну та соціальну складову ми можемо віднести відродження підприємницької ініціативи населення та активізацію участі громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища. Такі фактори можна повною мірою зазначити, як такі, що реалізуються на практиці в процесі об'єднання територіальних громад. Децентралізація фінансових потоків, надання самостійності місцевим громадам стають поштовхом до виявлення ініціативи, а реалізація бізнес-ідей в умовах ліберальної системи фінансування дозволяє створити умови для реалізації соціальних програм. Однак така структурна трансформація економічної системи відноситься тільки до сільських територій та сільського населення не пробуджуючи ініціативу в великих індустріальних центрах.

Підводячи підсумки власного аналізу форм та методів регулювання підприємницької діяльності Соркін Б.В. визначає, що методами регулювання підприємницької діяльності можна визнати:

а) правові — закони та підзаконні акти, що регулюють правила поведінки суб'єктів господарювання;

б) адміністративні — вказівки, розпорядження виконавчих органів та посадових осіб, які дозволяють, забороняють, обмежують чи нормують окремі види господарської діяльності;

в) економічні — макроекономічне планування, державний бюджет, податки, гроші, ціни, заробітна плата[23. С. 85 – 86]. Така класифікація є

досить загальною та концентровано віддзеркалює напрями державного регулювання підприємницької діяльності, хоча за цими узагальненими ознаками ми можемо побачити її інституційний зміст.

Лібералізація підприємницької діяльності має велике значення для всіх економічно розвинутих країн світу. В таблиці 1.5 подано особливості запровадження лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на економічні процеси з точки зору Курячої Н.В.[17, С. 164 – 170].

Таблиця 1.5

Значення лібералізації підприємницької діяльності для окремих країн світу [17]

№	Країна	Ефект лібералізації та розвитку підприємницької діяльності
1.	США, Ізраїль	Подолання рецесії та розвиток економіки
2.	Франція, Великобританія, Німеччина, Бельгія, Канада, Іспанія	Забезпечення формування середнього класу
3.	Японія	Освоєння нових ринків, в тому числі інноваційної продукції
4.	Угорщина	Головний сектор економіки, на діяльність якого спрямована вся система фінансування, кредитування та оподаткування
5.	Чехія	Лібералізація започаткування та ведення бізнесу іноземцями та стабільність цін на енергоносії
6.	Польща	Ринкові реформи були спрямовані саме на лібералізацію підприємницької діяльності та розвиток інфраструктури для підприємництва
7.	Китай	Запроваджено антропоцентричну модель управління, чітка концепція господарювання, розвиток особистості, безпрецедентне скорочення масштабів державного втручання
8.	Україна	Спроби реалізації підприємницької ініціативи, економічне самозабезпечення широких верств населення, створення нових робочих місць

Досвід провідних країн світу доводить, що чинники, які були важливі для підйому їх економік в різні часи, лишаються актуальними і для економічного сьогодення України. Таки чинники як: розвиток економіки, забезпечення формування середнього класу, освоєння нових ринків, в тому числі інноваційної продукції, лібералізація започаткування та ведення бізнесу іноземцями та стабільність цін на енергоносії, запровадження антропоцентричної моделі управління, чітка концепція господарювання,

розвиток особистості, безпрецедентне скорочення масштабів державного втручання є важливими для України як орієнтир розвитку підприємництва.

Узагальнюючи наукові здобутки видатних вчених, Л.І. Безтелесна виокремлює такі принципи економічного лібералізму, які можуть застосовуватися як чинник активізації підприємницької діяльності:

- приватний інтерес, побудований на приватній власності;
- свобода вибору сфери діяльності;
- свобода обміну економічними благами;
- наявність конкурентного середовища без ознак протекціонізму і дискримінації;
- функціонування ринків ресурсів, вільний, рівноправний доступ до них;
- фінансова стабільність з прогнозованою керованою інфляцією;
- низькі податки;
- стійкі та ефективні «правила економічної гри» [16] .

В теперішній економічній ситуації держава намагається підтримати малий бізнес. Так, у жовтні 2000 р. був прийнятий Закон України “Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємництва”[19], також була прийнята «Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 – 2024 рр.» та утворений Державний фонд підтримки малого підприємництва. Основними задачами Фонду є фінансове забезпечення державної політики в галузі підтримки малого підприємництва і створення ефективно діючого фінансового механізму для реалізації державної програми, участь у фінансуванні регіональних програм, а також проектів і заходів, направлених на підтримку і розвиток малого підприємництва[18].

Мінекономрозвитку координує виконання цілої низки Програм, що спрямовані на розвиток підприємництва:

- EU4Business;
- Програми ЄС підтримки приватного сектору в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy);

- Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014-2018);
- Програма ЄС "Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)";
- Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany);
- Unlimit Ukraine by EBA - Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу[20].

Найбільш важливими функціями цього відомства є

- Підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні (міжнародні кредитні лінії);
- Банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємству;
- Підтримка малого і середнього підприємництва на регіональному рівні;
- Підтримка малого і середнього підприємництва на державному рівні[20].

У відповідності до статті 15 Закону України «Про підприємництво» органи державного управління будують свої відносини з підприємцями, використовуючи:

- податкову та фінансово-кредитну політику, включаючи встановлення ставок податків і процентів по державних кредитах;
- податкових пільг; цін і правил ціноутворення; цільових дотацій;
- валютного курсу; розмірів економічних санкцій;
- державне майно і систему резервів, ліцензії, концесії, лізинг, соціальні, екологічні та інші норми і нормативи;
- науково-технічні, економічні та соціальні республіканські й регіональні програми;
- договори на виконання робіт і поставок для державних потреб[12].

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва, очевидно, пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які, на жаль, змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. Тому орієнтація наших підприємців і малого бізнесу на велику роботу: нарощування обсягів виробництва, укладання контрактів, розширення ринків збуту вітчизняної продукції без допомоги в цьому напрямку, перш за все держави і регіональних органів влади не є ефективним.

Серед органів державного управління, що останнім часом активно працювали над питаннями підтримки малого та середнього бізнесу та приймали відповідні документи необхідно виділити наступні:

- Міністерство аграрної політики та продовольства України (Бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання, державна підтримка фермерських господарств, регіональні програми розвитку АПК);
- Державна служба зайнятості (започаткування власного бізнесу за сприяння державної служби зайнятості);
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (податкові та митні пільги, отримання “зеленого тарифу”);
- Антимонопольний комітет України (державна допомога суб'єктам господарювання, портал державної допомоги).

Таким чином, як свідчить аналіз, що був проведений в поданому дослідженні основними передумовами створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності в нашій країні є наступні:

зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури;

формування таких основ на сучасних методологічних підходах та ґрунтовному теоретичному дослідженні, що дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності;

формування системи розвитку та лібералізації підприємницької діяльності, яка ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання;

використання різних форм державної підтримки малого підприємництва, які можна класифікувати за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий;

активна діяльність всіх органів державного управління України в сфері лібералізації підприємницької діяльності та особливо Мінекономрозвитку в сфері реалізації програм підтримки малого підприємництва.

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. За час дій чергового Уряду та перебуванні головних осіб керівництва держави на посадах в межах каденції, вони не встигають забезпечувати проведення необхідних інституційних заходів їх розвитку та лібералізації підприємницької діяльності.

1.3. Сутність та трансформація підприємницької діяльності в корпоративну високотехнологічну форму

Підприємницька діяльність є головним економічним механізмом просування людської цивілізації до все більших економічних здобутків та революційних зрушень в науці, техніці, економіці, суспільному устрої, якості життя та світовому устрої. Розпочавшись з примітивних форм господарської діяльності, які ледь забезпечували спроможність існування людських спільнот, підприємницька діяльність трансформувалась у синтез різних форм ведення бізнесу разом із засобами виробництва і технологічними можливостями. Вона розвивалась у різних напрямках і з часом перетворилася на єдину різнопланову систему – основу світової економіки. З часом нові теорії, що пояснюють сучасний світовий економічний та суспільний устрій, такі як «постіндустріальна економіка», «економіка знань», «інформаційне суспільство», «інформаційна економіка», теорія циклів та технологічних укладів не розглядають сутність підприємницької діяльності як основи розвитку людства. Тому важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах.

Сучасний стан економічного розвитку України, який характеризується зменшенням обсягів виробництва багатьох видів промислової продукції, зниженням платоспроможності населення, скороченням кількості робочих

місць, недостатнім рівнем оплати на робочих місцях вимагає пошуку нових підходів до стимулювання розвитку економічних процесів. Не зважаючи на зниження економічних показників, скрутне матеріальне становище населення та втрату багатьох традиційних ринків збуту промислової та сільськогосподарської продукції, наша країна має великий потенціал в розвитку окремих напрямів економіки. До одного з таких напрямів розвитку економіки необхідно віднести підприємницький сектор.

Розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці.

Україна не відноситься за своїми економічними та соціальними показниками до країн-лідерів світової економіки які отримали статус країн з постіндустріальної економікою, але наявний науково-технічний потенціал, який матеріалізується у формі високотехнологічних виробництв, системи підготовки інженерних та наукових кадрів, наявності кадрів, що мають можливість забезпечувати діяльність високотехнологічних галузей надає можливість віднести Україну до країн «постіндустріального переходу». Стан постіндустріального переходу впливає і на розвиток та формування системи підприємницької діяльності в нашій країні.

Серед науковців, що досліджували основи підприємницької діяльності слід визначити Валіулліну З.В., Гладченка А.Ю., Дадія О.І., Королевську Н.Ю., Курячу Н.В., Сазонця І.Л., Сазонець О.М., Сіпайло Л.Г., Сіпайло Н.О., Симків Л.Є.[25, 31, 4, 17, 16, 24, 2, 27]. Слід визначити, що не дивлячись на значний науковий доробок цих вчених, серед подальших завдань дослідження процесів розвитку підприємництва необхідно пов'язати питання корпоративного підприємництва з розвитком його високотехнологічних

форм. Сучасний розвиток економіки України, її інтеграція в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності.

У відповідності до статті 50 Цивільного кодексу України «Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності» фізична особа може виступати як одноосібний підприємець. В статті вказано, що:

право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю;

обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом;

фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом;

інформація про державну реєстрацію фізичних осіб - підприємців є відкритою;

якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем [34].

Однак, ліберальні основи функціонування підприємницької діяльності зумовили і наявність інших форм організації підприємницької діяльності. В том же законодавчому акті визначено, що Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі (стаття 83).

Стаття 84 наголошує, що до підприємницьких товариств відносяться: «Товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (підприємницькі товариства), можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або

додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи».

Крім підприємницьких товариств можуть бути створенні непідприємницькі товариства. Непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. В статті 86 наголошується, що «Непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню[34].

Господарські товариства різних організаційно-правових форм є основою корпоративного підприємництва. В більшій мірі це стосується акціонерних товариств, які практично всі трансформуються в корпорації у відповідності до масштабів зростання їх капіталізації.

Значна частина сучасних вітчизняних науковців визначають корпоративне підприємництво як частину традиційного підприємництва та на цій методологічній основі проводять аналіз можливостей його розвитку. На нашу думку корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу. До наукових проблем, що раніше недостатньою мірою досліджувалися науковцями слід віднести зміну онтології трактування поняття «підприємництво» в сучасних реаліях розвитку інтеграційних процесів, розширення форм підприємницької діяльності, особливо в частині розвитку високотехнологічного підприємництва, появу нових факторів, що гальмують розвиток підприємницької діяльності.

З метою вирішення нових задач, що постають перед економічною наукою в питаннях дослідження сутності та трансформації основних форм

підприємницької діяльності в роботі поставлено задачу проаналізувати класичні та новітні підходи до сутності підприємництва, сучасні форми підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та проаналізувати основні причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні. Виявленню чинників такої еволюції, можливостям корпоративного підприємництва і порівнянню традиційних, корпоративних та високотехнологічних форм підприємництва присвячено не досить багато статей у вітчизняній економічній науці. Основним завданням економічної науки є виявлення умови еволюції підприємництва як економічного явища та акцентування уваги на можливостях розвитку високотехнологічного підприємства в Україні в процесі постіндустріального переходу.

Слід визначити, що поява основних, ще не сформованих інституційно форм підприємництва відноситься до самих перших способів організації господарювання та ведення господарства, які були характерні для первісного суспільства. До таких форм відносились форми спільного ведення домашнього господарства та розподілення доходів в залежності від результатів спільної діяльності. В аграрному суспільстві з'явилися приватні інтереси землевласників, представників управлінських структур, священнослужителів, які будували економічні відносини на системі власності та експлуатації. Аграрна система підприємництва формувалась в умовах неолітичної революції, пасторалізму, розвитку видобувних галузей, розвитку промислових галузей. Така система базувалась на розвитку первинного сектору економіки та призводила до зростання соціальної диференціації.

Вітчизняними науковцями підготовлена велика кількість монографій, статей, підручників та навчальних посібників, що аналізують, досліджують, описують сутність підприємницької діяльності. Тією чи іншою мірою традиційні підходи до визначення сутності підприємницької діяльності знайшли своє відображення в Господарському Кодексі. Згідно

Господарського кодексу України (ст. 42) підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [26].

Безумовно в класичному розумінні підприємництво – це приватна ініціатива однієї чи більшої кількості осіб, що організували власний бізнес з метою отримання прибутку. В процесі вживання терміну «підприємництво» одразу уявляється приватне одноосібне чи невелике колективне підприємництво, яке працює в сфері послуг. Однак, така уява є дещо застарілою. На теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ[30]. Одночасно, змінюються і підходи науковців щодо класифікації форм підприємницької діяльності. На теперішній час прийнято вирізняти наступні форми підприємницької діяльності:

виробниче підприємництво — це будь-яка матеріальна, інтелектуальна, творча діяльність, яка пов'язана з виробництвом продукції, товарів, наданням відповідних послуг, створенням певних духовних цінностей;

комерційне підприємництво характеризується діяльністю, яка пов'язана з операціями й угодами з купівлі-продажу товарів і послуг. В цьому бізнесі підприємець виступає в ролі торговця, комерсанта, який купує товари для подальшого перепродажу;

фінансове підприємництво — особливий вид комерційної діяльності, який пов'язаний з купівлею-продажем національної й іноземної валют і цінних паперів. Підприємець купує дані фінансові ресурси у їх власників, а потім з вигодою для себе перепродає покупцям;

високотехнологічне підприємництво - підприємницька діяльність в сфері високих технологій, в основу якої покладено інноваційні ідеї зі створення наукомістких товарів та/або послуг. Підприємцем у

високотехнологічній сфері є талановита, освічена людина, яка, натрапивши на цінну наукову ідею, перетворює її на сутність свого бізнесу[28]. Саме високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур.

Конкретизує за видами підприємництва його структуру О.В. Котляревський. За його підходами, підприємництво поділяється на чотири види:

– виробниче (інноваційне, науково-технічне, виробниче, надання послуг, інформаційне);

– комерційне (торговельне, торговельно-закупівне, торговельно-посередницьке, товарні біржі);

– фінансово-кредитне (банківське, страхове, аудиторське, лізингове, фондові біржі);

– консультаційне (загальне керівництво, адміністрування, фінансове управління, управління кадрами, маркетинг, інформаційні технології) [21, С. 128 – 132]. Не дивлячись на дещо інший підхід до класифікації підприємництва, який не виокремлює високотехнологічне підприємництво, такі складові в його класифікації, як інноваційне, науково-технічне, інформаційне, інформаційні технології дають змогу зробити висновок, що в його класифікації залишається місце для високотехнологічної діяльності в підприємницькому бізнесі.

Остання форма підприємницької діяльності є найбільш молодшою за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних

можливостей інноваторів[2]. Тож не дарма один з провідних фахівців-науковців у сфері інформаційної економіки Сазонець О.М., досліджуючи проблеми економіки знань, виокремила основні функції корпорації в сфері економіки знань:

- формування стратегії та політики управління знаннями;
- придбання, засвоєння, передача знань (навчання персоналу);
- отримання або створення власними силами нових знань;
- оцінка (облік, моніторинг) знань і процесів їх виробництва;
- включення нових знань до складу об'єктів інтелектуальної власності, нематеріальних активів;
- захист знань, забезпечення інформаційної безпеки [24, с. 77].

Основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми. З.В. Валіулліна в монографії «Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі»[25] наводить аналіз існуючих корпоративних форм організації бізнесу та підприємництва, характеризує методологічні основи розвитку інститутів корпоративного управління, наводить періодизацію онтологічних підходів до діяльності корпорацій в інституційному середовищі та аналізує еволюційний характер розвитку корпоративного підприємництва в залежності від розвитку економічного середовища. За її думкою на теперішній час корпоративні структури, що є ініціаторами та двигунами підприємництва формуються у відповідності до класифікаційних підходів, що подані на рис. 1.2.

За підходами Іванішиної С.В. «корпоративне підприємництво – це відносно незалежна від власників корпорації інноваційна діяльність підприємців-менеджерів, яка полягає у творчому використанні елементу невизначеності у процесі господарської діяльності шляхом самостійного прийняття та реалізації рішень і повної одноосібної відповідальності перед власниками корпорації за свої дії. Ця діяльність спрямована на задоволення

власних і спільних потреб суб'єктів корпоративних відносин, суспільних потреб тощо [32].

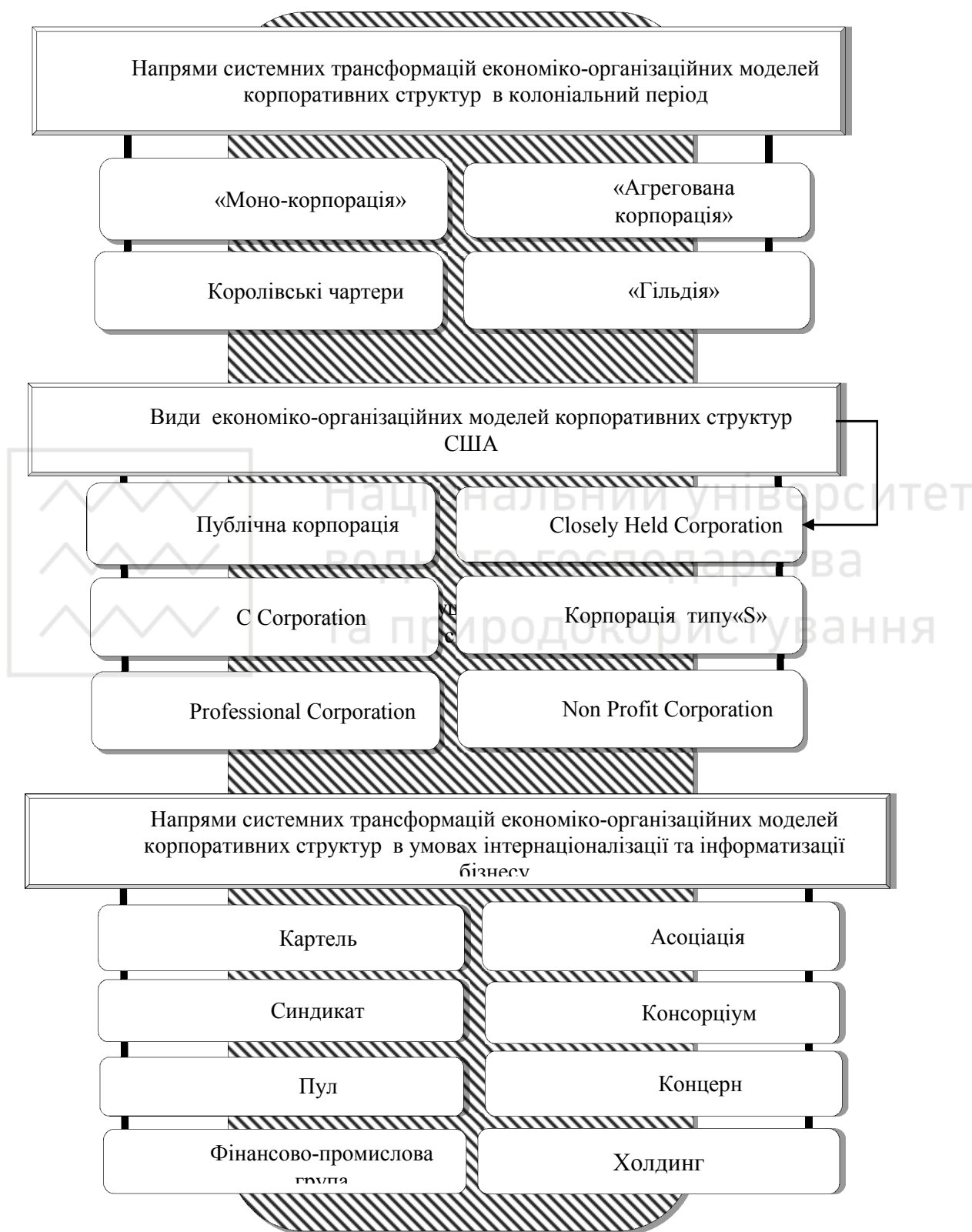

Рис. 1.2. Трансформації економіко-організаційних моделей корпоративних структур [25]

Початок розвитку корпоративного підприємництва за методологічними підходами Гладченка А.Ю. [8] прийшовся на формування індустріальної системи соціально-економічних відносин. Основним типом виробництва в цих умовах став вторинний сектор економіки. Він характеризувався високим рівнем розподілу праці, значним розвитком засобів комунікації та інформатизацією, розвитком урбанізації, пріоритетом переробних галузей промисловості. Все це стало можливим в умовах масштабної реформи економіки, яка отримала назву «промислова революція». В індустріальній системі соціально-економічних відносин з'явилися первинні організаційно-правові форми суб'єктів господарювання. До них можна віднести товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з повною відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю та акціонерні товариства. Крім того, виникли такі моделі функціонування економіко-організаційних корпоративних структур як асоціація, корпорація, картель, синдикат, пул, консорціум, концерн, холдінг, фінансова-промислова група[25].

Корпоративне підприємництво має за думкою Солопун Н.М. переваги організаційно-економічного характеру перед іншими формами ведення бізнесу. За думкою автора: «загальновідомим є той факт, що індивідуальний підприємець зіштовхується з більш великим ризиком «провалу» власних ідей, який може призвести до фінансового занепаду підприємця. Тому багато людей, навіть маючи певні ідеї, не ризикують створювати стартапи чи венчурні підприємства. А у той час у рамках роботи у певній корпорації такий потенційно проактивний працівник зі здібностями до генерування та впровадження інновацій може більш вільно йти на ризик, не ризикуючи власним фінансовим станом. Тому знов підтверджується доцільність саме корпоративного підприємництва» [33, С. 186 – 195]. Відомо, що корпоративне підприємництво, організація бізнесу у формі господарстві товариств, великих підприємств, об'єднань підприємств потребує більших витрат, але, якщо зиски від корпоративної форми бізнесу переважають над

потенційними витратами, інноватори схильні до організації підприємств, або відкриттю нових напрямів діяльності у вже існуючих підприємствах.

Сьогодні наша країна знаходиться у фазі розвитку економічної системи, який має назву «постіндустріальний перехід». В умовах становлення формації постіндустріального типу та постіндустріального переходу слід виокремити наступні умови функціонування корпоративного підприємництва: наднаціоналізація економічних компетентностей, транснаціоналізація, інституалізація діяльності корпорацій, стрімке зростання впливу інформаційних корпорацій на суспільство та економіку, посилення експансії капіталу, зростання картельних ринків, поглинання стартапів (ідей) великими корпораціями, розвиток мережевих співтовариств, формування концепції транс гуманізму[25].

Таким чином, ми можемо побачити, що епоха постіндустріального переходу потребує активної діяльності на ринку великих високотехнологічних корпорацій, які мають фінансові можливості для придбання стартапів, міжнародної конкуренції на ринку високих технологій, конкуренції за державні космічні, військові замовлення з іншими корпораціями[24]. Слід визначити, що постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем. Діяльність таких підприємців тим чи іншим чином пов'язана з діяльністю великих корпорацій. Дуже часто вони працюють на замовлення корпорацій в сфері програмування, реклами, налагодження комунікацій, дизайну, харчування та інших видів обслуговування[33].

Крім цього, в нашій країні можна виокремити інші форми традиційної підприємницької діяльності за різними класифікаційними ознаками. Таку класифікацію надає Жигірь А.А.:

Відповідно до способу організації може існувати залежна та незалежна підприємницька діяльність. Залежна підприємницька діяльність (франчайзинг, з франц. franchise - пільга, привілеї) здійснюється на основі ліцензії відомої фірми. Виділяють три її види: товарний франчайзинг; виробничий франчайзинг; діловий франчайзинг, коли купується франшиза на вид діяльності[31].

За організаційними формами виділяють такі види: по створенню і функціонуванню нових підприємств; діяльність у функціонуючих організаційних структурах; об'єднання підприємств на основі спільних інтересів. Підприємницька діяльність може здійснюватись в підприємствах різних розмірів: малих, середніх і великих. За складом учасників виділяють спільну підприємницьку діяльність, яка здійснюється за участю партнерів двох або декількох країн [28].

З огляду на способи та методи досягнення цілей підприємницька діяльність поділяється на позитивну та негативну. Перший тип пов'язаний з цивілізованим шляхом одержання прибутку за рахунок наданих суспільством можливостей обміну і називається поняттям економічної культури і спрямована на забезпечення інтересів суспільства. Другий тип характеризується насильницькою поведінкою, насильницькими методами отримання максимального прибутку, несумісними з існуючими нормами моралі та етики [28].

На основі поданих матеріалів ми можемо порівняти характеристики традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва (таблиця 1.6).

Розвиток підприємництва в Україні пов'язаний із низкою проблем:

– недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку підприємництва, що не дає можливості суб'єктам господарювання планувати свою діяльність на тривалий період;

- непомірний податковий тиск та нестабільність податкового законодавства, це призводить до того, що деякі суб'єкти малого та середнього підприємництва працюють в тіньовому секторі економіки;
- нестача внутрішніх фінансових ресурсів, складність доступу до зовнішніх джерел фінансування та залучення інвестицій, слабкі кредитні можливості підприємницьких структур;
- нерозвиненість інституцій ринкової інфраструктури підтримки підприємництва;
- ускладнений порядок проходження дозвільних (погоджувальних) процедур і, як наслідок, їх висока витратність;
- неналагодженість співпраці між органами самоврядування, місцевим бізнесом і недержавними організаціями;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу[27, С. 560 – 564].

Таблиця 1.6

Порівняльна характеристика традиційного, корпоративного та високотехнологічного підприємництва

Показник	Традиційне підприємництво	Корпоративне підприємництво	Високотехнологічне підприємництво
Цілі функціонування з позиції споживача	Задоволення традиційних та суспільних потреб	Задоволення традиційних, корпоративних та суспільних потреб	Задоволення нових суспільних потреб
Цілі функціонування з позиції підприємців	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності та соціальна відповідальність	Отримання прибутку від продажу високотехнологічних товарів та послуг
Роль природних ресурсів в підприємницькій діяльності	Перш за все розглядаються фактори виробництва	Діяльність на принципах КСВ	Діяльність на принципах КСВ
Основні переваги	Спрямоване на максимальну віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Ефективне управління інтересами сторін, Максимальна віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Міжнародна інтеграція Інвестиції в інтелект Стимулювання системи освіти Додаткова додана вартість Інтелектуальна рента Високий рівень оплати праці Незначна ресурсоемність

Таким чином, спираючись на проаналізований теоретичний матеріал, необхідно зробити наступні висновки:

важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах;

інтеграція України в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності;

є важливою задачею аналіз класичних та новітніх підходів до сутності підприємництва, сучасних форм підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та аналіз основних причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні;

на теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ;

форма високотехнологічного підприємництва є найбільш молодого за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів;

високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального

переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур;

розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці;

корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу;

постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем.

основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми.

Висновки до першого розділу

Якщо розглядати вплив теоретичних розробок на практичні шляхи щодо запровадження лібералізованого механізму управління економікою в нашій країні, необхідно виокремити значний вплив зовнішнього середовища на цей процес. Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомні здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів.

На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Найбільш потужним інтеграційним угрупованням світу, яке має вплив на процеси лібералізації економіки України є ЄС. Як ми побачили (в таблиці 1.1) 21 березня 2014 р. було підписано Угоду про асоціацію України та ЄС. 16 вересня 2014 Європарламент та Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Підписана між Україною та ЄС Угода про Асоціацією є найбільш великою за впливом міжнародною Угодою, яка будь коли була укладена Україною. З іншого боку і для ЄС ця Угода мала дуже великий вплив.

Можна побачити численні переваги підписаної Угоди в безпосередньо поточних економічних питаннях, які переважають недоліки. Головною ж перевагою асоціації з ЄС є створення європейського лібералізованого простору підприємницької діяльності на території України. Зокрема під час узгодження основних положень Угоди вирішувались питання гармонізації законодавства у сфері доступу товарів на національні ринки, засоби захисту торгівлі, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фіто санітарні зони. Безпосередньо в сфері лібералізації підприємницької діяльності було врегульовано процедури щодо митних питань та спрощення правил торгівлі, державних закупівель, інтелектуальної власності, конкуренції, торговельних відносин в енергетичній сфері, прозорості, торгівлі та сталого розвитку, врегулювання спорів, механізмів посередництва.

Основними передумовами створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності в нашій країні є наступні:

зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури;

формування таких основ на сучасних методологічних підходах та ґрунтовному теоретичному дослідженні, що дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності;

формування системи розвитку та лібералізації підприємницької діяльності, яка ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання;

використання різних форм державної підтримки малого підприємництва, які можна класифікувати за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий;

активна діяльність всіх органів державного управління України в сфері лібералізації підприємницької діяльності та особливо Мінекономрозвитку в сфері реалізації програм підтримки малого підприємництва.

Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами.

До головних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу, можна віднести недосконалість системи оподаткування, нестабільність бюджетного фінансування державної і регіональних програм підтримки бізнесу.

Невиконання планів фінансування національної програми сприяння розвитку малого підприємництва пов'язане з тим, що органи виконавчої влади, які змінюються надзвичайно часто, розглядають цю статтю бюджету за залишковим принципом. За час дій чергового Уряду та перебуванні головних осіб керівництва держави на посадах в межах каденції, вони не встигають забезпечувати проведення необхідних інституційних заходів їх розвитку та лібералізації підприємницької діяльності.

Таким чином, спираючись на проаналізований теоретичний матеріал, необхідно зробити наступні висновки:

важливою науковою задачею є подальший аналіз проблем трансформації онтології підприємницької діяльності та її форм в сучасних економічних умовах;

інтеграція України в світове співтовариство, розвиток європейського вектору економічної та суспільно-політичної діяльності робить необхідним постійне вдосконалення форм і методів ведення міжнародного бізнесу, міжнародної торгівлі, механізмів залучення інвестицій в підприємницький сектор, що зумовлює необхідність вдосконалення наукового інструментарію дослідження трансформації основних форм підприємницької діяльності;

є важливою задачею аналіз класичних та новітніх підходів до сутності підприємництва, сучасних форм підприємницької діяльності з особливим акцентом на високотехнологічне підприємництва та аналіз основних причини, що заважають розвитку підприємницької діяльності в Україні;

на теперішній час підприємництво охоплює всі сфери та галузі виробництва та регіони світу. Від допоміжного сектору виробництва воно стає глобальним потужним бізнесом, який змінює світ;

форма високотехнологічного підприємництва є найбільш молодшою за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів;

високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур;

розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці;

корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу;

постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем.

основною організаційною формою функціонування підприємницьких структур в сучасній економіці є корпоративні форми.

Список використаних джерел до першого розділу

1. Башнянин Г.І. Лібералізація економічних систем у контексті економічної безпеки / Г.І. Башнянин, А.А. Сельський, Ю.І. Турянський, О.О. Кундицький // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Економічна. – 2012. – № 2. – С. 3 – 11.
2. Сіпайло Л.Г., Сіпайло Н.А. Організаційно-економічні засади лібералізації інноваційного підприємництва : Монографія. – Рівне : НУВГП, 2018. – 126 с.

3. Ляпін Д. Лібералізація економіки та розвиток малого підприємництва в Україні / Д. Ляпін // Вісник КНТУ. – 2009. – № 5. – С. 66 – 74.
4. Королевська Н.Ю. Напрями розвитку та лібералізації підприємницької діяльності в Україні / Н.Ю. Королевська // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 3(39). – С. 41-47.
5. Економічна інтеграція. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
6. П'янкова О.В. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади у вимірі стратегічного партнерства / О.В. П'янкова [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2017. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5594>.
7. Зона вільної торгівлі. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
8. Гладченко А.Ю. Інституційне забезпечення діяльності корпорацій в процесі формування глобальної рівноваги / А.Ю. Гладченко. – Рівне : Волин. обереги, 2018. – 244 с.
9. Єднак В.Ю. Окремі аспекти митно-тарифного регулювання України в умовах асоціації з ЄС / В.Ю. Єднак, С.О. Катайцева, А.В. Кисельова [Електронний ресурс] //Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3634>.
10. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад [Текст]: Колективна монографія [Сазонець І.Л. та ін.] : За наук. ред.. д.е.н., проф.. Сазонця І.Л. – Рівне : Волин. обереги, 2017. - 216 с.
11. Осецький В.Л. Теорії економічних циклів у перехідних економіках /В. Л. Осецький, О. О. Сльозко// Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 4 – 7.

12. Закон України «Про підприємництво». Офіційний сайт Верховної Ради України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.

13. Гайдук В.А. Оцінка сучасного етапу економічного розвитку та проблеми становлення конкурентоспроможності українських підприємств / В.А. Гайдук // Ефективна економіка [Електронне наукове фахове видання ДДАЕУ]. – 2010. – 4. – режим доступу: <http://www.economy.nauka.com>.

14. Лукашук В. Галузеві структурні зрушення розвитку підприємницького сектору України / В. Лукашук // Економічні інновації: Зб. наук. пр. [Текст] – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. – Вип. 59. – С. 202-218.

15. Криштоф Н. Формування та реалізація дієвої державної політики розвитку українського підприємництва / Н. Криштоф // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2009. - № 5. - С. 26-38.

16. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку [Текст]: Колективна монографія [Безтелесна Л.І., Сазонець І.Л. та ін.] : За наук. ред. д.е.н., проф. Безтелесної Л.І.. – Рівне : Волин. Оберіги, 2015. – 184 с.

17. Куряча Н.В. Напрями лібералізації підприємницької діяльності в Україні в контексті вдосконалення системи пенсійного забезпечення / О.М. Сазонець, Н.В., Куряча. – Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 164-170.

18. Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 – 2024 рр. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80> (дата звернення: 10.09.2015).

19. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/paran3#n3>;

20. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/RozvitokMalogoISerednogoPidprimnitstva>.

21. Котляревський О.В. Розвиток системи підприємництва в Україні /О.В. Котляревський// Економіка і держава. – 2014. – № 12. – С. 128 – 132.

22. Кашуба О.М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку /О.М. Кошуба // Економіка і держава. – 2015. – № 6. – С. 103 – 106.

23. Соркін Б.В. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі /Б.В. Соркін// Наукові праці МАУП. – 2013. – № 1(36). – С. 85 – 86.

24. Сазонець О.М. Глобальні інформаційні та наукометричні системи науково-технологічного розвитку України / О.М. Сазонець, О.Л. Пінчук, С.О. Куницький. – Рівне : Волин. обереги, 2015. – 184 с.

25. Валіулліна З.В. Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі /З.В. Валіулліна. – Рівне : Волин. обереги, 2018. – 232 с.

26. Господарський кодекс України № 436-IV, прийнятий 16.01.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua..>

27. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, С.А. Побігун // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання – Випуск 3, 2015 – С. 560 – 564.

28. Підприємництво. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Підприємництво>.

29. Соціально-економічні детермінанти глобальної рівноваги : монографія / І. Л. Сазонець, А. Ю. Гладченко, А. Є. Гессен. - Рівне : Волин. обереги, 2016. - 351 с.

30. Лігоненко Л. Світові тенденції розвитку підприємницької активності та українські реалії / Л. Лігоненко // Вісник Київського

національного торговельно-економічного університету. - 2009. - № 5. - С. 46-54.

31. Жигірь А.А. Організаційно-правові форми підприємництва / А.А. Жигірь [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=950>.

32. Івашина С. Ю., Івашина О. Ф. Інститут соціальної відповідальності в процесі розвитку корпоративного підприємництва: тези доповіді. Академія митної служби України: сайт. URL: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/.

33. Солопун Н.М. Корпоративне підприємництво – інноваційні пропозиції та проактивність працівників як підґрунття для досягнення конкурентних позицій на ринку /Н.М. Солопун// Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2018. – № 21. – С.186 – 195.

34. Цивільний кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

РОЗДІЛ 2. ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Порівняльний аналіз науково-методичних підходів до розвитку підприємництва та визначення високих технологій

Високотехнологічне підприємництво складалося та функціонує в особливих умовах постмодернового розвитку суспільства та економічних процесів. Суспільно-економічне середовище формування високотехнологічного підприємництва різні вчені та представники різних наукових шкіл характеризують з позицій різних наукових теорій. Найбільш філософською та соціальною методологією дослідження економічних процесів відрізняється теорія постмодернізму, яка почала складатися як відповідь на процеси деіндустріалізації в провідних країнах світу і набуття ними постіндустріального характеру розвитку. Така теорія обґрунтовує порушення старих встановлених формальних зв'язків управління, в тому числі, економічними системами, соціальну дифузію, набуття економікою мережових ознак, встановлення нечітких соціальних зв'язків та зміни соціальних ролей особистостей та суб'єктів господарювання в економіці, посилення процесу індивідуалізації в суспільно-економічному житті та розвиток просюмеризму як економічно вагомого явища.

Іншою теорією, що є підґрунтям розвитку високотехнологічного підприємництва є теорії «інформаційного суспільства», або уособлене трактування цієї теорії як «інформаційної економіки». Ці наукові концепції вирішують проблеми розвитку економіки та підприємництва крізь призму розвитку процесу інформатизації як загальносвітового явища. Це явище визначає не тільки стрімкий розвиток ІТ-бізнесу, ІТ-промисловості, але й проникнення інформатизації в усі сфери економіки та життя людини. Інформатизація тісно пов'язана з прозорістю та доступністю комерційної та

соціальної інформації яка потрібна для життя особистості та існування домогосподарств, можливістю людини-підприємця заробляти на життя не виходячи з дому, прискоренням управлінських процесів та прийняттям рішень підприємцями та менеджментом великих корпорацій.

Класичною економічною та соціальною теорією, що характеризує та обґрунтовує сучасний стан розвитку економіки, суспільства та технологій є теорія «постіндустріального суспільства». Ця теорія слугувала основою створення і концепцій інформаційного суспільства і економіки знань і інформаційної економіки. Починаючи з першої публічної лекції О.Белла людство все більше усвідомлює незворотність домінації послуг в світовій економічній системі, хоча індустріальні типи економіки все ж такі потрібні і будуть існувати в осяжному майбутньому. Постіндустріальний тип економіки та розвитку суспільства спрямований на все більше задоволення потреб людства, населення найбільш розвинутих країн, які вже накопили потенціал для задоволення головних життєвих потреб і їх основною задачею є підвищення якості життя, тривалості життя. Це можливо досягти за допомогою розвитку комплексної індустрії послуг. Якщо в індустріальному суспільстві населення оперувало тільки такими первинними видами надання послуг як торгівля, сфера побуту, транспорт, то в постіндустріальному суспільстві якість цих послуг підвищується, а нові з'являються на принципово новій технологічно-інформаційній базі. До таких нових послуг ми можемо віднести: послуги міжнародного масового туризму, розширення Інтернет-комунікацій різних форм та видів (торгівля, знайомства, бізнес, спілкування за інтересами, тощо), розбудова міжнародних транспортних коридорів, розвиток послуг охорони здоров'я на новій технологічній базі, боротьба з епідеміями та хворобами, використання продуктів космічної інформатики, зйомок, сканувань поверхні з метою прогнозування стихійних лих, врожайності, навігації.

Всі новації, які стрімко впроваджуються в повсякденне життя мають під собою єдину загальну основу – якісну освіту, наукові дослідження та

знання. Таким чином, ще одна концепція яка розглядає питання розвитку сучасного підприємництва на новій технологічній основі – концепція економіки знань. Економіка знань поєднує в собі всі переваги розвитку інформатизації, є відокремленим сегментом теорії постмодерну та сама по собі є послугою – складовою частиною постіндустріальної концепції. Від якості послуг, які надаються в системі освіти залежить конкурентоспроможність економік провідних країн світу та в кінцевому підсумку – якість життя та статки населення. Тому сучасне високотехнологічне підприємництво є також результатом розвитку економіки знань в окремих державах.

Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва (таблиця 2.1). Крім того, серед зобов'язань європейських інститутів щодо розвитку підприємництва є спрощення доступу до кращих досліджень та технологій. В основних напрямках дій щодо розвитку підприємництва є такі як: зміцнення технічного потенціалу підприємництва та запровадження успішних е-бізнес-моделі та високий рівень підтримки підприємництва.

Таблиця 2.1.

Інноваційні складові підприємництва, що відображено в Європейській хартії розвитку малого підприємництва [1]

Складові Європейської Хартії	Зміст складових
Принципи	- Визнати динамічні можливості малих підприємств (МП) у відповідь на нові ринкові потреби та створення робочих місць; - Наголосити на важливості МП у сприянні соціальному та

	<p>регіональному розвитку;</p> <ul style="list-style-type: none">- Визнати підприємництво на всіх рівнях як цінне і продуктивне;- Успішне підприємство заслугоує на справедливую винагороду;- Враховувати, що деякі невдачі, обумовлені значними ризиками, і має передбачатися певне навчання;- Розуміти цінність знань і гнучкості в умовах нової економіки.
Зобов'язання	<ul style="list-style-type: none">- Забезпечити доступ до ринків на основі найменш обтяжливих вимог, відповідно допершорядних цілей державної політики;- Спростити доступу до кращих досліджень і технологій;- Полегшення доступу до фінансування протягом усього життєвого циклу підприємства;- Постійно підвищувати ефективність роботи, так щоб ЄС пропонував найкращу середу для МБ у світі.- Прислухатися до потреб малого бізнесу;- Сприяти високого класу підтримці малого бізнесу.
Напрями дії	<ul style="list-style-type: none">- Освіта та тренінги з підприємництва.- Дешевше та більш швидке започаткування бізнесу.- Наявність навичок.- Більші переваги від єдиного ринку.- Оподаткування та фінансові питання.- Зміцнення технічного потенціалу МП.- Успішні е-бізнес-моделі та високий рівень підтримки МБ.- Розробка більш ефективного представництва інтересів МП на рівні ЄС та на національних рівнях.

Вітчизняні вчені, що проводять дослідження в сфері високотехнологічного підприємництва проаналізували основні методологічні взаємозв'язки між економікою знань, інформаційною економікою та створенням сектору високотехнологічного підприємництва. Зокрема Кашуба Я.М. визначає, що пріоритетними видами підприємництва, що функціонує в економіці знань є:

1) підприємництво в науково-технологічній сфері: в сфері НДККР, інжинірингу, розробки програмного забезпечення або високотехнологічне підприємництво;

2) підприємництво в креативній сфері: письменництво (письменники, композитори), малювання, шоу-бізнес та інші види мистецтва, реклама, дизайн;

3) підприємництво в сфері управління (консалтинг): маркетингові та управлінські послуги, аудит, фінансові послуги;

4) підприємництво в сфері освіти та підготовки кадрів;

5) підприємництво в сфері надання інформаційних послуг в вигляді звітів, оглядів, баз даних, аналітики, рейтингові агентства тощо [2, С. 103 – 106].

З приведених матеріалів ми можемо побачити, що за думкою автора високотехнологічне підприємництво в умовах економіки знань охоплює як матеріальні, так і нематеріальні, духовні сфери діяльності людини. Оскільки основою підприємництва є все ж таки досягнення прибутку, то всі види діяльності, які зазначає автор трансформуються в напрямі комерціалізації та набуття матеріального доходу. Однак, серед перерахованих автором видів підприємництва не всі містять в собі суто високотехнологічним чинник. Окремі з них базуються на традиційних технологіях та способах діяльності, наприклад такі як підприємництво в креативній сфері: письменництво (письменники, композитори), малювання, шоу-бізнес та інші види мистецтва, реклама, дизайн, підприємництво в сфері управління (консалтинг): маркетингові та управлінські послуги, аудит, фінансові послуги. Тому важливою складовою наукового дослідження є виявлення чинників, що відрізняють високотехнологічного підприємництва від традиційних способів підприємницької діяльності.

Відомий науковець Гавриш О.А. доводить, що високотехнологічне промислове підприємство визначається за такими основними критеріями:

наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку;

висока додана вартість та висока продуктивність праці;

випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів;

використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва);

застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів;

наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій;

здійснення значних капіталовкладень у внутрішні та зовнішні дослідження і розробки;

здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння [3, С. 417 – 424].

Підводячи теоретичне підґрунття під думки вченого, необхідно визначити, що високотехнологічна продукція має високий рівень міжнародної конкурентоспроможності, значну глибину переробки сировини, високу швидкість оновлюваності товару(послуги), потребує високого рівня кооперації виробництва (науково-технологічної співпраці), нових управлінських та виробничих технологій, інвестиції в знання та в передові технології. Відповідно до своїх теоретичних поглядів на природу високотехнологічного підприємництва в цілому, автор наводить думку, що високотехнологічні компанії як комерційні організації (товариства або підприємства), у яких основне виробництво товарів (послуг) має інноваційний характер і відповідає таким критеріям:

- зумовлює гармонізацію комерційних цілей високотехнологічної компанії, таких як отримання прибутку від основної господарської діяльності, із стратегічними інтересами держави в галузі формування промислової і торгової політики, орієнтованої не тільки на стійкий, але й прогресуючий розвиток світової економіки;

- рівень наукомісткості (частка витрат на дослідження та розробки співвіднесені до результату виробництва) використаних компанією у власному виробництві технологій становить не менше 3,5%;

- "ключова" технологія, що застосовується компанією на момент виведення на ринок її товарів та послуг, належить до національного "Переліку критичних технологій". [3, С. 417 – 424].

Корпорації, корпоративні та підприємницькі структури є важливим, але не головним елементом цілісної системи існування та управління

високотехнологічним підприємництвом. Розвиток високотехнологічного підприємництва спирається на ключові елементи, що поєднують в собі комерціалізовану освіту та науку із виробничими структурами. Складовими ланками такої системи є, як відомо технопарки, технополіси, наукові парки, венчурні інвестори, фірми-стартапи, інжинірингові школи, корпоративні університети та інше. Детальну систематизацію складових високотехнологічного підприємництва надала Валіулліна З.В., яка систематизувала практичний досвід корпорацій високотехнологічного підприємництва України та розвинула його науково-методичні основи в своїй монографії [4].

Глибоку теоретичну спрямованість та напрацювання в собі міжнародного досвіду мають підходи до високотехнологічного підприємництва, що надані І. Проданом. основні результати його концепції побудови системи високотехнологічного підприємництва подано в таблиці 2.2[5].

Таблиця 2.2.

Складові високотехнологічного підприємництва

[складено автором за 5]

№	Складова	Значення та роль в системі
1	Технологічний підприємець	Визнаний провідний каталізаторв процесі промислового формування та зростання Зазвичай не одлин технологічний підприємець є залученим до процесу зростання технологічної компанії
2	Університети	Головні ролі університетів у високотехнологічному підприємстві: освіта, заснування нових високотехнологічних компаній на базі університетів та розвиток університетських spin-of компаній та інкубаторів, взаємодія з високотехнологічними компаніями через кластери та технопарки
3	Кластери	Включають в себе компанії, що займаються схожим бізнесом, власників унікальних знань, які потрібні для посилення конкурентоспроможності кожної компанії окремо і групи в цілому, а також інші організації, які забезпечують бізнес критичною масою знань, технологій та грошовими коштами
4	Технологічні парки	Сучасний спосіб отримання нового технологічного знання і об'єднання інформації на локальному, ситуаційному, організаційному і структурному рівні. Технопарк надає

		можливість комплексних рішень
5	Корпорації	Великі корпорації є основою для створення нових венчурних підприємств, spin-of компаній, розвитку підприємництва всередині корпорації, проведення потужних внутрішньо корпоративних дослідних робіт
6	Капітал	Один з головних елементів розвитку будь якого бізнесу, формування якого в сучасних умовах проводиться за рахунок власних та привласнених коштів
7	Ринок/споживачі	Ринок високотехнологічних товарів характеризується такими властивостями як: техпідтримка, після продажне обслуговування, інтернаціоналізація, створення стратегічних альянсів з метою виробництва нового продукту, стрімких моральний знос, функціональна співставлення товарів
8	Уряд	Вирішує три головних завдання: єдинство стратегій(політик), інститутів(служб), обслуговуючих програм
9	Консультанти	Необхідність консультантів базується на наступному: інформаційний розрив у цифровому суспільстві, різні технічні та технологічні можливості різних компаній, відсутність необхідних знань в команді

Для України, як і для кожної держави світу є актуальним завданням розвивати високотехнологічні напрями економіки. В світовій економічній науці відсутній єдиний методологічний підхід до визначення галузей, які відносяться до сфери високих технологій. Цікавим є підхід Маклорена. Американський науковець у 1954 р. склав рейтинг галузей промисловості відповідно до їхньої технологічної прогресивності Рейтинг мав такий вигляд:

Найвищий рівень прогресу: виробництво хімічних продуктів, виробництво фотографічних продуктів, літакобудування, нафтопереробка.

Високий прогрес: обладнання для радіо і телебачення, виробництво електроенергії.

Середній прогрес: виробництво автомобілів, виробництво паперу, виробництво сталі.

Найнижчий прогрес: харчова промисловість, бавовняні вироби, видобуток вугілля, складання типових будинків[6].

З наукових позицій теперішнього часу така класифікація не відповідає розумінню високих технологій. Не зупиняючись ретельно на розгляді актуальності окремих галузей промисловості, які надані автором, необхідно

лише визначити відсутність в цій класифікації технологій, що пов'язані з опануванням космосу, ІТ-технологій, хоча, безумовно, обладнання для радіо і телебачення є першим кроком до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Однією з класичних науковець праць, які досліджують розвиток високотехнологічної сфери та надають її класифікацію є робота Вільямса і Картера "Характеристики технічної прогресивності фірм", що була опублікована у 1959 р., Вільямс і Картер подали вдосконалену власну методику, за якою ранжували 150 фірм на три класи

"прогресивний" (progressive) – ті, що перебувають в авангарді відкриттів прикладної науки і техніки і швидко освоюють нові ідеї та здатні сприймати надбання суміжних областей;

"непрогресивний" (non-progressive) – ті, що взагалі не зацікавлені у науці та техніці, і спрямовані на продовження своїх традиційних методів, навіть не вивчаючи альтернативи;

"помірно прогресивний" (moderately progressive) – велика середня група, до якої належать ті, що не є технологічними лідерами або повністю не зацікавлені в наукових досягненнях.

Цей підхід є більш емпіричним ніж підхід попереднього автора. Він базується на аналізі досвіду корпорацій, що застосовували передові на той час технологічні рішення та прийоми. Його не можна екстраполювати на більш широкий предмет дослідження в національному та міжнародному масштабі. Він віддзеркалює суто корпоративні підходи.

Таблиця 2.3.

Перелік галузей із найвищими дослідницькими зусиллями, визначений

Грубером, Мето та Верноном у 1966 р. [6]

Код SIC	Найменування галузі	Дослідницькі зусилля	
		ДіР/продажі	УтаІ/зайняті
	Усі 19 галузей	2,0	1,1
	5 галузей з найвищими науковими зусиллями	6,3	3,2
	14 інших галузей	0,5),4

37	Транспортні засоби, в т.ч.	10,0	3,4
372	Літакобудування	27,2	6,9
37 за викл.372	Інше	2,8	1,0
36	Електричні машини	7,3	3,6
38	Наукові прилади	7,1	3,4
28	Хімічні продукти, в т.ч.	3,9	4,1
283	Медикаменти	4,4	6,6
28 за викл. 283	Інші	3,8	3,7
35	Неелектричні машини	3,2	1,4

При складанні цієї таблиці автори використовували матеріали аналізу галузей економіки США, практично всіх країн Європи та окремих країн за межами цих анклавів. Автори проаналізували 19 галузей економіки. Ними було виявлено п'ять галузей з найвищими науковими зусиллями. Основою такої класифікації став показник ДіР, який сучасною науково-економічною мовою можна характеризувати як «інтенсивність наукових досліджень та розробок. Галузі з найбільш великою місткістю науки автори називали «наукомісткими». Дослідження авторів було обмежено поставленим завданням – дослідженням чотирьох галузей. Найбільш ретельно автори проаналізували такі галузі як транспортні засоби, електричні машини, хімічні продукти, неелектричні машини. Не дивлячись на той факт, що у той час вже розпочалася космічна ера людства, індустрія створення апаратів для дослідження космосу вже мала достатньо великі масштаби і була економічно і політично важливою, авторами вона не досліджувалася. Крім того, прийнято вважати, що з 1946 року почала стрімко розвиватися комп'ютерна техніка, але в обособленому вигляді вона також не знайшла відображення в подані системі.

Стрімкий розвиток високих технологій привернув увагу до вирішення методичних питань цього напрямку не тільки окремих науковців, наукових колективів та наукових інститутів, але й міжнародних інституцій, які ставлять за мету економічний розвиток. Серед провідних інституцій, що визначали напрямки розвитку високих технологій, одним з перших почав досліджувати цю проблему відома організація – інтеграційне угруповання

ОЕСР. В таблиці 2.4. ми можемо побачити як змінювалися підходи до визначення складу високих технологій в ОЕСР з часом.

Таблиця 2.4

Офіційні переліки високотехнологічних виробництв, подані ОЕСР у різні роки[складено автором на основі 6]

1984	1994	2001	2009	2011
Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі	Галузь інформаційних технологій: виробництво комп'ютерної, офісної техніки та створення програмного забезпечення
Фармацевтика	Фармацевтика	Фармацевтика	Виробництво основних фармацевтичних продуктів	Аерокосмічна
Офісні рахункові та обчислювальні машини	Офісні рахункові та обчислювальні машини	Офісні рахункові та обчислювальні машини	Виробництво комп'ютерів	Фармацевтичн
Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Радіо-, телевізійне і комунікаційне устаткування	Виробництво електронної та оптичної продукції	Виробництво електроніки та телекомунікаційного обладнання
Наукова апаратура	–	Медичне устаткування та оптичні інструменти	–	Виробництво медичної, високоточної та оптичної техніки
Електротехнічне обладнання	–	–	–	

Аналізуючи зміни у визначенні технологій високими з точки зору підходів фахівців ОЕСР, необхідно зазначити, що ОЕСР, як організація, яка включає 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим Індексом людського розвитку і розглядаються як розвинені, охоплює практично всі технології, які існують в цій сфері. На відміну від окремих інтеграційних угруповань та міжнародних організацій з жорсткою вертикаллю влади та фінансовою дисципліною «...ОЕСР є місцем вивчення та дискусій і здійснює пошуки та аналіз, які допомагають урядам визначити стратегію виходу на формальні угоди між країнами-членами і які

будуть реалізовуватися національними інституціями чи в інших міжнародних домовленостях. Ця часто непомітна робота, на думку країн-членів ОЕСР, є основною і дуже ефективною, починаючи зі збору та аналізу даних і до колективної дискусії щодо політики, яка проводиться. Взаємне вивчення урядами, багатостороннє спостереження та здійснення відповідного тиску (погоджуйтесь чи реформувайтесь) є найефективнішими засобами ОЕСР»[7]. Не дивлячись на той факт, що технології не передаються між країнами всередині організації, напрями їх формування та розвитку є предметом дискусій та розробки національних економічних політик.

Країни, що входять до ОЕСР є різними за рівнем економічного розвитку та напрями розвитку. В цьому угрупованні, як і в світовій економіці в цілому домінують США. Економіка цієї країни в своєму розвитку спирається на значні фінансово-кредитні ресурси, військовий потенціал, кращі університети світу, потужні корпорації. Мабуть тому в цій країні більш широкий перелік високотехнологічних напрямів економіки (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5

Перелік високотехнологічних галузей, визначених Міністерством торгівлі США[6]

Код SIC	Найменування галузі
281	Промислові неорганічні хімікати
283	Медикаменти
286	Промислові органічні хімікати
357	Комп'ютери та офісне обладнання
366	Комунікаційне обладнання
367	Електронні компоненти та прилади
372	Літакобудування та частини
376	Керовані ракети, космічні транспортні засоби і частини
381	Дослідницьке та навігаційне обладнання
382	Вимірювальні та контрольні прилади

Окремі країни, які є носіями високих технологій та не входять до складу ОЕСР не несуть принципово нових видів технологій, а є лише конкурентами на світовому ринку. До таких країн доцільно віднести Росію, Китай, Індію та Бразилію. Ми бачимо, що на теперішній час високі технології в країнах ОЕСР сформувались в таких сферах як: повітряні літальні апарати і космічні кораблі, виробництво основних фармацевтичних продуктів, виробництво комп'ютерів, виробництво електронної та оптичної продукції. В цьому переліку ми не можемо побачити кілька напрямів розвитку технологій, які ми звикли вважати високими в нашій країні. Тому є доцільним розглянути підходи до визначення високих технологій в Європі, оскільки України є її частиною та декларує глибоку економічну інтеграцію з ЄС найближчими роками.

Європейська структура галузей, в яких присутні високі технології відрізняється від структури галузей країн ОЕСР. Відомо, що в провідних країнах Європи надається пріоритет на відміну від інших країн ОЕСР, таким сферам як швидкісний залізничний транспорт – який практично не розвивається в США, Канаді, Мексиці, Австралії, Турції, атомна енергетика – проти розвитку якої виступають енергетичні корпорації США. Одним з пріоритетів соціально-економічного розвитку країн Європи є охорона довкілля та спрямування нових технологій на ощадливе природокористування. Ці акценти значно менше розставляються в США. Наприклад, США не підписали Кіотський протокол та вийшли із складу підписантів Паризької Угоди. В багатьох напрямках країни ОЕСР (в першу чергу США) та Європейські країни є економічними конкурентами. Це відноситься до аерокосмічної галузі, літакобудування, інформації та комунікацій, що проявляється іноді в значних торговельних війнах. Саме тому перелік високотехнологічних галузей в Європі відрізняється від переліку ОЕСР (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Групування виробництва за рівнем технологічності, здійснене Євростатом[6]

Рівень	Код NASE	Найменування галузі
Високотехнологічний (higt-technology)	21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів
	26	Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції
	30.3	Повітряні літальні апарати і космічні кораблі
Середньо – високотехнологічний (medium - higt-technology)	20	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції
	25.4	Виробництво зброї та боєприпасів
	27	Виробництво електричного устаткування
	28	Виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань
	29	Виробництво автотранспортних засобів, причепів(трейлерів) і напівпричепів
	30	Виробництво інших транспортних засобів (без 30.1 та 30.3)
Середньо – низько технологічний (medium - low-technology)	32.5	Виробництво медичних та стоматологічних інструментів і матеріалів
	18.2	Тиражування записаної інформації
	19	Виробництво коксу та продуктів очищення нафти
	22	Виробництво гумових та пластмасових виробів
	23	Виробництво іншої металевої і мінеральної продукції
	24	Виробництво основних металів
	25	Виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування (без 25.4)
	30.1	Будування суден та човнів
33	Ремонт та монтаж машин та устаткування	
Низькотехнологічний (low-technology)	10	Виробництво харчових продуктів
	11	Виробництво напоїв
	12	Виробництво тютюнових виробів
	13	Текстильне виробництво
	14	Виробництво одягу
	15	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та подібних матеріалів
	16	Оброблення деревини(та ін.)
	17	Виробництво паперу та паперових виробів
	18	Поліграфічна діяльність
	31	Виробництво меблів
32	Виробництво іншої продукції	

Формування середовища високотехнологічного підприємництва в Україні базується на «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року». В цьому документі покладено за основу класифікацію високотехнологічних галузей, що є прийнятою в країнах ОЕСР. Однак вітчизняні науковці не завжди погоджуються із доцільністю застосування

цієї класифікації. Зокрема проф. О.Б. Саліхова в монографії «Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні» визначає наступні сфери економіки України, які необхідно визначати як високотехнологічні:

- 1) Технології національної безпеки;
- 2) Ядерні технології;
- 3) Авіаційно-космічні технології;
- 4) Передові технології виготовлення (перероблення);
- 5) Телекомунікаційні технології;
- 6) Транспортні технології/логістика;
- 7) Фармакологія та медичні прилади;
- 8) Нові матеріали;
- 9) Нові джерела енергії/енергозберігаючі технології;
- 10) Біотехнології;
- 11) Нанотехнології;
- 12) Агронімія[6].

Можна зробити висновок, що цей перелік високих технологій охоплює практично всі наукоємні виробництва, що є конкурентоспроможними на теперішній час в Україні, крім інформаційних та комп'ютерних технологій.

Крім перерахованих думок авторів та класифікацій високих технологій, які було розглянуто в поданому аналізі, слід вказати на окремі визначення переліків високих технологій, що існують у торгівельній сфері. Так у відповідності до стандартів міжнародної торгової класифікації (SITC), було включено виробництва 16 наукоємних продуктів. Існує також класифікація 245 високотехнологічних продуктів, яка розроблено з метою впорядкування процесів міжнародної торгівлі в країнах ЄС[8, С. 61 – 83].

На основі проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки:

1. Високі технології є основою виробництва товарів та послуг, що несуть в собі значну частку наукоємних витрат та основані на інтеграції виробництва та підприємств в систему економіки знань;

2. Класифікація високих технологій – справа не тільки науковців, але й міжнародних організацій, що регулюють процеси міжнародної торгівлі та трансферу технологій. Перелік високих технологій постійно змінюється, що зумовлено появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг та змінами у науко місткості окремих товарів та послуг;

3. Найбільш популярною для використання в світ та в Україні є класифікація високих технологій є класифікація, що надається ОЕСР. Вона є основою для створення нормативних документів в сфері високотехнологічного підприємництва;

4. Достатньо повною та сучасною є система визначення переліку високих технологій, що запропонована в ЄС. У зв'язку з тим, що Україна наближається до ЄС за рівнем структуризації виробництв та послуг, дослідження методик визначення рівня технології ЄС є пріоритетною науковою задачею;

5. Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва.

2.2. Визначення проблем розвитку високотехнологічного підприємництва в Україні

Стан системи розвитку корпоративного сектора та підприємницьких структур, що працюють в сфері високотехнологічного підприємництва залишався практично незмінним до останнього часу. Сьогодні прийнято

низку законодавчих актів та нормативних документів що наближають систему підприємництва України до світового зразку, роблять її більш ефективною та одночасно ставлять на сучасні ринкові рейки господарювання. В основу економічної реформи підприємництва покладено фундаментальні підходи ліберальної економіки, соціального забезпечення громадян, можливостей розширеного відтворення робочої сили та підготовку фахівців високого рівня у сфері високих технологій. На теперішній час проблемі управлінні підприємництвом у сфері високих технологій не присвячено достатньо уваги в наукових джерелах з економіки та управління корпораціями. Слід визначити, що в університетах та наукових установах підготовлено підручники з організації підприємництва, які мають спрямованість на вдосконалення навчального процесу. Серед авторів, що присвятили дослідження темі розвитку підприємництва взагалі та високотехнологічного підприємництва слід визначити І. Сазонця[9] та О. Саліхову[6]. Матеріали на які спирався автор при підготовки поданого дослідження відносяться до існуючої законодавчої та нормативної бази. Методологічною основою дослідження стали положення, які визначено авторами колективної монографії «Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства» під заг. ред Дубницького В.І.[10]. Крім того при підготовці питань анкети, що стосуються загальних підходів до розвитку підприємства в Україні автор спирався на монографії «Формування та функціонування механізму корпоративного управління на промислових підприємствах» (під заг. ред Пономаренка В.С.)[11], «Стратегічні вектори регіональних трансформаційних зрушень» (під заг. ред. Галушкіної Т.П.)[12], «Організаційна поведінка підприємництва в умовах мінливого середовища» А.М. Колосова [13], «Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади» Ястремської О.М.[14] та монографію Безтелесної Л.І. «Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку»[15]. При підготовці питань анкети, що стосуються проблем розвитку саме високотехнологічної сфери автор спирався на такі

монографії як: «Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні» Саліхової О.Б.[6], «Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи» Сазонець О.М.[16], «Інформаційні системи і технології в економіці та управлінні» (під заг. ред. Трофімова В.В.)[17], «Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування» Н.П. Мешко[18].

Головною метою проведеного в цьому пункті дисертаційної роботи дослідження було виявлення найбільш важливих проблем та напрямів забезпечення розвитку підприємницької діяльності із застосуванням ринкових механізмів та в той же час високого ступеня використання нових технологій шляхом використання нових форм управління цими процесами та використання переваг інформатизації.

З метою проведення дослідження було організовано опитування експертів, що працюють в органах державної влади або є особами, що працюють в органах місцевого самоврядування, мають свій бізнес, метою якого було вивчення питань запровадження світових підходів до розвитку системи управління високотехнологічним підприємництвом в Україні та визначення ставлення представників органів державної влади та бізнес-середовища до виявлення головних напрямів формування системи управління високотехнологічним підприємництвом.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, та пріоритетів Асоціації Україна – ЄС у сфері розвитку бізнесу та економічного співробітництва. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку системи високотехнологічного підприємництва в Україні, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують підприємці та корпоративні структури з метою здійснення відповідальної місії в Україні – розвитку високотехнологічного підприємництва.

В дослідженні приймали дослідження експерти, що навчаються за магістерськими програмами «Державна служба» та «Міське

самоврядування» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» в Національному університеті водного господарства та природокористування. Всього було опитано 50 осіб – слухачів програми, серед яких осіб, що отримали вищу освіту – 50, що складає 100 % експертів. Серед експертів – працівники, що мають великий стаж роботи – понад 5 років. Така категорія складає 48 осіб, або 96 % від загальної кількості опитуваних. 2 особи мають стаж роботи менше 5 років, що складає 4 %. За кваліфікаційної ознакою 25 осіб працюють в сфері організації управління економічними та управлінськими процесами, що складає 50 % від загальної кількості опитуваних, 13 осіб – в сфері організації публічних комунікацій, організації діяльності ЗМІ, соціального управління, що складає 26 %, 12 осіб – в сфері юридичного забезпечення господарчих процесів та надання адміністративних послуг, що складає 24 % від загальної кількості опитуваних. За напрямом першої освіти, 19 осіб – мають інженерну спеціальність, що складає 38 % від загальної кількості опитуваних, 19 осіб – економісти та менеджери, що складає 38 % від загальної кількості опитуваних, 8 осіб – юристи, що складає 16 % від загальної кількості опитуваних, 4 особи – філологи що складає 8 % від загальної кількості опитуваних.

За віковою структурою, серед опитуваних превалюють досвідчені фахівці. Вікова група 44 – 60 років складає найбільшу кількість опитуваних – 18 осіб, або 36 % від загальної кількості опитуваних. Вікова група 25 – 43 роки складає 17 осіб, або 34 % від загальної кількості опитуваних, а найстарша вікова група – 60 та більше років налічує 15 осіб, що складає 30 % від загальної кількості опитуваних.

Переходячи безпосередньо до аналізу першого питання анкети «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва» (рис. 2.1), слід визначити, що найбільшу кількість відповідей, що підтверджують необхідність такої підтримки були наступні: 1.1. «Акцентування уваги на активності людей як суб'єктів процесу розвитку економіки та держави»; 1.3. «Постійний моніторинг і

аналіз реалізації можливостей розвитку підприємництва»; 1.6 «Надання пріоритетності тим секторам економіки, які сприяють підвищенню рівня використання сучасних технологій»; 1.9. «Розвиток системи корпоративної соціальної відповідальності»; 1.10. «Поліпшення матеріального стану населення за рахунок розвитку підприємницької ініціативи»

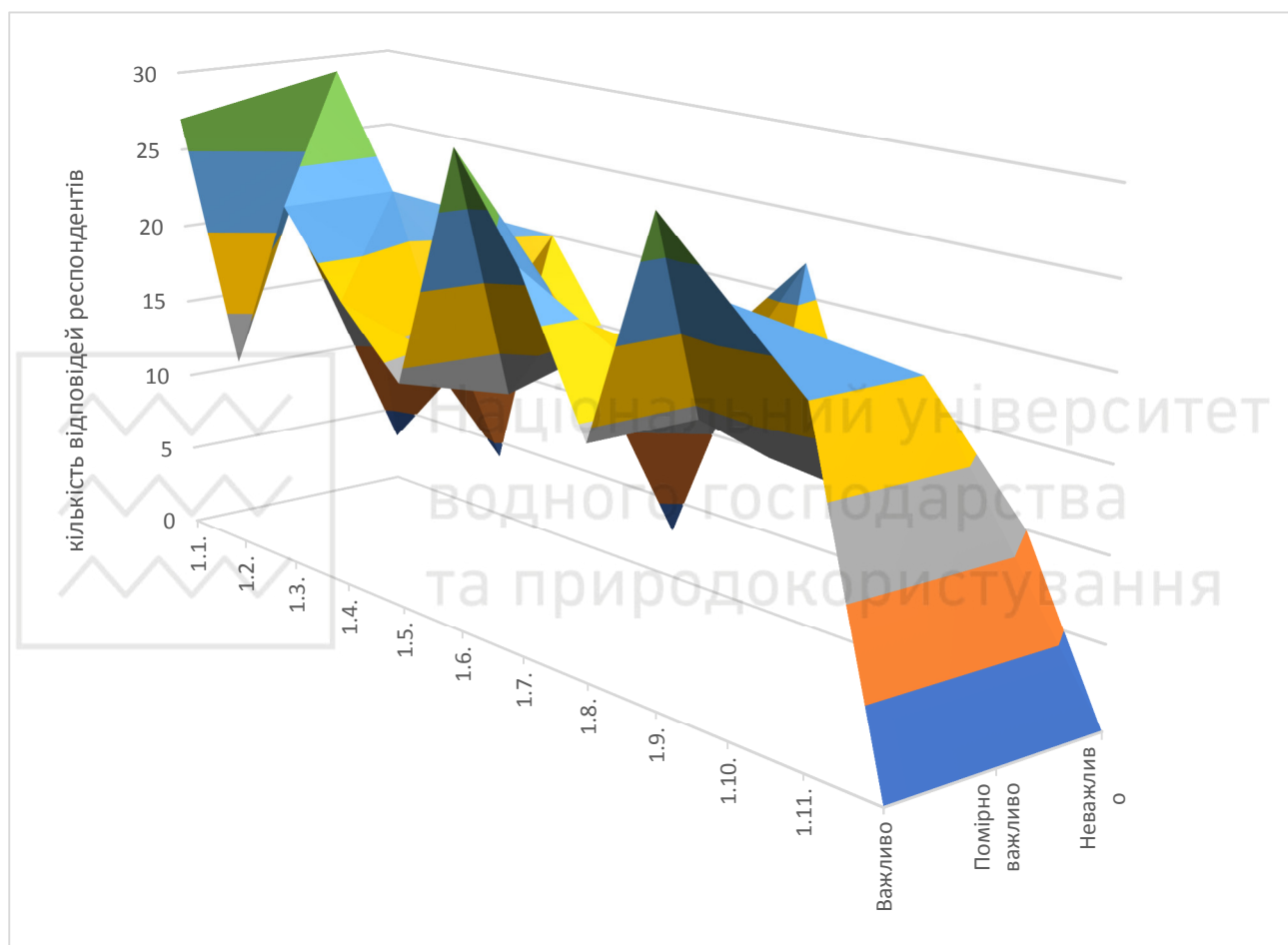

Рис. 2.1. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва»

Найменш важливими є пункти анкети 1.2. «Увага не лише до реальних або потенційних працівників, а до всіх людей загалом, включаючи непрацевдатних», 1.5. «Визнання високої значущості виробничої активності жінок у економіці та в суспільному житті», 1.8. «Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку міжнародних організацій».

Як можна побачити з відповідей – найбільш популярні пункти анкети наголошують на соціально-економічному підґрунті розвитку підприємництва, матеріальному достатку всіх членів суспільства, економічних механізмах та високотехнологічних пріоритетах розвитку підприємництва. Більш соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва.

Проводячи аналіз результатів відповідей на питання 2 анкети «Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?» (рис. 2.2), слід визначити, що найбільш вагомими інститутами, що впливають на систему управління розвитком підприємництва є 2.4 – уряд, 2.6 – органи місцевого самоврядування, 2.8 – менеджмент корпорацій, 2.19 – міжнародні економічні організації.

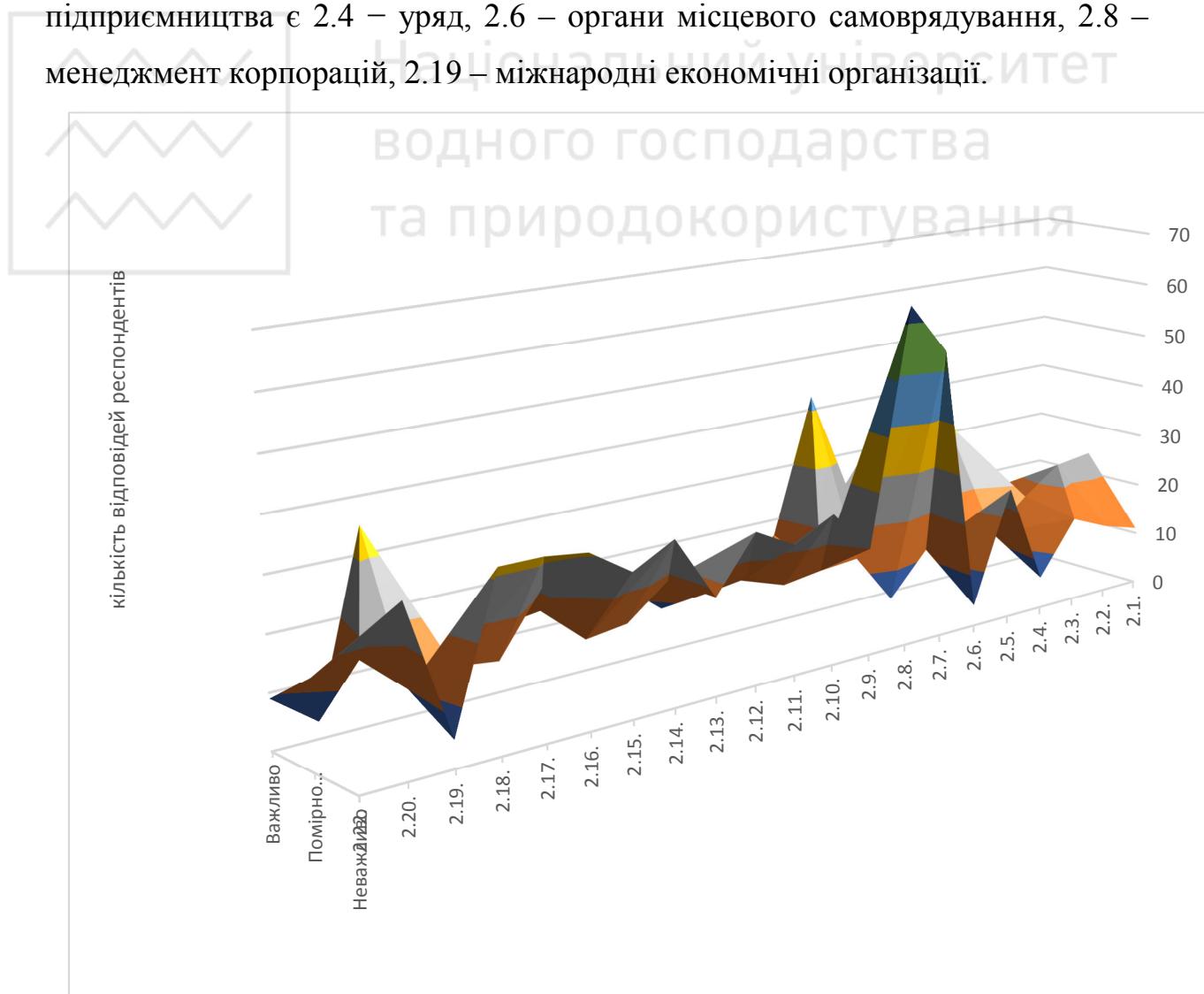

Рис. 2.2. Відповіді респондентів на запитання «Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?»

Можна побачити, що зі всіх наданих у варіантах відповідей респонденти обрали такі, що найбільш близько знаходять до системи безпосереднього управління економічними процесами в підприємстві, в той же час, такі варіанти відповідей як 2.19 – ПРООН, 2.17 – UNIDO, 2.16 – Global Compact, 2.13 – ЮНЕСКО, які не пов'язані безпосередньо з регулюванням підприємницької діяльності, а лише створюють умови, середовище для лібералізованого підприємництва не знайшли підтримки у респондентів.

Проводячи аналіз наступного питання анкети «Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва» (рис. 2.3), встановлено, що найбільш важливими проблемами, які необхідно визначити є наступні: 3.1 – «Недостатність розвитку фінансової інфраструктури на ринку фінансових послуг, що ускладнює розвиток недержавних комерційних форм підприємництва», 3.2 – «Необхідність суттєвого удосконалення нормативного правового забезпечення розвитку системи підприємництва», 3.5 – «Складність отримання доступу до ринків збуту та сировини».

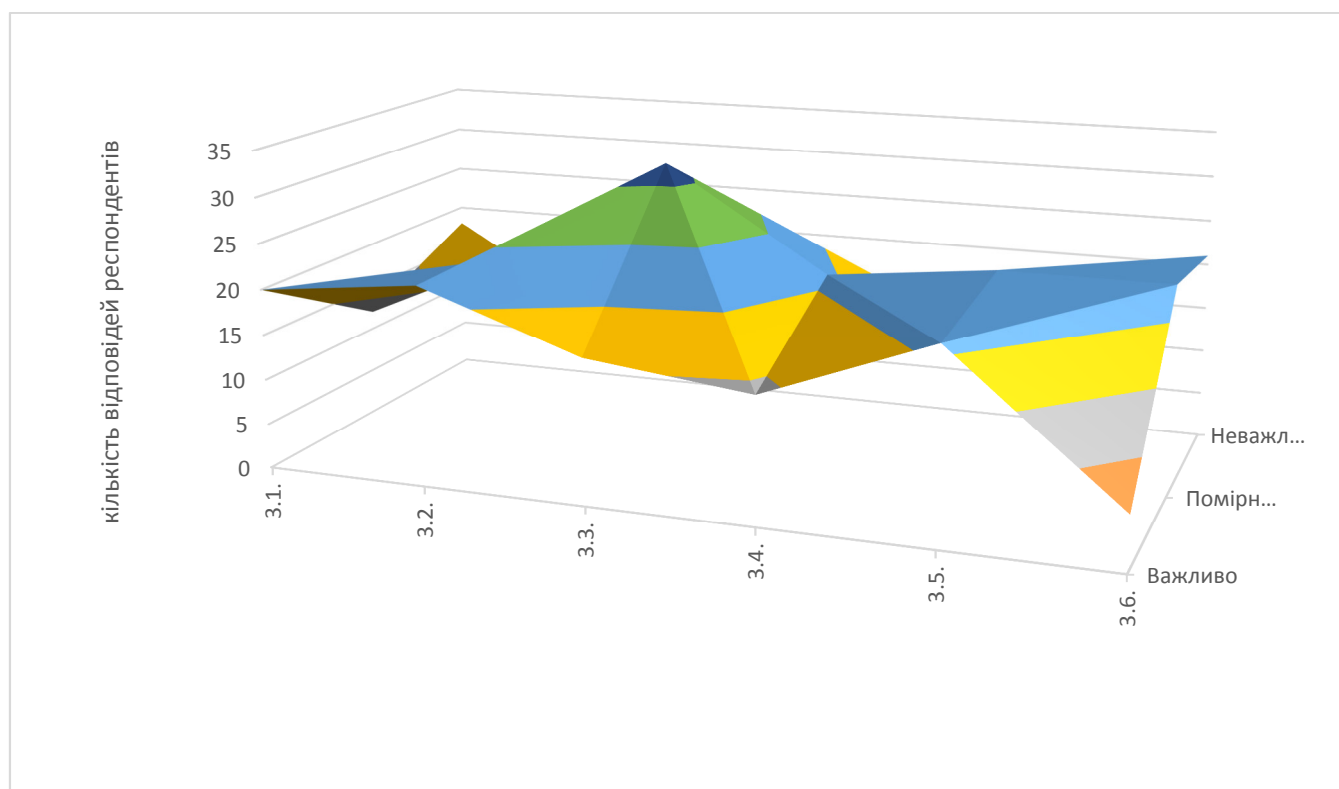

Рис. 2.3. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва»

Найменш важливими респонденти визначили такі проблеми як: 3.3 – «Зростання рівня фінансового навантаження на працездатне населення України по утриманню непрацездатних, пов'язане із погіршенням демографічної ситуації», 3.4 – «Недостатність пропозиції державного фінансування програм стимулювання розвитку підприємництва». Це свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємства, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємства: права, фінансів, зав'язків.

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємства в Україні?» (рис. 2.4) слід визначити, що респонденти визначили, що найбільше заважає розвитку підприємства в Україні наступне: 4.1 – «Обмеженість економічних стимулів для підприємців», 4.3 – «Недостатній рівень підтримки з боку центральної влади», 4.4 – «Недостатній рівень підтримки з боку місцевої влади», 4.6 – «Обмежені матеріальні ресурси населення». В той же час респонденти не визначили досить впливовими такі фактори як: 4.5 – «Перешкоди з боку громадськості на окремі види діяльності», 4.7 – «Відсутність кваліфікованих кадрів у підприємницькому секторі», 4.8 – «Недостатній рівень запровадження міжнародного досвіду».

Такі результати доводять, що вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємства в країні є резервом розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємства. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є

вирішальними. Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва.

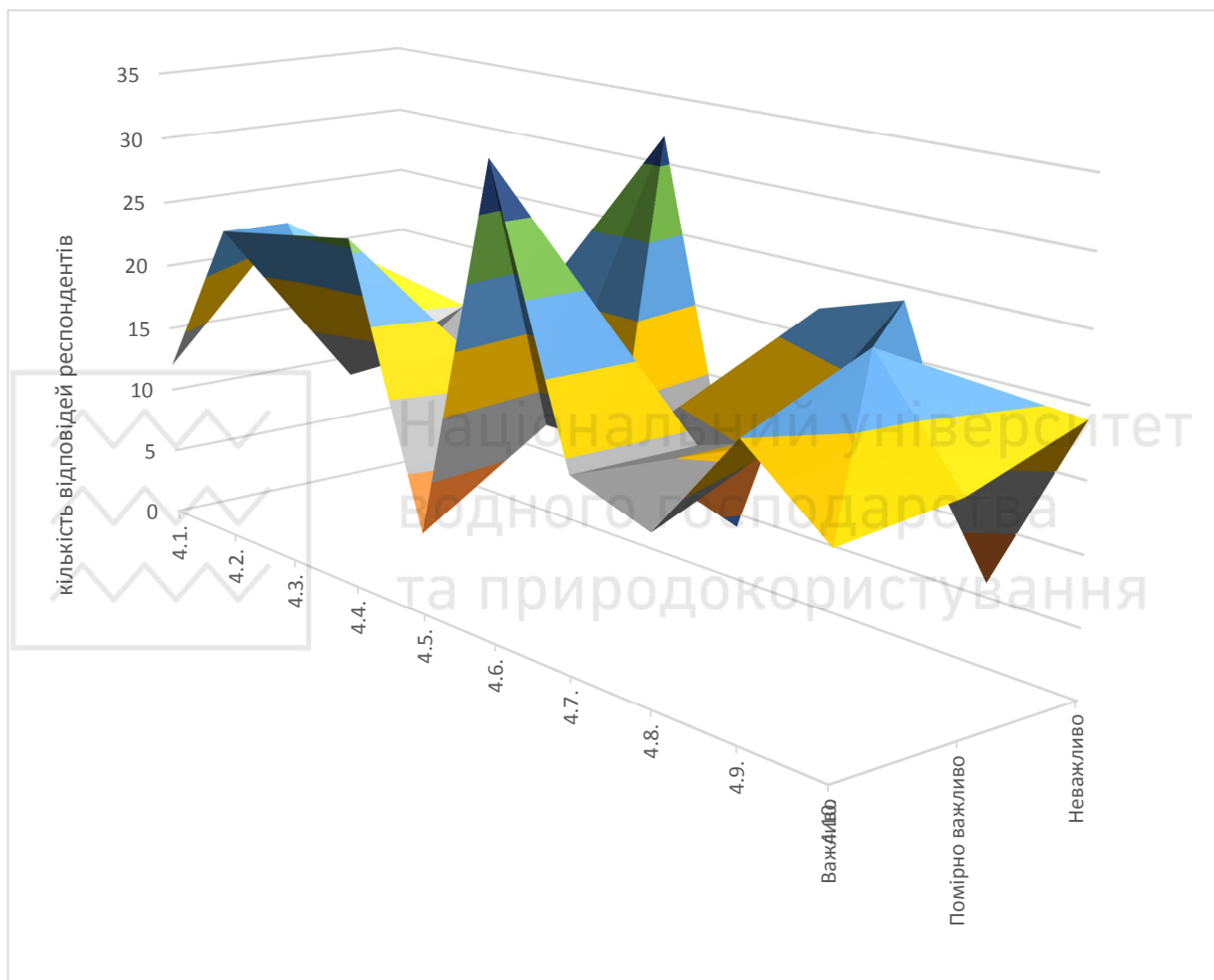

Рис. 2.4. Відповіді респондентів на запитання «Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємництва в Україні?»

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій» (рис. 2.5), слід визначити як головні наступні чинники: 5.1 – «Здобуття конкурентоспроможної освіти в сфері високих технологій», 5.4 – «Необхідність значних обсягів інвестицій у високотехнологічний бізнес», 5.5 – «Недостатні можливості для реалізації творчого потенціалу». Як менші за

значущістю проблеми автори оцінили наступні: 5.2 – «Обмежені можливості працевлаштування за обраною спеціальністю», 5.3 – «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій».

Такі показники свідчать про те, що державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності.

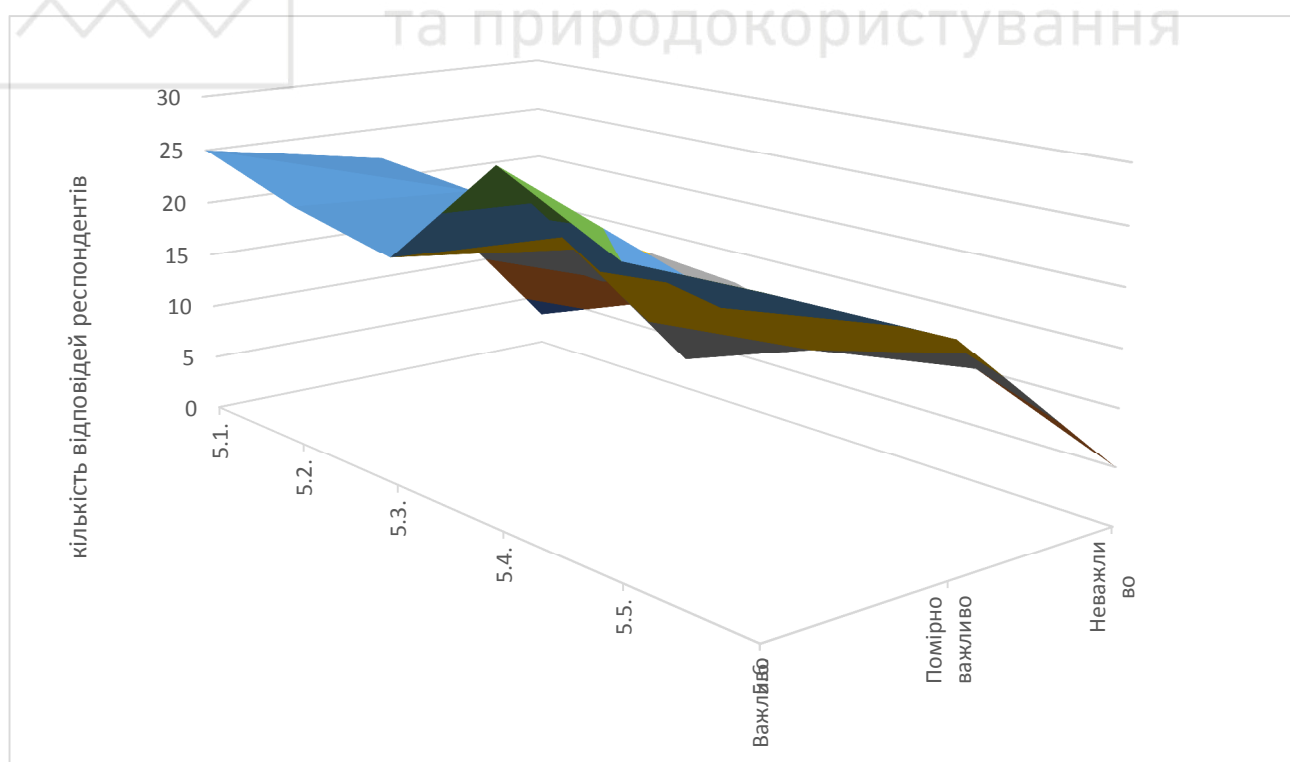

Рис. 2.5. Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій»

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва» (рис. 2.6) слід визначити, що до найбільш вагомих критеріїв експерти віднесли наступні: 6.3 – «Ефективна охорона інтелектуальної власності», 6.6 – «Виявлення нових форм комерціалізації освіти», 6.10 – «Вдосконалення системи підготовки з іноземних мов». До чинників, які не мають такого великого значення слід віднести: 6.4 – «Підвищення рівня економічних знань у студентів інших спеціальностей», 6.5 – «Формування позитивного іміджу у спеціальностей, що пов'язані з високими технологіями», 6.7 – «Надання більшої самостійності ЗВО у формуванні навчальних планів».

Можна зробити висновок, що тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в світове технологічне середовище, що зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомні проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України.

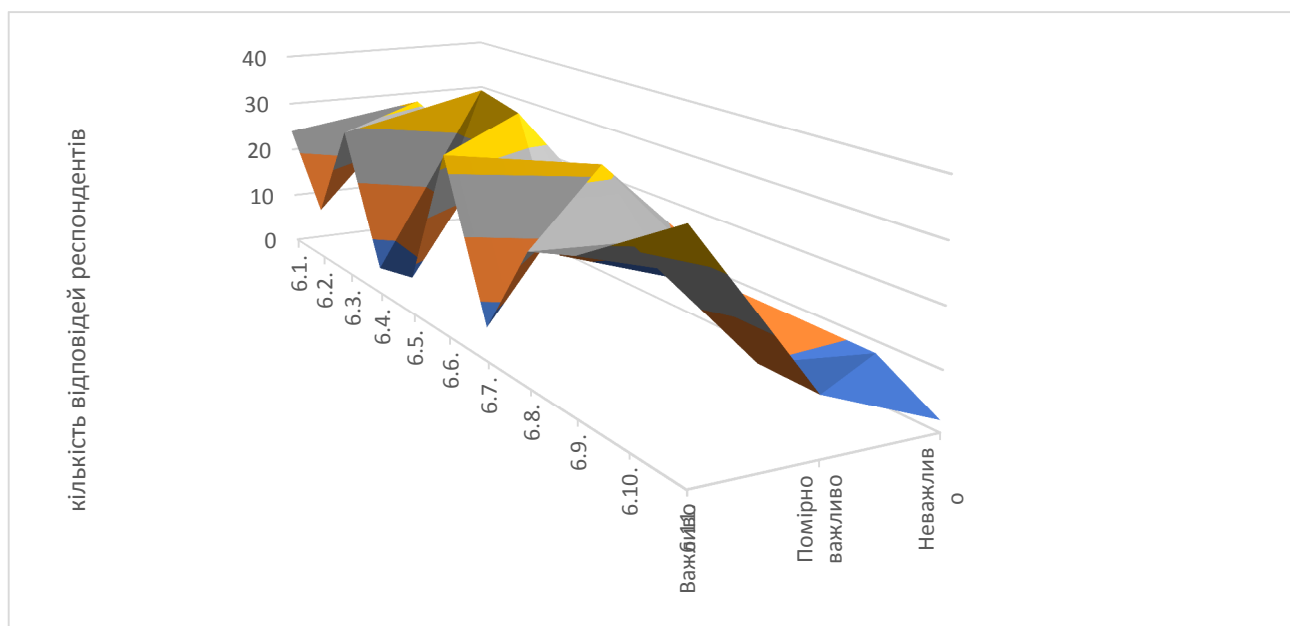

Рис. 2.6. Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва»

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні» (рис. 2.7) визначено, що за думкою експертів до пріоритетних форм організації високотехнологічного бізнесу необхідно віднести наступні: 7.2 – «Ефективне функціонування та розвиток державних підприємств в сфері високих технологій», 7.3 – «Створення нових корпоративних структур, що працюють в сфері високих технологій», 7.7 – «Формування асоціацій, ІТ-кластерів, інноваційних кластерів на основі об'єднання високотехнологічних структур», 7.9 – «Діяльність фахівців в сфері ІТ-бізнесу(та інших видах бізнесу) як приватних підприємців». Недостатньо пріоритетними фахівці визнали такі форми як: 7.1 – «Діяльність великих іноземних корпорацій на території України», 7.4 – «Формування холдингів на основі поєднання активів державних підприємств та приватних корпорацій», 7.6 – «Створення наукових парків в університетах та наукових установах на основі законодавства України».

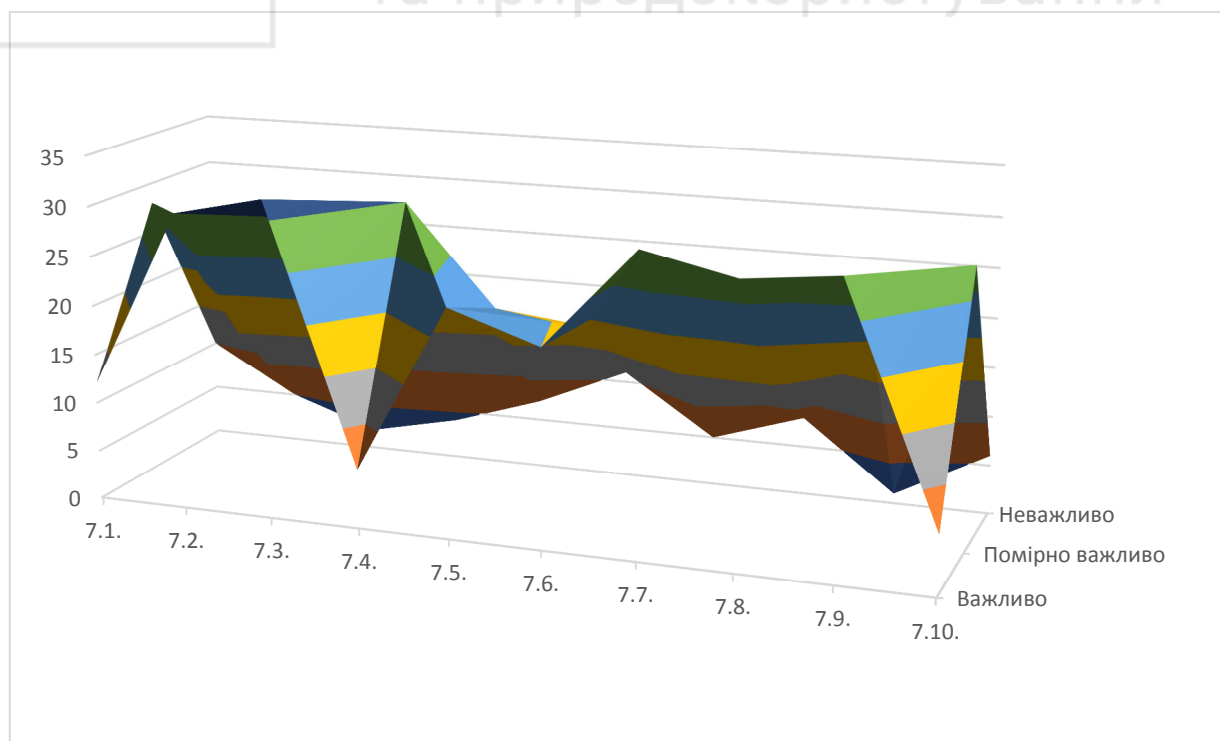

Рис. 2.7. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні»

Таким чином, експерти вважають, що перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів.

Проводячи аналіз відповідей респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва» експертами визначено, що головними специфічними рисами є наступні: 8.3 – «Наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку», 8.5 – «Випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів», 8.7 – «Застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів», 8.10 – «Здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння». Разом з тим, не мають високі специфічні ознаки такі форми високотехнологічного підприємництва як: 8.6 – «Використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва)», 8.8. – «Наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій», 8.11 – «Співпраця з провідними високотехнологічними корпораціями світу».

При відповідях на це питання експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємство. Питання які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

На основі дослідження можна зробити наступні висновки:

найбільш популярні пункти анкети наголошують на соціально-економічному підґрунті розвитку підприємництва, матеріальному достатку всіх членів суспільства, економічних механізмах та високотехнологічних пріоритетах розвитку підприємництва. Більш соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва;

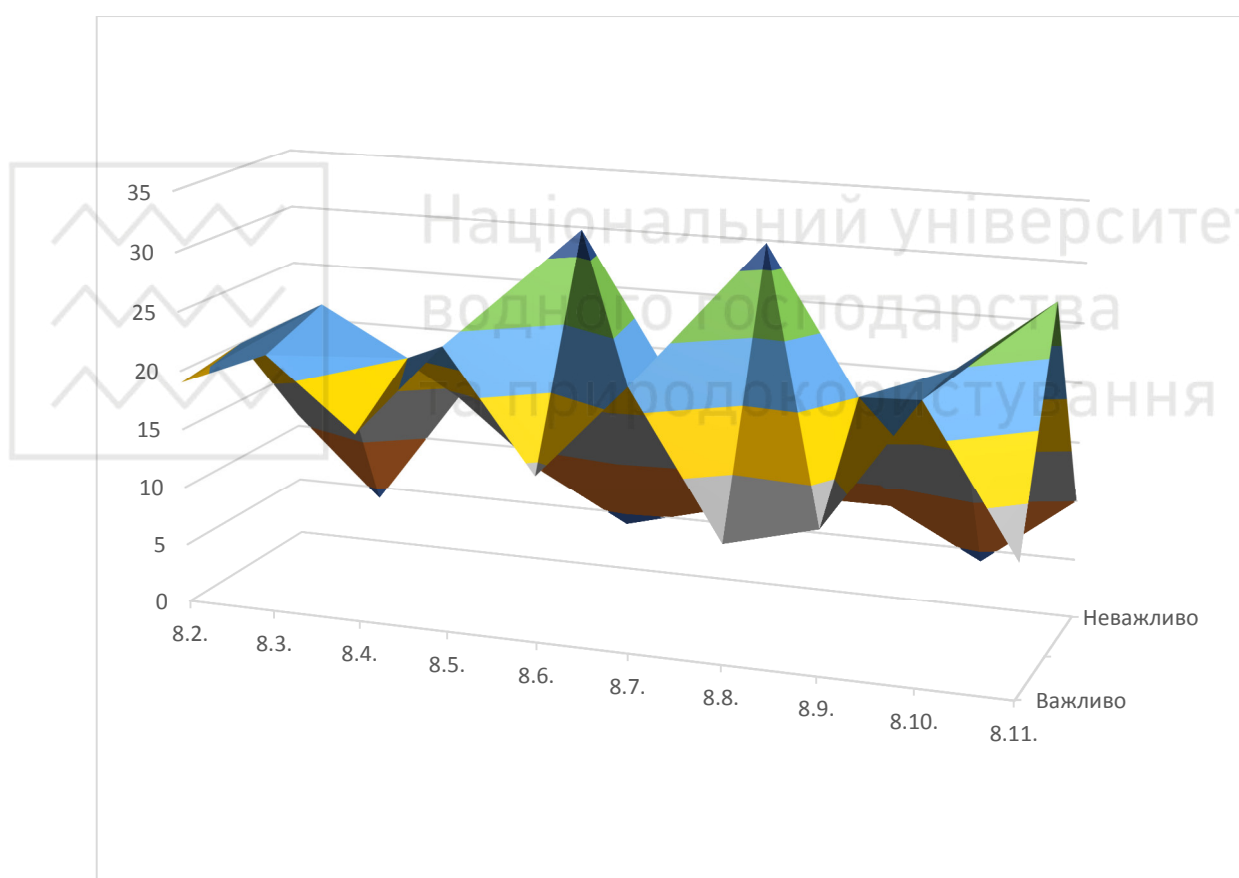

Рис. 2.8. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва»

зі всіх наданих у варіантах відповідей респонденти обрали такі, що найбільш близько знаходять до системи безпосереднього управління економічними процесами в підприємстві, в той же час, такі варіанти відповідей як 2.19 – ПРООН, 2.17 – UNIDO, 2.16 – Global Compact, 2.13 –

ЮНЕСКО, які не пов'язані безпосередньо з регулюванням підприємницької діяльності, а лише створюють умови, середовище для лібералізованого підприємництва не знайшли підтримки у респондентів;

дослідження свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємництва: права, фінансів, зав'язків;

вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні є резервом розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємництва. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є вирішальними. Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва;

державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосуються сфері інформаційної діяльності;

тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в світове технологічне середовище, що

зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомі проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України;

перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів;

експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

2.3. Лібералізація підходів до менеджменту в управлінських структурах високотехнологічного бізнесу

Управління сучасною високотехнологічною підприємницькою структурою залежить від динамічного процесу впровадження інновацій, високого рівня конкурентної боротьби на галузевих ринках високотехнологічної продукції, стрімкого морального застарівання продукції (послуги), плинності кадрів та боротьбі корпорацій за кращих спеціалістів.

Якщо розглянути особливості менеджменту в організаційно-правових формах функціонування високотехнологічного бізнесу, то можна зробити висновки, що для різних форм існують свої специфічні засоби менеджменту.

Зазвичай в сучасній науковій літературі функції менеджменту трактують наступним чином:

Планування - головна функція менеджменту, яка передбачає прогнозування, визначення цілей, стратегії, політики і завдань того чи іншого формування; означає свідомий вибір рішення що роботи, як, кому і коли.

Організація як функція менеджменту направлена на формування управляючих та систем, систем, що управляються, а також зв'язків і відносин між ними, забезпечуючи упорядкованість технічної, економічної, соціально-психологічної і правової сторін діяльності кожного суб'єкта господарювання.

Мотивація - це процес спонукання працівників до високопродуктивної діяльності для задоволення своїх потреб і досягнення цілей організації.

Контроль - це система спостереження і перевірки відповідності функціонування підприємства встановленим стандартам та іншим нормативам, виявлення допущених відхилень від прийнятих рішень і визначення причин їх невиконання.

Координація як функція менеджменту являє собою процес, спрямований на забезпечення пропорційного і гармонічного розвитку різних сторін (виробничої, технічної, фінансової та ін.) об'єкта при оптимальних витратах матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Регулювання - це вид управлінської праці, ціллю якої є подолання протиріччя між організацією і дезорганізацією, порядком і факторами, які порушують цей порядок[19].

Розглянемо окремі форми функціонування високотехнологічного бізнесу та особливості в управлінні кожної з них, які накладає ця нова форма.

Першою, найбільш популярною серед потенційних інноваторів форм організації високотехнологічного бізнесу є його організація у вигляді співпраці приватних підприємців із представниками корпоративного сектору та суспільством. Технологічний підприємець – визнаний провідний каталізатор в процесі промислового формування та зростання. В практиці високотехнологічного підприємництва на окремих підприємцях – фізичних особах побудовані великі напрями роботи в ІТ-бізнесі, архітектурі, дизайні.

З боку великою корпорації діяльність такого підприємця піддається жорсткому плануванню, його робота координується та регулюється. Більшою мірою підприємець на власний розсуд займається організацією своєї творчої діяльності, організує розпорядок та умови роботи, а також має мотивацію в загальному вигляді при виконанні певного обсягу завдань. Контроль за діяльністю такого підприємця визначається тільки обумовленими термінами угод. Найбільш популярним таким вид високотехнологічного підприємництва є в ІТ-бізнесі і він набирає все більших обсягів в нашій країні. Особливо чітко виражені ці особливості менеджменту в діяльності приватних високотехнологічних підприємців в умов роботи по угодам аутсорсінгу, який зумовлює наявність віддаленого доступу до замовника продукту.

Наступною ланкою високотехнологічного бізнесу є корпорації. Великі корпорації є основою для створення нових венчурних підприємств, spin-off компаній, розвитку підприємництва всередині корпорації, проведення потужних внутрішньо корпоративних дослідних робіт. В корпораціях зазвичай реалізуються всі функції менеджменту в традиційній формі.

Новою цікавою формою організації високотехнологічного підприємництва є кластери. Кластери включають в себе компанії, що займаються схожим бізнесом, власників унікальних знань, які потрібні для посилення конкурентоспроможності кожної компанії окремо і групи в цілому, а також інші організації, які забезпечують бізнес критичною масою знань, технологій та грошовими коштами. В кластер входять різні за своєю природою технологічні структури, наприклад: університети – з метою підготовки кадрів, приватні підприємці, корпорації, державні підприємства, органи місцевого самоврядування які налаштовують діяльність кластеру на користь місцевої громади. У зв'язку з великою кількістю учасників кластерної структури, їх різною формою та цілями діяльності в управлінні кластером найважливішу роль мають такі функції менеджменту як організація, координація, регулювання.

Більш жорсткими поєднанням наукових та бізнесових структур з точки зору менеджменту стали наукові(технологічні) парки. Технологічний парк – це сучасний спосіб отримання нового технологічного знання і об'єднання інформації на локальному, ситуаційному, організаційному і структурному рівні. Технопарк надає можливість комплексних рішень. В діяльності наукових парків більш повно реалізуються функції планування, організації, координації та контролю.

Невеликі за кількістю учасників високотехнологічні структури – стартапи народжуються в середині великих корпорацій. Створення стартапів в основному має ініціативний творчий характер з метою розробки креативної наукової ідеї, яка може бути здійснена технологічно в короткі терміни. Організаційну та фінансову підтримку стартапам надає велика корпорація. Корпорація відбирає команди нових стартапів для фінансування на конкурсі стартапів. В нашій країні проходить два найбільш потужних конкурси «Sikorsky Challenge» та «Vernadsky Challenge». Стартапи є великою мірою самостійні у формах організації своєї роботи. До проведення конкурсу та здійснення конкурсного відбору вони практично вільні від будь якого контролю з боку корпорації. Для такої форми організації високотехнологічного підприємництва особливо актуальними є реалізації в їх діяльності таких функцій менеджменту як організація, мотивація, регулювання.

Spin-of компанії – притаманна для практики високотехнологічного підприємництва за кордоном форма організації невеликих та наукових компаній створених при або в університетах та в подальшому відокремившихся від них. Spin-of – дочірня компанія, виділена з метою виведення продукту на ринок, що не належить до основного для материнської компанії. При виділенні окремої організації відбувається трансферт технологій, науково-технічний трансферт, тобто технологія ініціює створення нового продукту. Цілями створення такої компанії є: підвищення ефективності ведення бізнесу, завоювання конкурентної

переваги для подальшого зростання; підвищення маневреності нової спін-офф компанії, пом'якшення громіздкою організаційної структури материнської компанії (корпорації) через скорочення фокусу; розкриття додаткової вартості компанії за рахунок звільнення материнської компанії від непрофільного бізнесу, який все ж представляє для неї бізнес-інтерес; зниження податкових або нормативних обмежень; розвиток паралельних технологій, на які у материнської компанії немає часу і фінансів; диверсифікація основних напрямків компанії. Для такої форми організації високотехнологічного підприємництва особливо актуальними є реалізації в їх діяльності таких функцій менеджменту як організація, мотивація, регулювання.

Розглянувши основні форми реалізації функцій управління у високотехнологічних структурах, необхідно перейти до аналізу питань запровадження нових функцій менеджменту в структурах високотехнологічного підприємництва, які було отримано шляхом опитування експертів.

В дослідженні приймали дослідження експерти, що навчаються за магістерськими програмами «Державна служба» та «Місьцеве самоврядування» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» в Національному університеті водного господарства та природокористування. Всього було опитано 50 осіб – слухачів програми, серед яких осіб, що отримали вищу освіту – 50, що складає 100 % експертів. Серед експертів – працівники, що мають великий стаж роботи – понад 5 років. Така категорія складає 46 осіб, або 95 % від загальної кількості опитуваних. 4 особи мають стаж роботи менше 5 років, що складає 5 %. За кваліфікаційної ознакою 25 осіб працюють в сфері організації управління економічними та управлінськими процесами, що складає 50 % від загальної кількості опитуваних, 11 осіб – в сфері організації публічних комунікацій, організації діяльності ЗМІ, соціального управління, що складає 25 %, 14 осіб – в сфері юридичного забезпечення господарчих процесів та надання адміністративних

послуг, що складає 25 % від загальної кількості опитуваних. За напрямом першої освіти, 19 осіб – мають інженерну спеціальність, що складає 38 % від загальної кількості опитуваних, 19 осіб – економісти та менеджери, що складає 38 % від загальної кількості опитуваних, 9 осіб – юристи, що складає 17 % від загальної кількості опитуваних, 34 особи – філологи що складає 7 % від загальної кількості опитуваних.

За віковою структурою, серед опитуваних превалюють досвідчені фахівці. Вікова група 44 – 60 років складає найбільшу кількість опитуваних – 18 осіб, або 36 % від загальної кількості опитуваних. Вікова група 25 – 43 роки складає 17 осіб, або 34 % від загальної кількості опитуваних, а найстарша вікова група – 60 та більше років налічує 15 осіб, що складає 30 % від загальної кількості опитуваних.

Переходячи до аналізу відповідей на питання анкети, слід визначити загальну тенденцію, яка проявилася у думках експертів: по-перше, всі експерти надавали високі ранги важливості запропонованим варіантам відповідей: по-друге, у відповідях на всі питання підкреслювалась важливість та пріоритетність розвитку інформаційного бізнесу як складової високотехнологічного підприємництва; по-третє всі експерти визначали важливість застосування оновлених засобів менеджменту в підприємницьких структурах високотехнологічного бізнесу.

У відповідях на перше питання «Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють лібералізації діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій» (рис. 2.9) експерти вирішили, що пріоритетними чинниками, що сприяють розвитку підприємництва в сфері високих технологій є 1.8 – «Розвиток нових форм організації високотехнологічного бізнесу», 1.9 – «Підготовка менеджерів сфери високих технологій», 1.10 – «Повна реалізація всіх функцій менеджменту у нових високотехнологічних підприємницьких структурах», 1.11 – «Запровадження нових форм оплати праці в підприємстві високих технологій». Чинники, які в меншій мірі впливають на розвиток високотехнологічного підприємництва це 1.2 –

«Ефективна та доступна для розуміння система інституційного забезпечення процесу», 1.4 – «Створення системи підтримки експортерів високотехнологічної продукції», 1.7 – «Інтеграція підприємців в систему трансферу технологій».

Таким чином, експерти зробили наголос на більш конкретних засобах досягнення мети в підприємницькому середовищі підприємницькими високотехнологічними структурами – створення власної ефективної системи менеджменту з меншою орієнтацією на інституційні заходи держави в цій сфері, зокрема підтримки експортерів та трансферу технологій. Можливо це можна пояснити тим, що підприємницькі високотехнологічні структури, особливо ті, що працюють в сфері інформаційного бізнесу вже довгий час працюють за усталеними схемами експорту своєї продукції шляхом передавання її через електронні мережі і поки що не потребують державної підтримки в цьому питанні. Схеми роботи таких структур та окремих підприємців на умовах аутсорсінгу надають такі можливості.

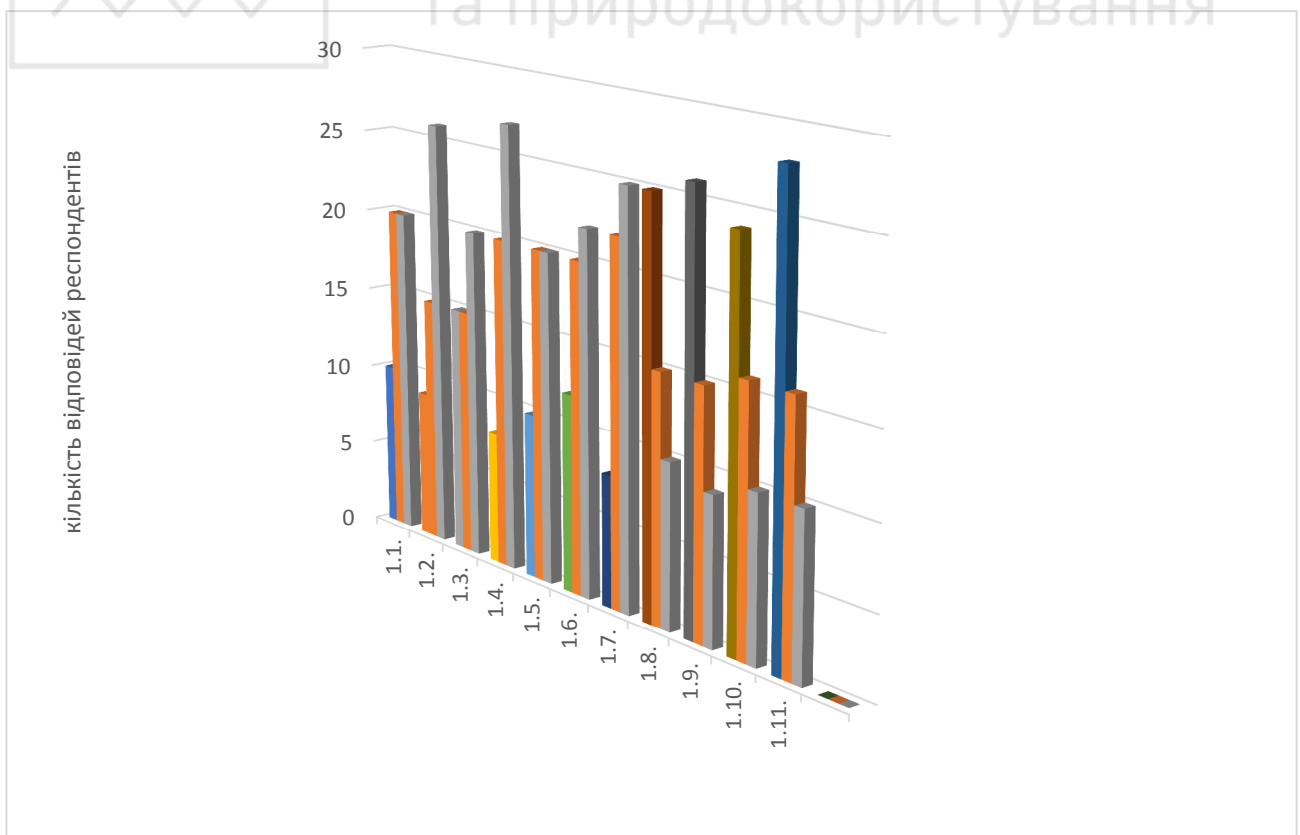

Рис. 2.9. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють лібералізації діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій»

У відповідях на питання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу» (рис. 2.10) експерти визначили як головні пріоритети наступні: 2.7 – «Доступна система реєстрації підприємницької структури», 2.9 – «Ефективна організаційно-правова форма підприємницької структури», 2.10 – «Наявність інвесторів та власного капіталу фірми в достатньому обсязі», 2.12 – «Застосування інформаційних технологій в процесі створення нового продукту», 2.16 – «Створення можливостей для творчої самореалізації кадрів підприємницької структури».

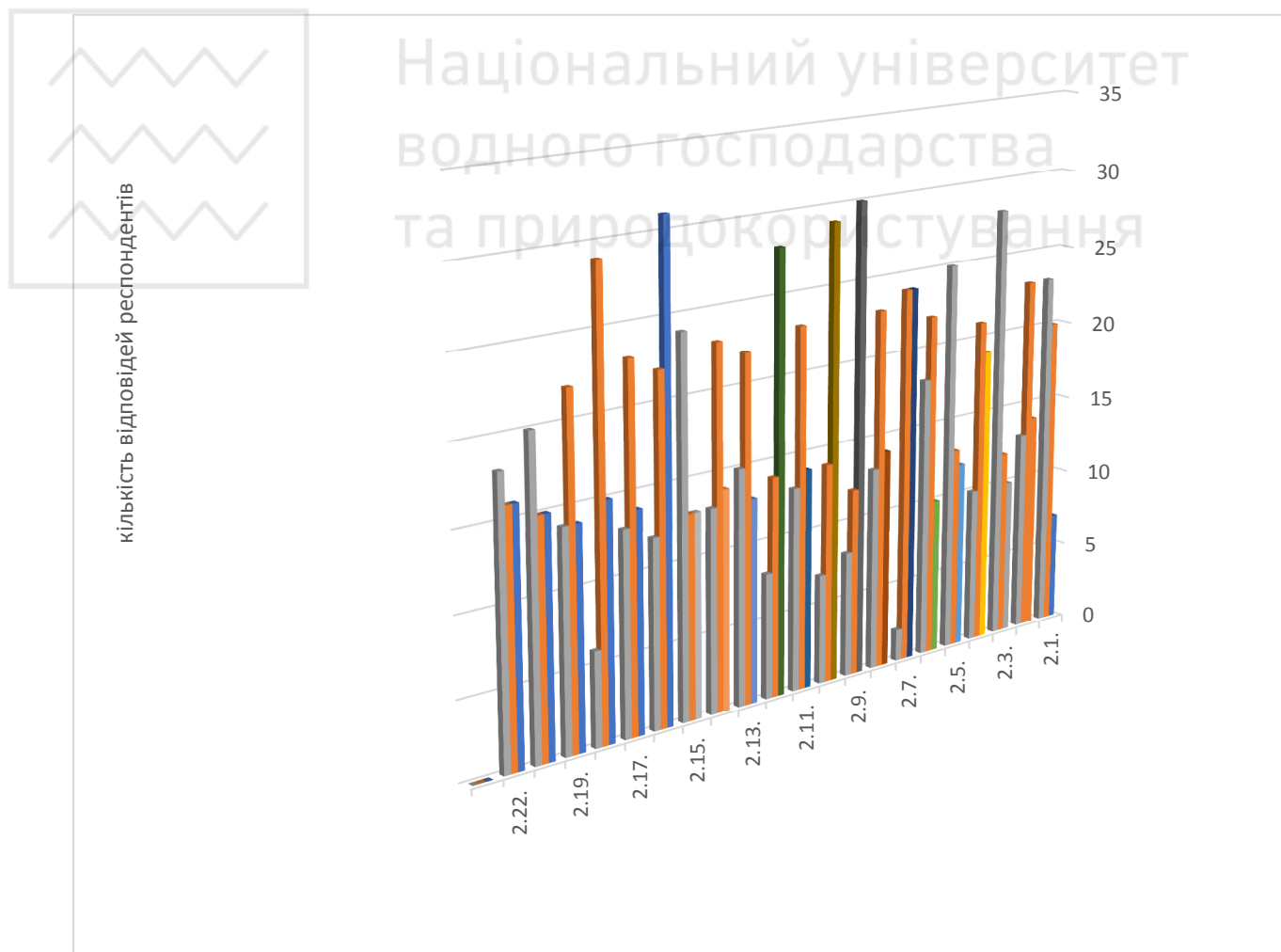

Рис. 2.10. Відповіді респондентів на запитання «Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу?»

Пріоритети, які в меншій мірі впливають на формування сучасної підприємницької структури високотехнологічного бізнесу за думкою експертів наступні: 2.1 – «Сумлінність ведення бізнесу», 2.3 – «Формування європейської моделі поведінки співробітників підприємницької структури», 2.5 – «Виконання вимог законодавства», 2.6 – «Протидія корупції та хабарництву».

Необхідно зазначити, що проникнення та взаємозв'язок нових високотехнологічних підприємницьких структур з ринками високих технологій Європи та світу, а також моделі їх діяльності, які запозичені із міжнародного досвіду практично унеможливають несумлінну поведінку на ринку та будь-які порушення законодавства. Вони сприяють розвитку ділових прозорих відносин на взаємовигідній основі.

У відповідях на питання «Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі» (рис. 2.11) експерти визначили, що творчий потенціал в більшій ступені стимулюється такими чинниками як:

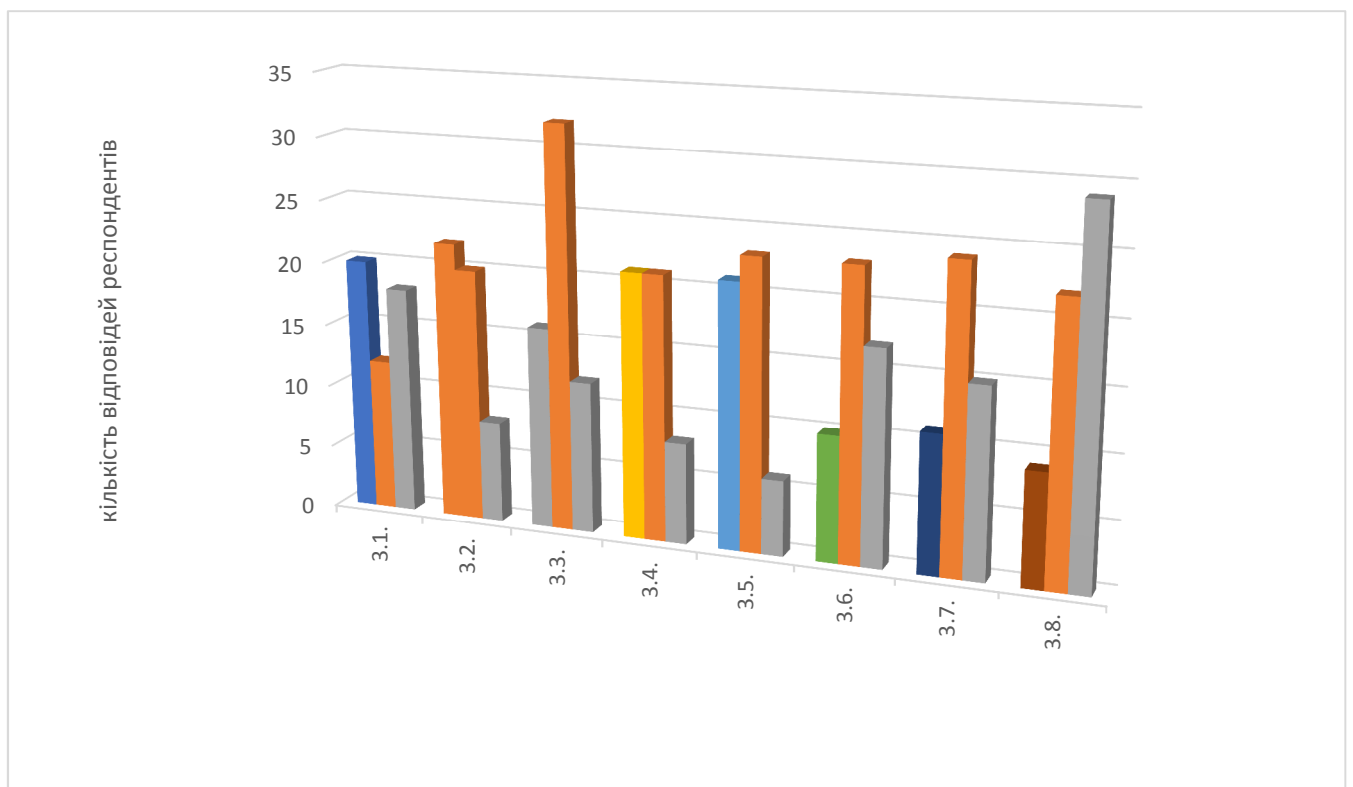

Рис. 2.11. Відповіді респондентів на запитання «Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі»

3.1 – «Організація конкурсів стартапів з подальшим фінансуванням», 3.2 – «Пошук науковців в лабораторіях університетів та заохочення їх співпраці з підприємницькими структурами», 3.4 – «Гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури», 3.5 – «Можливість роботи у віддаленому доступі». В меншій ступені творчий потенціал стимулюється такими чинниками як: 3.3 – «Оплата праці на світовому рівні», 3.7 – «Захист інтелектуальної власності», 3.8. – «Суспільне визнання важливості творчих здобутків».

Слід визначити, що в питанні стимулювання творчого потенціалу експерти схиляються до більш конкретних внутрішніх чинників, що дозволяють розкрити та реалізувати творчий потенціал науковця, інноватора. Наприклад, організація конкурсу стартапів є нова, запозиченим з іноземної дійсності форма роботи високотехнологічної структури, гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури та можливість роботи у віддаленому доступі – звичайна вже практика і для організації діяльності персоналу ІТ – корпорацій України. Ці форми організації діяльності спеціаліста надають можливість оплати праці не за відпрацьований в офісі час, а за реальний програмний продукт, або іншу виконану фахівцем роботу.

У відповідях на питання «Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва?» (рис. 2.12) експерти визначили, що найбільший вплив мають такі форми інвестування як: 4.2 – «Інвестування в професійний розвиток персоналу», 4.6 – «Інвестиції в оновлення персоналу, в т.ч. і за рахунок іноземних фахівців», 4.7 – «Інвестування в персонал університетів, які створюють спільний бізнес з високотехнологічними структурами», 4.8 – «Інвестиції в наукове обладнання, програмні продукти, тощо», 4.10 «Державні інвестиційні програми(проекти), які спрямовані на розвиток високих технологій». Менше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва

такі види інвестицій як: 4.1 – «Інвестиції в первинну освіту (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна), 4.4. – «Інвестиції у гуманітарні складові людини, що включає вміння підтримувати безконфліктні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну і соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації», 4.5 – «Інвестиції в підвищення якості праці, посилення мотивації працівників до підвищення якості своєї праці».

Думка експертів з питання ефективного інвестування підкреслює важливість інвестування в людський капітал, але шляхом адресного інвестування в персонал компаній та структур, що співпрацюють з високотехнологічними компаніями. Інші види інвестицій, які мають більш соціальний характер експерти оцінюють високо, але надають їм другорядне значення. Це явище можна пояснити пріоритетністю на теперішній час матеріальних чинників над соціальними. До того ж практики діяльності ІТ-корпорацій доводить, що висока заробітна плата в таких структурах дозволяє їх працівника вирішувати всі питання, що пов'язані із соціальним забезпеченням.

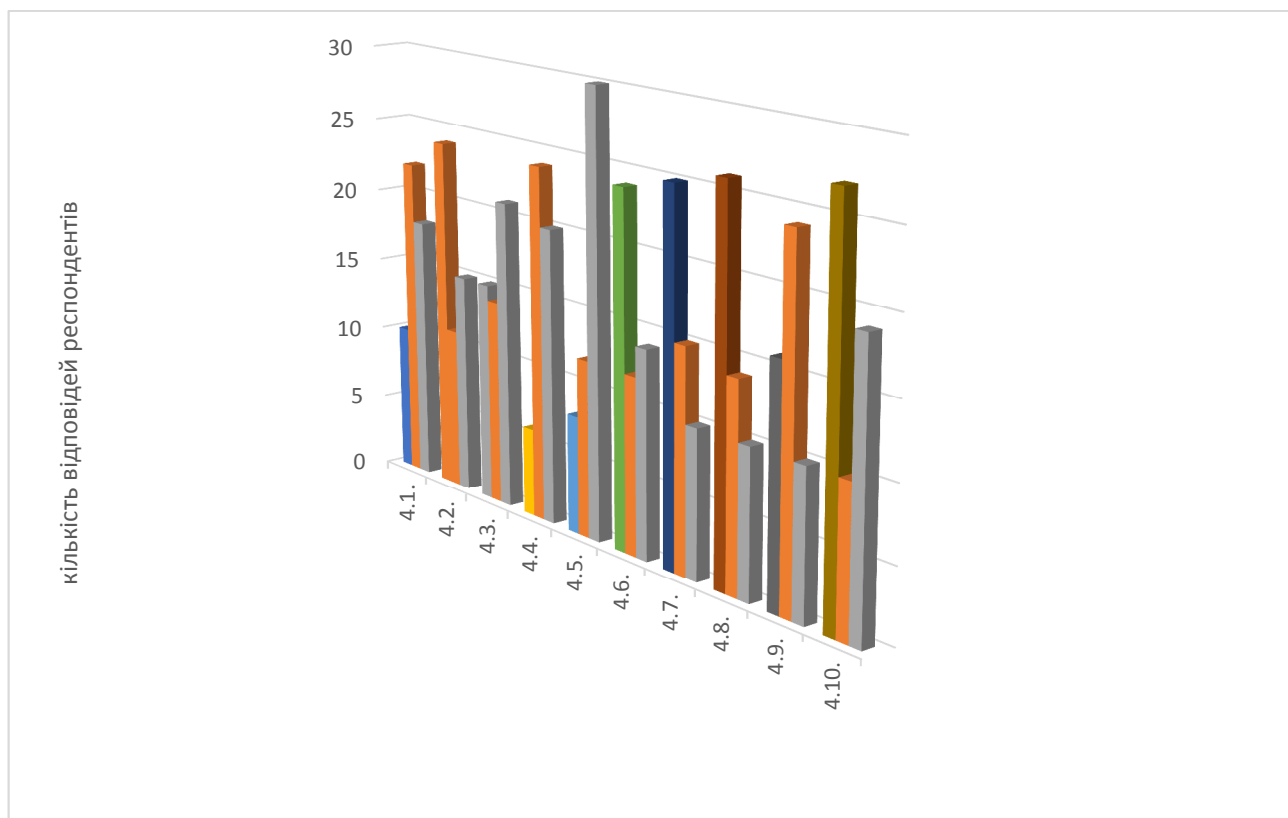

Рис. 2.12. Відповіді респондентів на запитання «Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність високотехнологічного підприємництва?»

У відповідях на питання «Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру?» (рис. 2.13) експерти визначили наступні напрями: 5.2 – «Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності», 5.4 – «Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні», 5.7 – «Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні». Менш дієвими експерти визначили такі заходи державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру як: 5.1 – «Поширення статистичних даних щодо розвитку та напрямів розвитку високотехнологічних підприємств в країні», 5.3 – «Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку», 5.5 – «Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку».

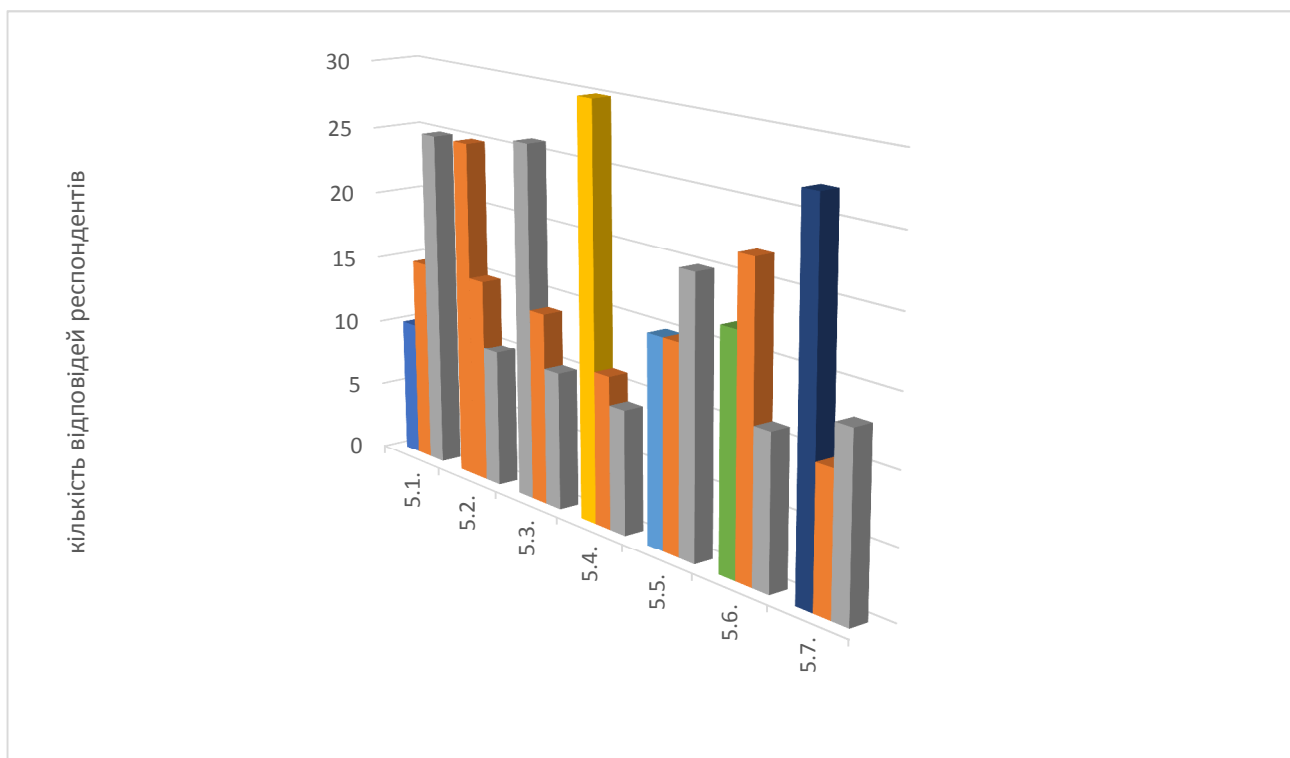

Рис. 2.13. Відповіді респондентів на запитання «Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру»

Найбільш дієві заходи, за думкою експертів, пов'язані із вдосконаленням саме елементів менеджменту корпорації. Наприклад розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією, створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – регулювання діяльності підприємницької структури, сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – планування діяльності підприємницької структури. Менш дієві напрями також високо оцінені експертами, але вони спрямовані на отримання загальної інформації та загального стимулювання діяльності підприємницької структури і тому не є такими адресними.

У відповідях на питання «Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури?» (рис. 2.14) експерти визначили як етапи, що потребують найбільшої підтримки наступні: 6.2 – «Генерація альтернативних ідей про способи його створення (формування "портфеля ідей")», 6.3 – «Організація відбору пріоритетних ідей», 6.6– «Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками», 6.9 – «Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками». Етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують підтримки, але в меншому обсязі наступні: 6.1– «Виникнення ідеї - усвідомлення необхідності і можливості створення науково-технічного або іншого виду (організаційного, економічного) нововведення», 6.10 – «Серійне виробництво нововведення і його поширення на ринку», 6.11– «Модернізація виробництва і самого нововведення шляхом локальних інновацій, орієнтованих на поліпшення

споживчих властивостей і зменшення собівартості його виробництва (зниження вартості одиниці споживчих властивостей).

Рис. 2.14. Відповіді респондентів на запитання «Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури»

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

У відповідях на питання «Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємстві є найбільш важливою?» (рис. 2.15) експерти визначили найбільш важливими напрямками наступні: 7.4 – «Випуск на ринок товарів при виготовленні яких використовуються чужі ідеї без відповідних угод права власності та ноу-хау», 7.8 –

«Використання адміністративного ресурсу з метою розвитку бізнесу», 7.10 – «Використання неліцензованого програмного забезпечення». Напрямами управлінської діяльності, які є не такими впливовими на розвиток високотехнологічної структури експерти визначили наступні: 7.1 – «Розповсюдження завідомо недостовірної інформації, що шкодить репутації фірми», 7.3 – «Некоректне порівняння якості свого товару з товаром виробників-конкурентів», 7.9 – «Розповсюдження інсайдерської інформації».

Як можна побачити з відповідей експертів прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не збитки ділової репутації фірми, а конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використання адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

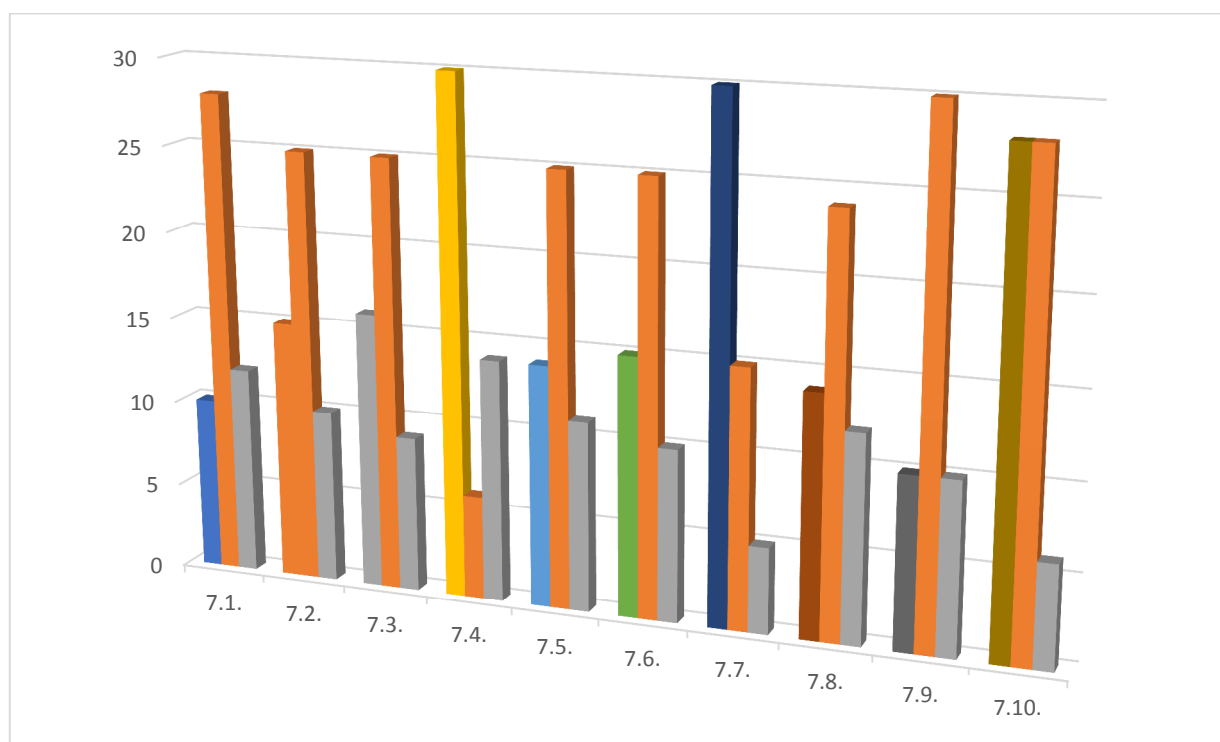

Рис. 2.15. Відповіді респондентів на запитання «Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємстві є найбільш важливою»

У відповідях на питання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва?» (рис. 2.16) експерти визначили як найбільш важливі наступні: 8.3 – «Створення нових структурних підрозділів, перерозподіл функцій у відповідності до нових вимог ринку та оновлення портфелю проектів», 8.4 – «Створення надійної системи відбору наукових кадрів у бізнес», 8.6 – «Знаходження постійних джерел інвестування розвитку бізнесу та ребрендингу проектів, що існують», 8.9 – «Оцінювання маркетингових ситуацій та виявлення перспективних наукових трендів». Серед напрямів, які не є специфічними саме для високотехнологічного бізнесу визначено: 8.5 – «Виявлення та локалізація каналів витоку інсайдерської інформації», 8.7 – «Пошук шляхів кооперації з іноземними партнерами», 8.10 – «Перевірка лояльності клієнтів та постачальників компанії».

Можна побачити, що виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах та лібералізації діяльності високотехнологічних структур спираються на особливості швидкоплинності часу та застарівання технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійна плинність та необхідність підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

Головними результатами дослідження стандартизованого інтерв'ю з питань запровадження нових функцій менеджменту в структурах високотехнологічного підприємництва можна вважати наступні:

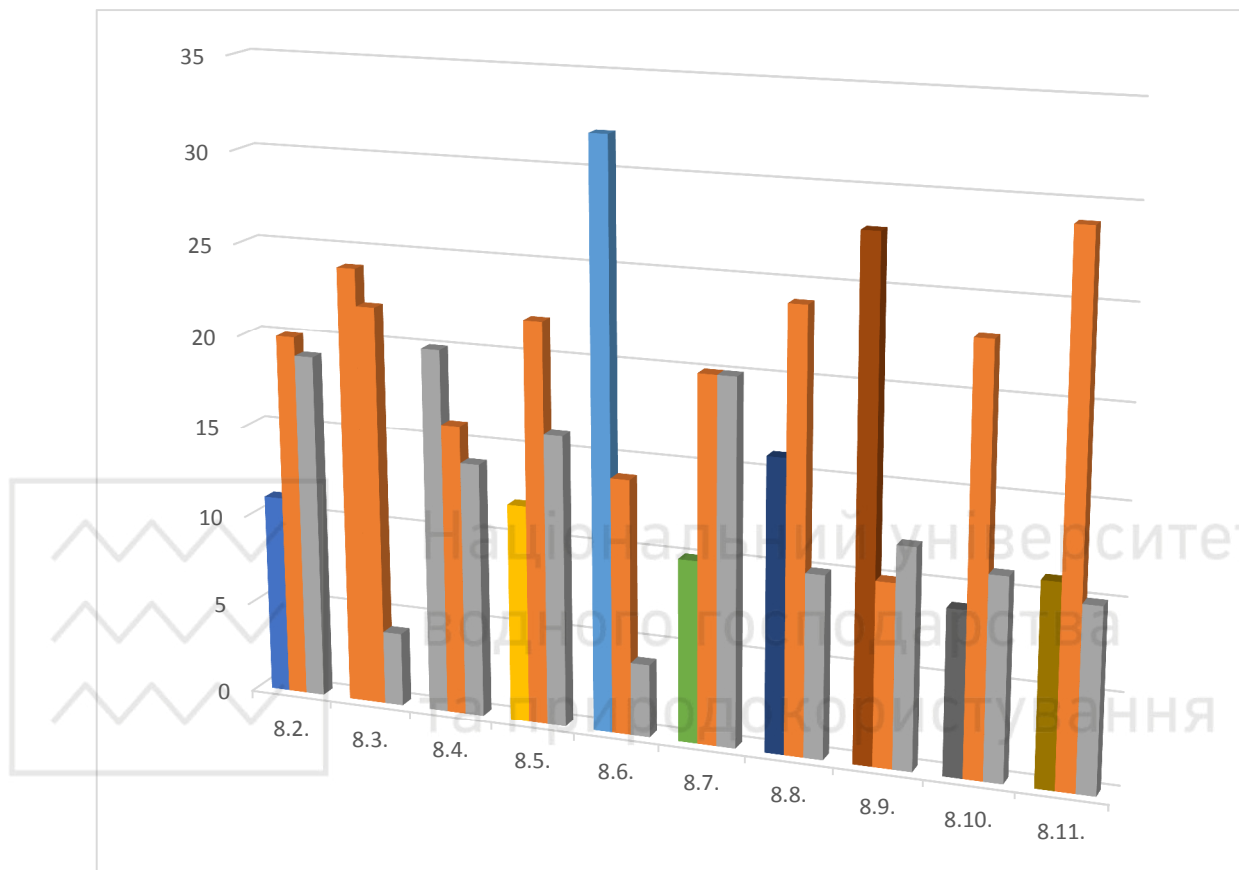

Рис. 2.16 Відповіді респондентів на запитання «Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва»

Експерти зробили наголос на більш конкретних засобах досягнення мети в підприємницькому середовищі підприємницькими високотехнологічними структурами – створення власної ефективної системи менеджменту з меншою орієнтацією на інституційні заходи держави в цій сфері, зокрема підтримки експортерів та трансферу технологій. Можливо це можна пояснити тим, що підприємницькі високотехнологічні структури, особливо ті, що працюють в сфері інформаційного бізнесу вже довгий час працюють за усталеними схемами експорту своєї продукції(послуг) шляхом

передавання її через електронні мережі і поки що не потребують державної підтримки в цьому питанні.

Проникнення та взаємозв'язок нових високотехнологічних підприємницьких структур з ринками високих технологій Європи та світу, а також моделі їх діяльності, які запозичені із міжнародного досвіду практично унеможливають несумлінну поведінку на ринку та будь-які порушення законодавства. Вони сприяють розвитку ділових прозорих відносин на взаємовигідній основі.

В питанні стимулювання творчого потенціалу експерти схиляються до більш конкретних внутрішніх чинників, що дозволяють розкрити та реалізувати творчий потенціал науковця, інноватора. Наприклад, організація конкурсу стартапів є нова, запозичена з іноземної дійсності форма роботи високотехнологічної структури, гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури та можливість роботи у віддаленому доступі – звичайна вже практика для організації діяльності персоналу ІТ – корпорацій України. Ці форми організації діяльності спеціаліста надають можливість оплати праці не за відпрацьований в офісі час, а за реальний програмний продукт, або іншу виконану фахівцем роботу.

Думка експертів з питання ефективного інвестування підкреслює важливість інвестування в людський капітал, але шляхом адресного інвестування в персонал компаній та структур, що співпрацюють з високотехнологічними компаніями. Інші види інвестицій, які мають більш соціальний характер експерти оцінюють високо, але надають їм другорядне значення. Це явище можна пояснити пріоритетністю на теперішній час матеріальних чинників над соціальними. До того ж практика діяльності ІТ–корпорацій доводить, що висока заробітна плата в таких структурах дозволяє їх працівникам вирішувати всі питання, що пов'язані із соціальним забезпеченням.

Функції менеджменту є універсальними для підприємницьких структур бідь якого типу та галузі. Їх реалізація вкрай важлива і для

високотехнологічних підприємницьких структур. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – функція регулювання діяльності підприємницької структури. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – функція планування діяльності підприємницької структури.

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

Прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не тільки збитки ділової репутації фірми, а в більшій мірі конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використанням адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

Виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застаріння технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійноїплинності та необхідності підприємницьких структур у

висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

Висновки до другого розділу

На основі проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки, що пов'язані із сутністю та формами високотехнологічного підприємництва:

1. Високі технології є основою виробництва товарів та послуг, що несуть в собі значну частку наукоємних витрат та оснований на інтеграції виробництва та підприємств в систему економіки знань;

2. Класифікація високих технологій – справа не тільки науковців, але й міжнародних організацій, що регулюють процеси міжнародної торгівлі та трансферу технологій. Перелік високих технологій постійно змінюється, що зумовлено появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг та змінами у науко місткості окремих товарів та послуг;

3. Найбільш популярною для використання в світ та в Україні є класифікація високих технологій є класифікація, що надається ОЕСР. Вона є основою для створення нормативних документів в сфері високотехнологічного підприємництва;

4. Достатньо повною та сучасною є система визначення переліку високих технологій, що запропонована в ЄС. У зв'язку з тим, що Україна наближається до ЄС за рівнем структуризації виробництв та послуг, дослідження методик визначення рівня технології ЄС є пріоритетною науковою задачею;

5. Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва.

Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва.

На основі дослідження можна зробити наступні висновки, що пов'язані із визначенням основних проблем розвитку високотехнологічного бізнесу:

найбільш популярні пункти анкети наголошують на соціально-економічному підґрунті розвитку підприємництва, матеріальному достатку всіх членів суспільства, економічних механізмах та високотехнологічних пріоритетах розвитку підприємництва. Більш соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва;

зі всіх наданих у варіантах відповідей респонденти обрали такі, що найбільш близько знаходять до системи безпосереднього управління економічними процесами в підприємстві, в той же час, такі варіанти відповідей як 2.19 – ПРООН, 2.17 – UNIDO, 2.16 – Global Compact, 2.13 – ЮНЕСКО, які не пов'язані безпосередньо з регулюванням підприємницької діяльності, а лише створюють умови, середовище для лібералізованого підприємництва не знайшли підтримки у респондентів;

дослідження свідчить про необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва, тому найбільш важливі відповіді стосуються комплексних проблем розвитку підприємництва: права, фінансів, зав'язків;

вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні є резервом розвитку економіки. Безумовно, суспільство значною мірою впливає на розвиток тих чи інших сфер підприємництва. Зокрема населення негативно відноситься до розповсюдження тютюнопаління, продажу алкоголю, азартним іграм, комп'ютерним іграм та деяким іншим видам підприємницької діяльності, але в цілому ці обмеження не є вирішальними.

Також експерти вважають, що кваліфікація кадрів, які готуються університетами України та навчальними закладами інших форм та рівнів є задовільною для розвитку підприємництва;

державі необхідно продовжувати політику на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва, що і було відзначено експертами. Необхідно визначити, що доволі очікуваним є неприйняття експертами чиннику «Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій» як важливого. Дійсно, в сфері високих технологій, які виходять на експортні позиції міжнародних ринків оплата праці є конкурентною. Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності;

тісно пов'язані між собою чинники захисту прав інтелектуальної власності та комерціалізації освіти сприймаються експертами як головні і це є ознакою інтеграції України в світове технологічне середовище, що зумовлено вимогами інтеграції економіки України та ЄС. В той же час відзначені як не дуже вагомні проблеми, що пов'язані із поточною діяльністю ЗВО України;

перспективи розвитку високотехнологічного бізнесу в Україні більшою мірою або з модернізацією системи управління та функціонування старих державних високотехнологічних підприємств, в яких вже досягнуто відповідний рівень концентрації кадрів та технологій, або зі створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій. Нові для нашої економічної дійсності «гібридні» форми підприємницької діяльності в сфері високих технологій підтримують недостатня кількість експертів;

експерти доволі високо оцінювали всі запропоновані позиції, але обирали відповіді, що пов'язані із внутрішніми можливостями економіки

розвивати високотехнологічне підприємництво. Питання які експерти відповідали не так позитивно спрямовані більше на коопераційні заходи, в тому числі з іноземними партнерами.

Основні висновки, що стосуються ліберзації розвитку високотехнологічного бізнесу та організаційно-економічних заходів його розвитку наступні:

Функції менеджменту є універсальними для підприємницьких структур будь-якого типу та галузі. Їх реалізація вкрай важлива і для високотехнологічних підприємницьких структур. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – функція регулювання діяльності підприємницької структури. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – функція планування діяльності підприємницької структури.

З відповідей експертів, можна зробити висновок про найбільшу необхідність підтримки корпорацією випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

Прояви несумлінної конкуренції, які найбільш негативно впливають на діяльність високотехнологічної підприємницької структури є не тільки збитки ділової репутації фірми, а в більшій мірі конкретні дії, що пов'язані із порушенням прав інтелектуальної власності та використанням адміністративного ресурсу, що можливе при проведенні конкурсів

державних закупівель, тендерів, розподілу грантового фінансування, тощо. Збитки для ділової репутації та прояви промислового шпигунства в наших умовах експерти вважають не такими важливими.

Виявлені експертами специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застаріння технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійної плинності та необхідності підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах. Напрями, які експерти не визначили як вкрай актуальні стосуються економічної безпеки, лояльності клієнтів та кооперації з іноземними партнерами. Ці напрями дійсно є однаково важливими як для сфери високих технологій, так і для торгівлі, фінансів, промислового виробництва тощо.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Ромусик Я.В. Розвиток високотехнологічної сфери малого та середнього бізнесу. Ефективна економіка. – 2014. – № 8. – Електронний ресурс. Режим доступу: № 8. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4319>.
2. Кашуба О.М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку /О.М. Кошуба // Економіка і держава. – 2015. – № 6. – С. 103 – 106.
3. Гавриш О. А. Диференціація промислових підприємств як інноваційно функціонуючих виробничо-економічних систем / О. А. Гавриш, К. О. Бояринова // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2015. - № 12. - С. 417-424
4. Валіулліна З.В. Концептуалізація діяльності корпорацій в інформаційно-інституційному середовищі /З.В. Валіулліна. – Рівне : Волин. обереги, 2018. – 232 с.

5. Продан І. Модель технологічного підприємництва. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://igup.urfu.ru/docs/Bank%20English>.
6. Саліхова О.Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні : монографія / О.Б.Саліхова ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 624 с.
7. ОЕСР. Стаття. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
8. Варшавский А. Е. Наукоемкие отрасли и высокие технологии: определение, показатели, техническая политика, удельный вес в структуре экономики России / А. Е. Варшавский // Экономическая наука современной России. – 2000. – № 2. – С. 61–83.
9. Сазонец І. Л. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку України / І. Л. Сазонец // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. - 2016. - Вип. 1. - С. 120-126.
10. Украина и её регионы на пути к инновационному обществу [Текст] : монографія : [в 4 т.] / под общ. ред. В. И. Дубницкого и И. П. Булеева ; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти, Донец. экон.-гуманитар. ин-т, Акад. экон. наук Украины. - Донецк : Юго-Восток, 2011.
11. Формирование и функционирование механизма корпоративного управления на промышленных предприятиях: монография / В. С. Пономаренко, А. Н. Ястремская, В. М. Луцковський [и др.]. - Х.: ХНЭУ, 2008. - 446 с.
12. Стратегічні вектори регіональних трансформаційних зрушень [Текст] : монографія / Т. П. Галушкіна, В. Є. Реутов, Л. М. Качаровська ; за наук. ред. д-ра екон. наук., проф. Т. П. Галушкіної ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. [та ін.]. - Сімф. : Фенікс, 2009. - 320 с.
13. Колосов А.М. Організаційна поведінка підприємства в умовах мінливого середовища (150 питань теорії і практики організації): монографія. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 344 с.

14. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади / О. М. Ястремська. - Х. : ХДЕУ, 2004. - 472 с.

15. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку [Текст]: Колективна монографія [Безтелесна Л.І., Сазонець І.Л. та ін.] : За наук. ред. д.е.н., проф. Безтелесної Л.І.. – Рівне : Волин. Оберіги, 2015. – 184 с.

16. Сазонець О.М. Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи [Текст] / О. М. Сазонець ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. - Донецьк : Юго-Восток, 2010. - 288 с.

17. Трофимов В.В. Информационные системы и технологии в экономике и управлении /под ред. В.В. Трофимова. – 3-е изд. Перераб. И доп. – М.: Юрайт–Издат, 2009. – 521 с.

18. Мешко Н.П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації : монографія / Н.П. Мешко. – Донецьк Юго-Восток, 2008. – 345 с.

19. Функції менеджменту. Електронний ресурс. Режим доступу: https://pidruchniki.com/12590605/menedzhment/funktsiyi_menedzhmentu.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ

3.1. Розвиток високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій на основі вільного доступу в інформаційні мережі

Серед підприємницьких структур високотехнологічного бізнесу слід виокремити, як такі, що швидко розвиваються підприємницькі структури, що працюють в сфері ІТ-технологій.

Безпосередньо ми можемо визначити, що суб'єкти ІТ-підприємництва розподіляються за класифікаційною ознакою наступним чином:

Web-студії: найбільш фундаментальні роботи у сфері ІТ, такі як розроблення, створення, розкрутка та супровід веб-проектів (сайти, онлайн магазини, онлайн-сервіси тощо);

Digital-агентства: експертний аналіз та розроблення індивідуальної стратегії підвищення впізнавання бренду або продукту за допомогою популярних інтернет-порталів, соціальних мереж, інформаційних та рекламних ресурсів;

ІТ-компанії: безперебійне забезпечення клієнта інформаційними технологіями, а також максимально можливим збільшенням ефективності інформаційних потоків;

Рекламні агентства в он-лайн сфері: проектування сторінок, інтернет-маркетингу та реклами у всесвітній мережі (SMM, контекстна, тізерна, банерна реклама, включаючи розроблення стратегії та проведення кампаній);

SMM-агентства: просування та популяризація фірм на ринку, що здійснюються за допомогою соціальних мереж;

ІТ-аутсорсинг компанії: вирішення профільних завдань, які не входять до основного спектру діяльності тієї чи іншої організації;

Креативні агентства: створення оригінальних ідей. Їх призначення полягає в акцентуванні уваги на продуктах з підкресленням конкурентоспроможних переваг, ексклюзивності та вигоди для кінцевого споживача;

Студії web-дизайну: професійна допомога щодо розроблення та створення візуального образу фірми-замовника;

Агентства копірайтингу: створення та розміщення унікального текстового контенту, що відповідає вимогам наймача;

Фрілансери: послуги в різноманітних сферах, таких як дизайн, програмування, копірайтинг, реклама, SMM-просування.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і IT-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку IT-середовища. Важливими елементами розвитку IT-підприємництва на нашу думку є:

розвиток інфраструктури комунікацій;

наявність технічних умов ведення IT-бізнесу;

наявність функціонування електронних платіжних систем;

законодавча урегульованість інтеграції інформаційних систем та операцій в господарський простір;

інформаційна культура населення та рівень інформаційної культури всіх співробітників компанії;

можливості доступу до електронних ресурсів;

лібералізація підприємницької діяльності

професійна кваліфікація персоналу підприємства(компанії) в сфері IT-бізнесу.

Існують різні класифікації IT-технологій. Одна з таких класифікацій представлена в таблиці 3.1.

Класифікація ІТ-технологій за функціональними ознаками [26]

Класифікація ІТ					
За способом реалізації в ІС					
Традиційні		Нові інформаційні технології			
За ступенем охоплення завдань управління					
Електронна обробка даних	Автоматизація функцій управління	Підтримка прийняття рішень	Електронний офіс	Експертна підтримка	
За класом реалізованих технологічних операцій					
Робота з текстовим редактором	Робота з табличним процесором	Робота із СКБД	Робота із графічним об'єктами	Мультимедійні системи	Гіпертекстові системи
За типом користувацького інтерфейсу					
Пакетні		Діалогові	Мережні		
За способом побудови мережі					
Локальні	Багаторівневі		Розподілені	Глобальні	
За предметними областями обслуговування (на прикладі фінансової сфери)					
Бухгалтерський облік	Банківська діяльність	Податкова діяльність	Страхова діяльність	Інші	

Крім поданого підходу, можна визначити інші підходи до класифікації інформаційних технологій. Так Сазонець О.М. пропонує наступні ознаки класифікації:

- за характером організації пошуку інформації;
- за характером функціональності;
- за вартістю використання;
- за масштабом реалізації доступу;
- за рівнем безпеки;
- за функціями [24].

Види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету. В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і ІТ-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку ІТ-середовища. Важливими елементами розвитку ІТ-підприємництва на нашу думку є:

- розвиток інфраструктури комунікацій;
- наявність технічних умов ведення ІТ-бізнесу;
- наявність функціонування електронних платіжних систем;

законодавча урегульованість інтеграції інформаційних систем та операцій в господарський простір;

інформаційна культура населення та рівень інформаційної культури всіх співробітників компанії;

можливості доступу до електронних ресурсів;

лібералізація підприємницької діяльності

професійна кваліфікація персоналу підприємства(компанії) в сфері ІТ–бізнесу.

З метою аналізу чинників, які впливають на розвиток високотехнологічного підприємництва та його провідної сфери – інформаційних технологій є доцільним проаналізувати вплив окремих факторів. Проаналізуємо, як впливають на розвиток підприємництва у сфері інформаційно-комунікаційних послуг комунікаційні показники, а саме, рухомий (мобільний) зв'язок, супутниковий зв'язок, обсяг наданих Інтернет-послуг. Дослідимо їх динаміку за 2010-2017 роки (таблиця 2)

Таблиця 3.2

Тенденції змін у інформаційному просторі України та розвитку підприємництва у сфері інформаційних та телекомунікаційних послуг [27]

Роки	Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	Рухомий (мобільний) зв'язок (млн. грн.)	Супутниковий зв'язок (млн. грн.)	Інтернет-послуги (млн. грн.)
2010	55977	28837,9	1	3799,9
2011	54239	31027,9	0,3	4260
2012	66568	31553,8	0,2	4673,1
2013	86377	31405,8	1,8	4908,5
2014	114355	31566,3	1,5	5348,9
2015	116136	33205,6	50,2	6130,5
2016	129704	34077,1	80,1	9101,8
2017	146909	35216,6	88,7	10817,9

Визначимо кореляційну залежність між кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації і такими змінними, як рухомий (мобільний) зв'язок, супутниковий зв'язок, Інтернет-послуги в Україні. Нам треба визначити коефіцієнти кореляції. Коефіцієнт кореляції Пірсона – в економетриці це показник кореляції, а саме, лінійної залежності між змінними X і Y може мати значення від -1 до $+1$. Цей показник використовується для того, щоб виміряти ступінь лінійної залежності між двома змінними. Коефіцієнт кореляції – це коваріація двох змінних, тобто сума добутків відхилень, потім поділена на добуток стандартних відхилень цих змінних. Нехай маються дві вибірки. $x^m = (x_1, \dots, x_m)$, $y^m = (y_1, \dots, y_m)$, тоді коефіцієнт кореляції Пірсона розраховується за наступною формулою:

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^m (y_i - \bar{y})^2}} = \frac{cov(x,y)}{\sqrt{s_x^2 s_y^2}}, \quad (1)$$

де \bar{x}, \bar{y} - вибіркові середні x^m і y^m ,

s_x^2, s_y^2 - вибіркові дисперсії, $r_{xy} \in [-1, 1]$

Коефіцієнт кореляції Пірсона змінюється від -1 до 1 . Якщо він набуває значення 1 , то це означає, що ми маємо між X та Y лінійну залежність. В цій ситуації усі точки функції належать прямій лінії, що відображає одночасне зростання значень Y та X . Якщо він набуває значення -1 , то це означає, що усі точки функції належать прямій лінії, яка відображає інверсну залежність між значеннями Y та X . Якщо коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0 , то це означає, що лінійна кореляція між змінними відсутня.

Проведемо парний кореляційно-регресійний аналіз окремо по кожній незалежній змінній щодо залежної. Парна кореляція та регресія між рухомим

(мобільним) зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлена на рисунку 3.1.

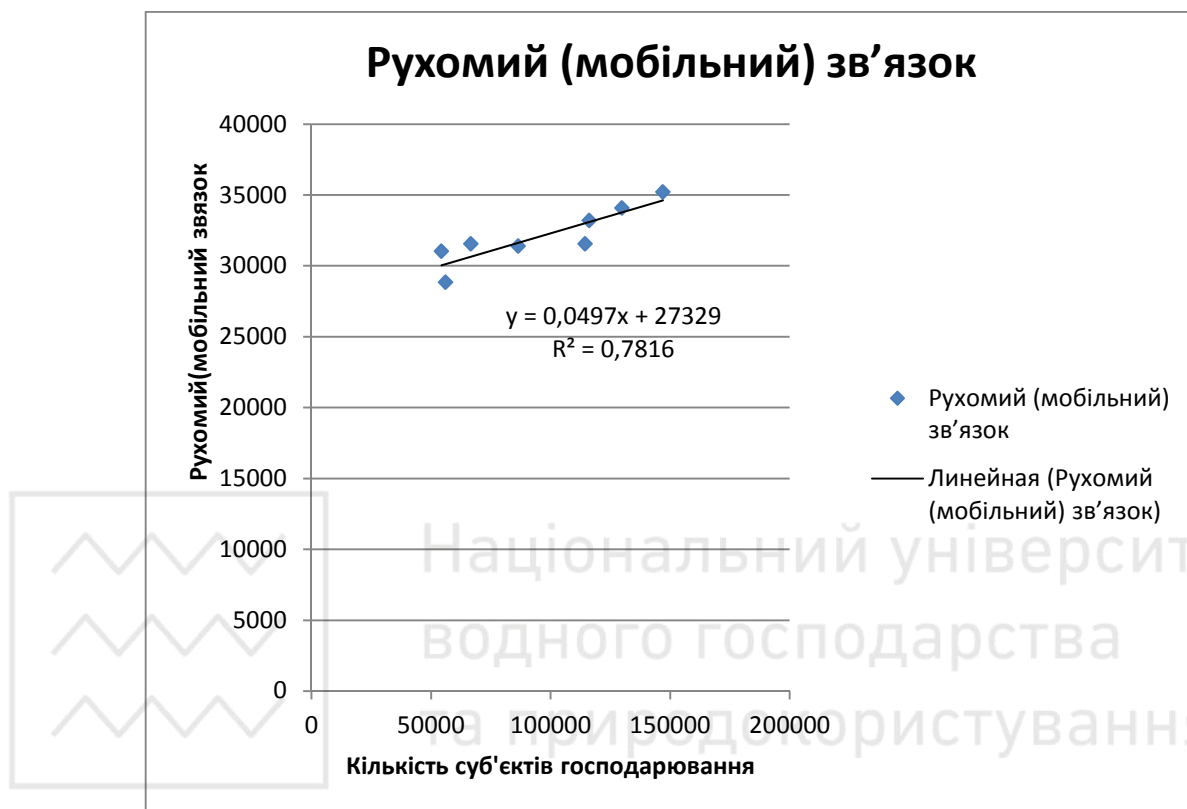

Рис. 3.1. Поле кореляції між рухомих (мобільних) зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Рівняння регресії представлено на рисунку, яке показує висхідну тенденцію. Значення R^2 (вказано на рисунку) вказує на достатню якість моделі.

Парний кореляційно-регресійний аналіз між супутниковим зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлено на рисунку 2.

Рис 3.2. Поле кореляції між супутниковим зв'язком та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Ця модель теж має висхідний характер. Значення R^2 вказує на достатню якість моделі. Таким чином ми можемо побачити тісний зв'язок розвитку супутникового зв'язку та активністю процесу розвитку ІТ-підприємництва. В окремих країнах світу супутниковий зв'язок є єдиною можливістю отримання населенням та установами, організаціями, підприємцями послуг Інтернету. Також це єдиний спосіб отримання Інтернету на кораблях в океані, на військово-морських базах, в малонаселених та важкодоступних територіях

Парний кореляційно-регресійний аналіз між Інтернет-послугами та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації представлена на рисунку 3.

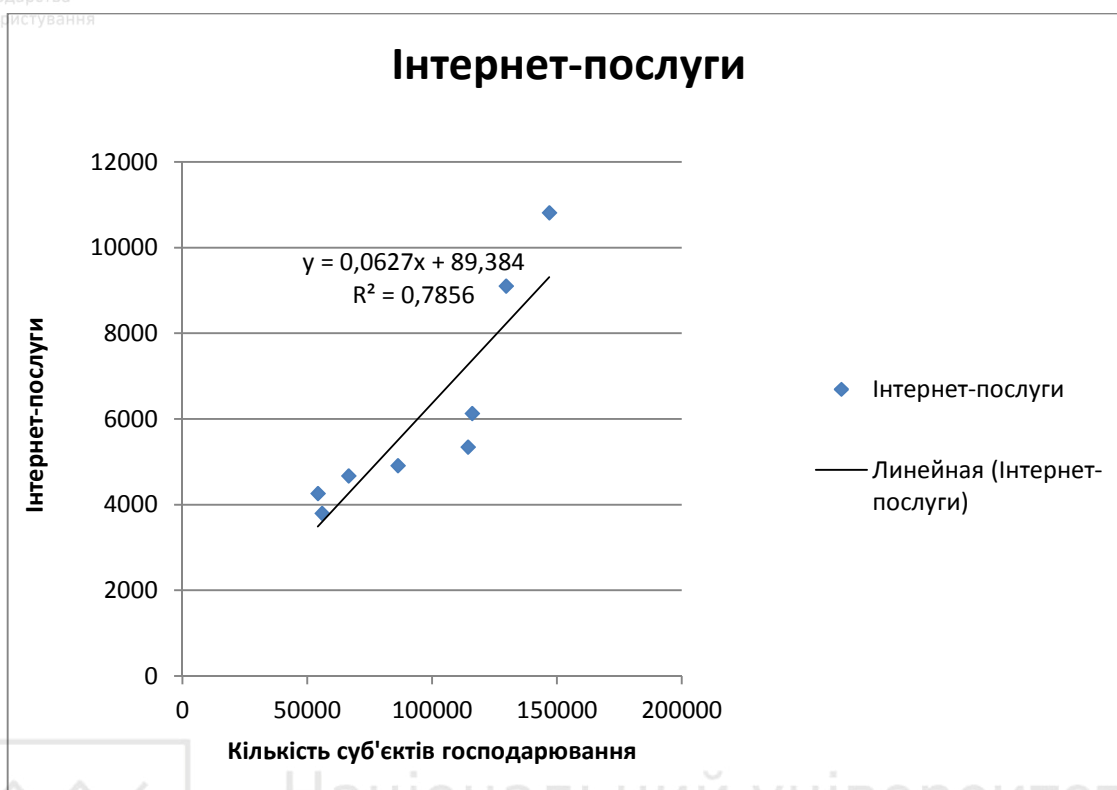

Рис 3.3. Поле кореляції між Інтернет-послугами та кількістю суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації

Ця модель теж має висхідний характер. Значення R^2 вказує на достатню якість моделі.

Таким чином попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в ІТ-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг. Це потребує наявності нових капіталовкладень та державних програм національного значення.

Проведемо множинний кореляційно-регресійний аналіз. Коефіцієнти кореляції в нашому випадку згідно з розрахунками в системі Excel дорівнюють 0,884055361, 0,843426035, 0,886366269. (таблиця 3).

Таблиця 3.3.

Виявлення кореляційної залежності між кількістю підприємств в інформаційному і комунікаційному просторі та наданням послуг у сфері мобільного зв'язку, супутникового зв'язку, Інтернет-послуг

	Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	Рухомий (мобільний) зв'язок	Супутниковий зв'язок	Інтернет-послуги
Кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації	1			
Рухомий (мобільний) зв'язок	0,884055361	1		
Супутниковий зв'язок	0,843426035	0,891691568	1	
Інтернет-послуги	0,886366269	0,921428713	0,950547004	1

Джерело: розраховано автором.

З таблиці видно, що коефіцієнти кореляції доволі високі тобто у великому степені наближаються до одиниці і всі позитивні. Згідно шкали Чеддока ці коефіцієнти відповідають високому зв'язку [Шкала Чеддока. – <https://ekonometrik.ru/>].

Проведемо тепер на цій основі регресійний аналіз. Результати розрахунку регресійної статистики наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Регресійна статистика запропонованої моделі

Множинний R	0,988904685
R-квадрат	0,977932476
Нормований R-квадрат	0,769105466
Стандартная похибка	19132,31524
Спостереження	8

Джерело: розраховано автором.

Як ми бачимо з таблиці, R-квадрат має доволі велике значення (0,977932476). Він більше 0,9, що означає високе наближення. Значення цього коефіцієнту говорить про те, що розрахункові параметри моделі на 97,7932476 % пояснюють залежність між параметрами, що вивчаються.

Проведемо розрахунки коефіцієнтів при незалежних змінних щодо визначення регресійної залежності. Побудову здійснимо за припущення, що залежна змінна не може бути меншою, ніж нуль, тобто вільний член цього рівняння буде дорівнювати нулю. Отримаємо таблицю 3.5.

Таблиця 3.5

Визначення коефіцієнтів регресійної залежності моделі

	Коефіцієнти
Y-перетин	0
Змінна X 1	0,890248101
Змінна X 2	65,02447598
Змінна X 3	10,76786124

Де X1 – рухомий (мобільний) зв'язок

X2 – супутниковий зв'язок

X3 – Інтернет-послуги

Джерело: розраховано автором.

З таблиці отримаємо рівняння регресійної залежності:

$$Y = 0,8902 X_1 + 65,0245 X_2 + 10,7679 X_3 \quad (2)$$

Ця модель показує, що рухомий (мобільний) зв'язок в межах даної моделі впливає на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 0,8902, супутниковий зв'язок в межах даної моделі впливає на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 65,0245, Інтернет-послуги в межах даної моделі

впливають на кількість суб'єктів господарювання у сфері інформації та телекомунікації з вагою 10,7679. Вплив усіх змінних позитивний, оскільки коефіцієнти при них мають знак «+».

Таким чином, аналіз тенденцій розвитку високотехнологічних підприємницьких структур сфери ІТ-технологій із застосуванням математичних методів призвів до необхідності зробити наступні висновки:

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і ІТ-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку ІТ-середовища.

Види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету. В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що

працюють в ІТ–корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг.

Множинний кореляційно-регресійний аналіз показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку також доводить значний вплив цих факторів на розвиток ІТ–підприємництва в Україні.

3.2. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку України

Виклики нової соціально-політичної та економічної ситуації в якій працюють підприємства оборонно-промислового комплексу України пов'язані з новими домінантами у політичних та гео економічних прагненнях України. Складна внутрішньо- та зовнішньополітична ситуація вимагає нових промислових орієнтирів для економіки України. При обґрунтуванні концептуальних основ промислової політики, реалізація яких забезпечила б національну безпеку держави, необхідно враховувати складові воєнної політики.

Для підприємств оборонно-промислового комплексу України головною складовою портфелю заказів є воєнно-економічна складова. Крім зміцнення обороноздатності держави, одним з головних завдань воєнної політики України є створення сприятливого та безпечного для неї зовнішньополітичного оточення та формування нових орієнтирів співпраці у військовій сфері. Останнє досягається, як правило, нормалізацією воєнно-політичних відносин із сусідніми країнами та центрами сили, які, врешті-решт, і впливають на воєнно-політичну обстановку навколо України. Існування в обставинах постійно діючого військового конфлікту та в оточенні провідних економік світу потребує підвищення рівня

конкурентоспроможності високотехнологічної продукції вітчизняних підприємств.

Серед вчених, які розглядають проблеми інноваційного розвитку національної економіки та окремих підприємств, переорієнтації продукції з первинної переробки до високотехнологічного рівня слід відзначити В. Білозубенка, Т. Гринько, О. Дація, Н.Мешко, І.Павленко, О. Сазонець, С. Хамініч, І. Ханіна, О. Ястремської. Провідним науковим центром, що досліджує проблеми реалізації військової доктрини України, умови діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу є Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Вчені цього інституту підготували цілу низку наукових статей з цієї тематики, однак відсутність конкретних пропозицій, їх не зовсім комплексний та незбалансований характер приводить до необхідності продовження досліджень в цьому напрямі. Подана стаття підготовлена у відповідності до календарного плану держбюджетної теми «Науково-технологічний розвиток корпоративної економіки на основі паритету цивільної та військової продукції та інформаційної безпеки» яка виконується в Національному університеті водного господарства та природокористування (номер державної реєстрації 0114U006433). та є складовою частиною комплексу наукових праць з цієї тематики[5].

В цілому вчені проаналізували геополітичні проблеми та виклики, які постали сьогодні перед Україною, та напрями переорієнтації діяльності підприємств України [1,2,4,5,6]. але шляхи мобілізації потужного економічного потенціалу підприємств високотехнологічної сфери на вирішення цих проблем поки що не окреслені. Саме цій проблемі присвячена подана робота.

Метою дослідження є визначення напрямів розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України на основі нової промислової політики в умовах науково-технологічного розвитку в Україні. Цей розвиток повинен бути спрямованим на випуск підприємствами високотехнологічної

продукції. Важливим є надання конкретних практичних рекомендацій щодо розвитку високотехнологічної сфери взагалі.

Потреба подолання негативного впливу проблем промислової політики на економічну безпеку держави зумовлює необхідність термінового об'єднання зусиль законодавчої та виконавчої гілок влади для адекватного реагування на наявні виклики, вирішення першочергових і стратегічних завдань розбудови національної економіки. Кризовий стан промисловості нині доводить, що пріоритети державної політики на короткостроковий період мають ґрунтуватися на необхідності швидкого відновлення дієздатності промислового комплексу. Але не менш важливого і стратегічного значення набуває питання спрямування фінансового ресурсу на здійснення структурної модернізації виробничих потужностей із впровадженням енерго- й ресурсощадних технологій й високих екологічних стандартів, що дозволить швидко і на іншому технологічному рівні відродити вітчизняне виробництво, модернізувати індустріальний комплекс як основу економічного зростання, запровадити нові технології, сучасні технічні рішення та інновації, які дозволять впевнено подолати наслідки важкої економічної кризи та війни і забезпечити належний рівень економічної безпеки держави.

Завдання промислової політики[3] в Україні має полягати в структурно-технологічній модернізації промислового комплексу та переході до вищих технологічних укладів. Промислова політика має стати дієвим інструментом економічних реформ та механізмом, що забезпечить післякризове відновлення на якісній основі, нарощування потенціалу промислового виробництва як основи економічного зростання у довгостроковому періоді. Йдеться про закладення підвалин для нової моделі економічного розвитку, заснованої на інноваційних засадах, глибокій інтеграції виробничого потенціалу з екологічним та соціальним складниками процесу створення продукції. Наближення до цієї моделі потребує вироблення відповідної політики у промисловості, пріоритети і заходи якої

мають бути спрямовані на досягнення найважливіших цілей загальнодержавного значення, задекларованих у Стратегії сталого розвитку на період до 2020 р

На сьогодні в Україні зберігається повністю замкнутий цикл (за мінімальними винятками) виробництва стрілецької та легкої піхотної зброї, автомобільної та бронетанкової техніки, ракетної техніки майже всіх видів, радіоелектронних систем, транспортних літаків.

Критичним для українського ОПК є виробництво сучасних бойових літаків типу «надзвуковий винищувач-штурмовик», морського озброєння, підводних човнів, артилерії, систем сучасної радіоелектронної війни й деяких засобів розвідки (тепловізорів). Освоєння цих типів високотехнологічного озброєння є пріоритетним для забезпечення належного рівня обороноздатності України в умовах формування нової регіональної структури безпеки [3].

Галузь розроблення, виробництва та продажу озброєння і військової техніки в будь-якій державі протягом тривалого часу традиційно була досить закритою, обмежувалася лише визначеними задіяними учасниками з чіткою регламентацією їх обов'язків, з нормованими процедурами взаємодії. Проте в останні десятиліття в цій специфічній сфері дедалі більш поширеним стає державно-приватне партнерство. Залучення приватних інвестицій, продаж або передача держвласності в концесію, підприємницька ініціатива у сфері виробництва озброєнь і військової техніки широко використовуються багатьма країнами світу. Аналіз ролі ДПП в ОПК провідних країн свідчить, що зазвичай ініціатором співробітництва з приватним партнером є держава. Завдяки гарантованому чималому фінансуванню військово-технічних програм сфера оборонно-промислового виробництва є привабливою для приватного бізнесу, причому не тільки для малого та середнього.

Тут доречно зауважити, що, незважаючи на величезні суми, які витрачаються на розроблення й закупівлю ОВТ, частка ОПК є доволі незначною на тлі показників цивільних галузей, насамперед торгівлі,

нафтогазовидобування, банківської та страхової справи, автомобілебудування, телекомунікацій та інформаційних технологій. Військовий бізнес сьогодні не є надприбутковим і надто значущим у масштабах світової економіки. Світова торгівля зброєю за всієї її політичної чутливості є досить вузьким і малозначним в економічних відносинах сегментом світової торгівлі.

Більш ретельний аналіз економічної основи формування військового комплексу України вимагає мікроекономічного аналізу стану підприємств оборонно-промислового комплексу. Він характеризується наступним[8]:

- неможливістю задоволення потреб збройних сил держави в озброєнні та військовій техніці в повному обсязі;
- фрагментацією цієї галузі і диспропорціями в її сегментах;
- переважно державною формою власності підприємств і низькою ефективністю управління на національному, галузевому рівнях та на рівні підприємств;
- низьким рівнем технологічної оснащеності й браком ресурсів (управлінських, кадрових, фінансових) для розвитку, ускладненим доступом до інвестиційних і кредитних ресурсів;
- значною залежністю від іноземних постачальників і замовників, низьким рівнем диверсифікованості підприємств;
- слабким залученням до міжнародної кооперації.

Можно побачити, що технологічна недосконалість промислового комплексу та окремих підприємств відзначається авторами.

Серед тактичних напрямів розвитку діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу також визначається обмеження технологічного характеру[8]:

- розроблення та виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України;

- участь у коопераційних проектах зі створення озброєння та військової техніки складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України;
- побудова нових виробництв або підприємств з метою виробництва складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України;
- ліцензійне виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України;
- закупівля озброєння та військової техніки за кордоном;
- пошук альтернативних шляхів компенсації потреби в окремих видах озброєнь.

Для сучасної ситуації в забезпеченні воєнно-оборонного комплексу характерна надмірна орієнтація промислової політики на розвиток базових (переважно сировинних) експортоорієнтованих галузей промисловості, що призводить до високої залежності функціонування підприємств промислового комплексу від зовнішньої кон'юнктури поряд із низькою здатністю оперативно реагувати на потреби ринку, що спричиняє поглиблення зовнішньоторговельних дисбалансів, посилення чутливості до цінових коливань і недостатній рівень забезпечення військ високотехнологічним оснащенням. Прикладом може служити дуже низький рівень високотехнологічних товарів в експорті та імпорті продукції (Таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Зовнішня торгівля України високотехнологічними товарами у 2014 році (до загального обсягу експорту або імпорту) [7].

Вид товару	Експорт		Імпорт	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Повітряні літальні апарати та космічні кораблі	246,4	0,5	49,2	0,1
Комп'ютери	13,6	0,03	363,8	0,6
Електронна продукція	2046,3	3,8	2814,1	5,2

Оптична продукція	229,4	0,4	650,0	1,2
Загалом у сфері високотехнологічної машинобудівної продукції	2537,3	4,7	3877,1	3.1
Фармацевтична продукція	255,6	0,5	2472,8	4,5
Загалом у групі ВТТ	2793,3	5,2	6349,9	11,7
Загалом товари	53913,5	100	54381,8	100

На нашу думку [7], одним із головних пріоритетів фінансування оборонних витрат України мають стати такі «статті розвитку»: розвиток озброєння та військової техніки, підготовка Збройних Сил України. Особливий акцент варто зробити на такий показник, як інвестиції на одного військовослужбовця, який є одним із базових для статистики Європейського оборонного агентства. Важливість цього показника зумовлена, на нашу думку, сучасними тенденціями в розвитку збройних сил, які спричинені змінами характеру воєнних конфліктів. Зокрема, воєнні дії РФ у Криму та на Донбасі довели, що під час бойових дій під ударами противника опиняться не тільки військові об'єкти й війська, а й економіка країни з усією її інфраструктурою та цивільне населення. Крім цього, такі конфлікти розвивалися на відносно обмеженій території в межах одного театру воєнних дій, проте з використанням сил і засобів, розміщених поза його межами. Тому для України одним з головних пріоритетів реформування Збройних Сил України має стати активізація розгортання Сил спеціальних операцій та створення і розвиток високоорганізованої та ефективної системи цивільної оборони країни.

З метою недопущення подальшої руйнації економіки країни слід терміново вжити комплекс заходів щодо припинення темпів падіння ВВП, у тому числі залучити науково-технічний та виробничий потенціал оборонного комплексу, який повинен стати ядром перебудови економіки на рівні ресурсозбереження та наукоємних технологій.

Збалансувати частку нагромадження у ВВП, без чого неможливо розраховувати на перспективи державного розвитку як в цілому, так і оборонного комплексу зокрема. Пропонується підняти частку державних видатків у ВВП до 50%. Одним з найголовніших чинників, що потребує першочергової уваги, є продуктивність праці. Зрозуміло, що продуктивність праці забезпечується високорозвиненими продуктивними силами при гарантованому забезпеченні ресурсами. Саме наукові і дослідно-конструкторські розробки, зосереджені в оборонній сфері, можуть стати поштовхом для зростання продуктивності праці через наукову організацію праці, концентрацію ресурсів. Стан підприємств оборонно-промислового комплексу України характеризується наступними характеристиками, що представлені на рис.3.4.

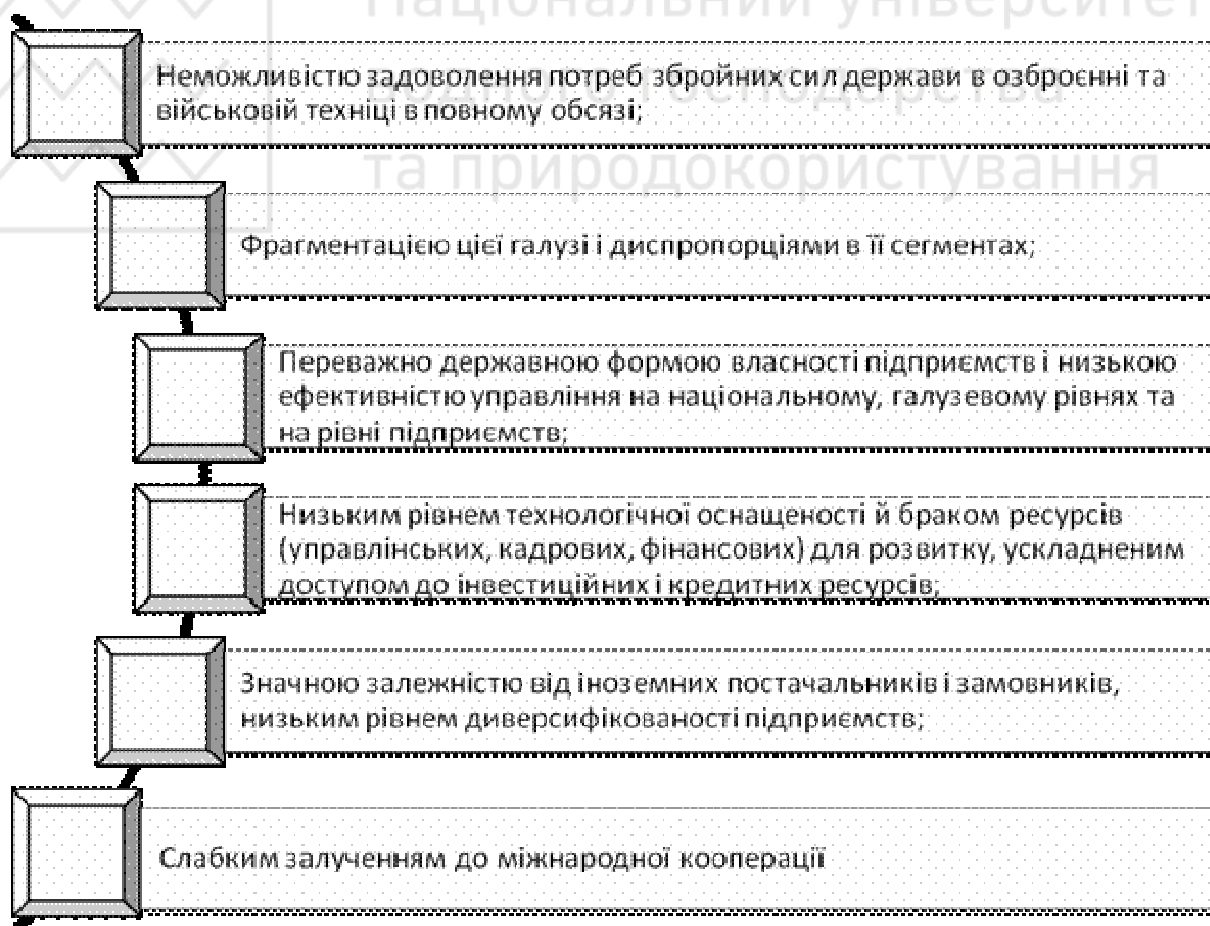

Рис. 3.4. Стан підприємств оборонно-промислового комплексу України характеризується наступними характеристиками

Серед тактичних напрямів розвитку діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу необхідно виділити наступні: розроблення та виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; участь у коопераційних проектах зі створення озброєння та військової техніки складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; побудова нових виробництв або підприємств з метою виробництва складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; ліцензійне виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; закупівля озброєння та військової техніки за кордоном; пошук альтернативних шляхів компенсації потреби в окремих видах озброєнь [1].

3.3. Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великих підприємств та корпорацій

Забезпечення інноваційно-інвестиційної активності великого бізнесу є актуальним завданням стратегії неоіндустріального розвитку національної економіки України в умовах постіндустріального переходу. Це обумовлене тим, що нині весь цикл інноваційно-інвестиційного процесу (від стадії проектування до стадії впровадження та подальшого супроводу) можуть виконати лише великі підприємства та об'єднання, включаючи корпорації. Вони володіють матеріальними, трудовими, інформаційними ресурсами відповідної якості, а також мають можливість залучати необхідні обсяги фінансових ресурсів не тільки шляхом запозичення, але й за допомогою механізмів фондового ринку, що дає їм змогу забезпечувати реалізацію всіх стадій інноваційного-інвестиційного процесу. Однак сьогодні має місце невисока активність великого бізнесу щодо вкладання коштів в інноваційні проекти. Це обумовлене високою рухливістю економічного середовища, його невизначеністю, ризиками, а також недостатньою вмотивованістю великих підприємств та об'єднань щодо здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності. Отже, існує нагальна потреба опрацювання питань стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великого бізнесу за рахунок

поліпшення інвестиційного клімату, включаючи використання податкових пільг та преференцій, що визначає актуальність дослідження.

Вітчизняними та зарубіжними вченими й практиками зроблено значний внесок у розгляд проблем стимулювання інноваційно-інвестиційної активності бізнесу, включаючи використання податкових методів та інструментів. Так, зокрема, С.В. Захарін, О.І. Федорчак, М. Шклярова [9, 10, 11] розглянули проблеми регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні; Р.Ю. Кризька, В.І. Дмитрієв, Т.В. Мединська та Р.Ю. Черевата [12, 13, 14,] узагальнили зарубіжний досвід стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та визначили можливості його адаптації в Україні; Е.С. Подаков, В.В. Лінтур та М.М. Петрічко [15, 16] проаналізували практику податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні; Ю.І. Матищак, В.Д. Чекіна, О.І. Марченко та Г.С. Мельничук [17, 18, 19] запропонували шляхи вдосконалення системи податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної активності в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Слід відзначити думку голови оргкомітету Київського міжнародного економічного форуму Ю.В. Півоварова, який, характеризуючи перший з восьми основних державних стимулів розвитку інновацій в Україні, пов'язаний зі стимулюванням корпорацій, які інвестують у НДДКР, зазначив, що сприятливі умови для інвестицій бізнесу в інновації включають зменшення бази оподаткування компаній на суму видатків на НДДКР, пільгові ставки податків і податкові канікули, кредити й гранти, прискорену амортизацію основних засобів, звільнення від зборів на інфраструктуру та земельної ренти, страхування інноваційного експорту, державні закупівлі інновацій [20]. Перелічені інструменти податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великого бізнесу досить широко використовуються в розвинених країнах, тому доцільним є дослідження умов та можливостей їх використання в Україні, що визначає мету й завдання дослідження.

Стимулювання інноваційно-інвестиційної активності здійснюється за рахунок розроблення та реалізації відповідної фінансової, кредитної, амортизаційної, інфраструктурної, податкової політики на державному, регіональному та міському рівнях управління економікою шляхом використання відповідних інструментів. До податкових інструментів належить надання податкових пільг та преференцій, а також зменшення податкового навантаження шляхом зміни ставки податку, характеру облікової політики, порядку визначення бази оподаткування та методів розрахунку податку тощо.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що податкова підтримка інноваційно активних підприємств та корпорацій є одним з важливих чинників реалізації інноваційних проектів та залучення відповідних інвестицій. Як зазначають фахівці, до найбільш поширених видів податкових пільг, які отримали широке застосування в зарубіжних країнах, належать податковий кредит, відрахування з оподаткованої бази, відстрочка податкових платежів, спеціальний податковий режим [12, 13, 14]. Податковий кредит дає змогу підприємствам знижувати розмір нарахованого корпоративного податку на суму відсотку з витрат на кредитування інноваційної діяльності.

Сума кредиту є частиною витрат на інноваційні розробки, на яку можна зменшити податок на прибуток підприємства. У Франції, США, Японії, Нідерландах та Канаді застосовуються податкові кредити на проведення наукових досліджень та розробок, що є відрахуваннями з оподаткованої бази. У Франції, США та Японії відрахування з оподаткованої бази пов'язані зі збільшенням витрат на інноваційну діяльність за певний період. В Канаді та Нідерландах відрахування з оподаткованої бази пропорційне обсягу витрат на інноваційну діяльність.

У Німеччині оподатковуються 50% валового прибутку, отриманого від інвестування у сфері венчурного капіталу. Відстрочка сплати податкових платежів дає змогу компенсувати видатки підприємств на реалізацію

інноваційних проектів, включаючи придбання спеціального обладнання. Звичайно, цей спосіб підтримки використовується для стимулювання інвестицій в інновації в період економічного занепаду та нестачі коштів, що використовуються на накопичення. З огляду на те, що віддача від інвестицій в реалізацію інноваційного проекту має досить довгий термін, відстрочка сплати податкових платежів дає змогу зменшити обсяг коштів, які потрібні на накопичення.

Українськими науковцями на підставі використання зарубіжного досвіду розроблено такі пропозиції щодо податкової підтримки інноваційно активних підприємств та корпорацій, які узагальнені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Пропозиції щодо фінансово-податкових важелів підтримки інноваційно активних підприємств та корпорацій

Автор	Зміст
Е.С. Подаков	Система оподаткування повинна мати інвестиційну спрямованість, яка досягається шляхом застосування в оподаткуванні обґрунтованої диференціації ставок податків залежно від розміру одержаного прибутку та рівня використання прибутку на інвестиційно-виробничі цілі. Також можливе застосування знижувальних коефіцієнтів залежно від приросту частки прибутку, що використовується на виробничий розвиток [15, с. 194].
В.В. Лінтур, М.М. Петрічко	Варто в перелік податків, за рахунок яких може бути виданий інвестиційний податковий кредит, включити акцизи, податок на додану вартість та податок на видобуток корисних копалин. Одночасно доцільно встановити терміни надання інвестиційного податкового кредиту, які б відповідали терміну окупності інвестиційного проекту на основі укладення відповідних договорів з податковими органами [16, с. 1152].
Т.В. Мединська, Р.Ю. Черевата	Доцільно прийняти податкові преференції щодо податку на прибуток для підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, та податку на доходи фізичних осіб, які зайняті в інноваційному процесі, що засвідчує досвід Польщі [14, с. 240].
Ю.І. Матіщак	Разом зі впровадженням інвестиційного податкового кредиту доцільно створити неоподатковуваний резерв, який є менш відомою формою податкової пільги порівняно з іншими, що можуть застосовуватися в системі прибуткового оподаткування юридичних осіб, але також дасть можливість активізувати інноваційну діяльність [17, с. 35].
І.Г. Ханін	Створення системи максимального сприяння розвитку високотехнологічних галузей та підприємництва в національній економіці [23, с. 86 – 115]

О.М. Сазонець	Широке застосування іноземного досвіду в системі фінансової підтримки ІТ-корпорацій та підприємств, що працюють в умовах Е-бізнесу [24, с. 112 – 124]
Н.П. Мешко	Фінансові складові та інституційні передумови формування ринку високих технологій та концептуальні основи стратегії країн з перехідною економікою [25, с. 219 – 223]

Найбільш змістовними є пропозиції В.Д. Чекіної щодо застосування інвестиційного податкового кредиту для цільового стимулювання НДДКР [18, с. 423–425]. Поєднання принципів, механізму надання податкової пільги та інституційних умов може вважатись методичним підходом до обґрунтування пропозицій щодо використання податкових інструментів для стимулювання інноваційно-інвестиційної активності.

На жаль, представлені пропозиції не впроваджені в практику, хоча окремі кроки щодо формування відповідного законодавчого забезпечення мають місце. Так, зокрема, розроблено проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту)» від 19 серпня 2016 р. № 5037. Як зазначає О.І. Федорчак, законопроектом «Про внесення змін до розділу Перехідних положень Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій в реальний сектор економіки через індустріальні парки» від 25 квітня 2016 р. № 2554 пропонується запровадження спеціального режиму оподаткування для платників податків в індустріальних парках. Для учасників індустріальних парків передбачається нульова ставка податку на прибуток перші п'ять років, а наступні п'ять років – 9%.

Крім того, встановлюються знижені ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, яке розташоване на території індустріального парку, та земельного податку, а також орендної плати за користування земельною ділянкою, на якій створено індустріальний парк [10, с. 84].

Однак зазначені проекти стосуються встановлення пільг щодо державних податків. В умовах децентралізації влади актуальним є визначення можливостей стимулювання інноваційно-інвестиційної

діяльності великих підприємств та корпорацій за рахунок зменшення або звільнення від сплати місцевих податків та зборів. Для цього використовується механізм інвестиційної лояльності органів місцевого самоврядування під час реалізації великими підприємствами та корпораціями інноваційних проектів, спрямованих на підвищення якості життя населення на території присутності [22, с. 144]. Зазначені інноваційні проекти дають змогу впроваджувати енерго- та ресурсозберігаючі технології, модернізувати комунальну інфраструктуру, забезпечувати благоустрій, підвищувати екологічну безпеку тощо. Можливості використання механізму інвестиційної лояльності в Україні, згідно з чинним законодавством, є недостатньо сприятливими. Це пов'язане з невизначеністю компетенції органів місцевого самоврядування самостійно встановлювати ставки на майно та податок від використання земельної ділянки. Водночас саме податки на майно є місцевими податками в розвинених країнах світу. Зокрема, у Великобританії, Іспанії та Швейцарії саме органи місцевого самоврядування встановлюють ставки податку на майно відповідно до місцевих умов та потреб, що дає їм змогу повністю скористатись механізмом інвестиційної лояльності.

Вирішення проблем підвищення інноваційно-інвестиційної активності великих підприємств та корпорацій пов'язане з поліпшенням інвестиційного клімату, включаючи використання податкових інструментів (пільг, преференцій та спеціального податкового режиму). Досвід розвинених країн щодо податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великого бізнесу свідчить про доцільність використання таких інструментів, як податковий кредит на проведення наукових досліджень та розробок, зниження бази оподаткування прибутку від використання венчурного капіталу, відстрочка податкових платежів.

Пропозиції фахівців щодо встановлення податкових пільг та преференцій для великих підприємств і корпорацій в Україні включають;

зниження податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб під час здійснення інноваційної діяльності;

встановлення диференційованих ставок податків від отриманого прибутку та зниження коефіцієнтів під час оподаткування прибутку, спрямованого на виробничий розвиток;

визначення термінів надання інвестиційного податкового кредиту залежно від терміну окупності інвестиційного проекту;

формування поряд з інвестиційним податковим кредитом неоподатковуваного резерву, який планується використовувати для реалізації інноваційного проекту.

Запропоновано пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства, пов'язаного зі впровадженням інвестиційного податкового кредиту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, формалізувати у вигляді методичного підходу, який містить принципи стимулювання, механізм надання пільг та напрями формування інституційних умов реалізації механізму.

Обґрунтовано доцільність використання методів інвестиційної лояльності органів місцевого самоврядування під час реалізації інноваційних проектів. Інвестиційна лояльність органів місцевого самоврядування передбачає зниження податків або звільнення від їх сплати під час реалізації соціально значущих та екологічно безпечних проектів розвитку території. Однак в Україні існують обмеження застосування методів інвестиційної лояльності для великих підприємств та корпорацій з боку органів місцевого самоврядування, пов'язані з повноваженнями щодо встановлення ставок місцевих податків відповідно до місцевих потреб.

Подальших досліджень потребують питання визначення можливостей поєднання податкових інструментів з іншими інструментами стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великих підприємств та корпорацій.

Висновки до третього розділу

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі

і ІТ-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку ІТ-середовища.

Види інформаційних технологій, які застосовує ІТ-корпорація також впливають на форму його організації. Крім того, велике значення для процесу розвитку підприємницьких високотехнологічних структур мають такі фактори як розповсюдження Інтернету. Без наявності Інтернету неможливо уявити функціонування ІТ-корпорації, або любого виду ІТ бізнесу в даній місцевості. Крім того, сьогодні по всій території України розповсюджується рухомий мобільний зв'язок, який також є важливою умовою розповсюдження Інтернету. В місцевостях де надання рухомого мобільного зв'язку є проблематичним – єдиною можливістю отримання Інтернет-трафіку є супутниковий зв'язок. Не дивлячись на високу вартість супутникового зв'язку він є надійним та гарантованим способом отримання Інтернету. Особливо поширення супутникового Інтернет-зв'язку має свої переваги в умовах цифрової асиметрії.

Попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в ІТ-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг.

Множинний кореляційно-регресійний аналіз показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку також доводить значний вплив цих факторів на розвиток ІТ-підприємництва в Україні.

Серед тактичних напрямів розвитку діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу необхідно виділити наступні: розроблення та виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; участь у коопераційних проектах зі створення озброєння та військової техніки складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; побудова нових виробництв або підприємств з метою виробництва складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; ліцензійне виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; закупівля озброєння та військової техніки за кордоном; пошук альтернативних шляхів компенсації потреби в окремих видах озброєнь.

Запропоновано пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства, пов'язаного зі впровадженням інвестиційного податкового кредиту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, формалізувати у вигляді методичного підходу, який містить принципи стимулювання, механізм надання пільг та напрями формування інституційних умов реалізації механізму.

Обґрунтовано доцільність використання методів інвестиційної лояльності органів місцевого самоврядування під час реалізації інноваційних проектів. Інвестиційна лояльність органів місцевого самоврядування передбачає зниження податків або звільнення від їх сплати під час реалізації соціально значущих та екологічно безпечних проектів розвитку території. Однак в Україні існують обмеження застосування методів інвестиційної лояльності для великих підприємств та корпорацій з боку органів місцевого самоврядування, пов'язані з повноваженнями щодо встановлення ставок місцевих податків відповідно до місцевих потреб.

Подальших досліджень потребують питання визначення можливостей поєднання податкових інструментів з іншими інструментами стимулювання інноваційно-інвестиційної активності великих підприємств та корпорацій.

Список використаних джерел до третього розділу

1. Борохвостов І.В. Вибір шляхів забезпечення збройних сил озброєнням та військовою технікою з урахуванням можливостей оборонно-промислового комплексу України/І.В. Борохвостов, О.С. Сальнікова // Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 1(34). – С. 19-25.
2. Горбулін В.П. Входження ОПК України в Європейський оборонно-промисловий простір /В.П. Горбулін, В.С. Шеховцов, А.І. Шевцов // Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 1(34). – С. 5-10.
3. Діделко Н.Е. Вплив «Російського чинника» на фінансування оборонної сфери країн ЄС /Н.Е. Діделко// Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 2(35). – С. 30-35.
4. Добряк Є.Д. Питання інституційної структуризації та нормативного забезпечення воєнної політики України / Є.Д.Добряк, Е.М. Лисицин // Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 1(34). – С. 11-18.
5. Сазонець І.Л. Міжнародні стандарти безпеки підприємств: навч. посіб./ І.Л. Сазонець. – Рівне. Волин. Обереги, 2015. – 352 с.
6. Свергунов О.О. Стратегічне управління імпортною політикою у сфері військово-технічного співробітництва в умовах криз: світовий досвід та Україна / О.О. Свернунов // Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 1(34). – С. 26-32.
7. Собкевич О.А. Системні проблеми реалізації промислової політики в Україні: вплив на національну безпеку держави / О.А. Собкевич // Стратегічні пріоритети. – 2015. - № 2(35). – С. 39-41.
8. Ханін І.Г. Напрями розвитку підприємств оборонно-промислового комплексу України в нових геополітичних умовах/І.Г. Ханін, І.Л. Сазонець// Ефективна економіка. – 2015. - № 9. - [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
9. Захарін С.В. Інвестиційне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки: монографія. Київ: КНУТД, 2011. 344 с.

10. Федорчак О.І. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 4(53). Ч. 1. С. 80–94.
11. Шклярова М.А. Подходы к организации эффективного процесса налогового регулирования инвестиционной деятельности. Академический вестник. 2015. № 2. С. 100–109.
12. Кризська Р.Ю. Методи державного стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика господарювання. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 8. С. 82–86.
13. Дмитрів В.І. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Ефективна економіка. 2014. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3214>.
14. Мединська Т.В., Черевата Р.Ю. Податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні та Польщі в умовах європейського вибору. Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 1149–1156.
15. Подаков Е.С. Сучасні аспекти податкового регулювання інвестиційної активності. Вісник ЖДТУ. 2016. № 1(75). С. 191–196.
16. Лінтур В.В., Петрічко М.М. Вплив окремих елементів податкової системи України на стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Ч. 1. С. 238–241.
17. Матіщак Ю.І. Напрями вдосконалення податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Економіка розвитку. 2014. № 3(71). С. 33–36.
18. Чекіна В.Д. Стратегічні напрями податкового регулювання розвитку промисловості у контексті національної неоіндустріальної моделі. Національна модель неоіндустріального розвитку України: монографія / за заг. ред. В.П. Вишневського. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2016. С. 405–427.

19. Марченко О.І., Мельничук Г.С. Інвестиційний податковий кредит як стимул до нарощування випуску інноваційної продукції в Україні. Вісник ЖДТУ. 2013. № 1(63). С. 362–366.
20. Півоваров Ю.В. Какое необходимо Украине государственное стимулирование инноваций? URL: <https://inventure.com.ua/analytics/formula/kakoe-neobhodimoukraine-gosudarstvennoe-stimulirovanie-innovacij>.
21. Налоговое стимулирование инновационных процессов / под ред. Н.И. Ивановой. Москва: ИМЭМО РАН, 2009. 160 с.
22. Дегтярев А.В., Маликов Р.М., Гришин К.И. Инвестиционный потенциал муниципальных образований: неформальное взаимодействие власти и бизнеса. Общество и экономика. 2011. № 2. С. 141–155.
23. Ханин И. Г. Организация управления объектами национального хозяйства на основе системно-семиотической парадигмы. Инновационный аспект. : [моногр.] / И.Г. Ханин. – Д.: АРТ–ПРЕСС, 2010. – 352 с.
24. Сазонець О.М. Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи [Текст] / О. М. Сазонець ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. - Донецьк : Юго-Восток, 2010. - 288 с.
25. Мешко Н.П. Інноваційний розвиток країн світової економіки в умовах глобалізації : монографія / Н.П. Мешко. – Донецьк Юго-Восток, 2008. – 345 с.
26. Класифікація ІТ-технологій за функціональними ознаками. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
27. Державна служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ВИСНОВКИ

Провівши аналіз теоретичних основи лібералізації підприємницької діяльності та її вплив на формування системи високотехнологічного підприємництва слід зробити висновки, що Україна, як держава, обрала за зразок європейські підходи до побудови основ економічної системи і планомірно реалізує конкретні заходи щодо досягнення цієї мети. В свою чергу міжнародні інституції, в першу чергу європейські відзначають певні вагомні здобутки нашої держави в цьому напрямі шляхом прийняття важливих нормотворчих актів, Угод, проектів. На практиці це призводить до посилення впливу економічної інтеграції на економіку України та розвиток підприємницьких структур.

Основними передумовами створення інституційних основ державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності в нашій країні є наступні:

зростання економіки на основі активізації підприємницької активності та використання дієвих механізмів для перетворення цієї активності та соціальних очікувань суб'єктів підприємницької діяльності в ефективно працюючі підприємницькі структури;

формування таких основ на сучасних методологічних підходах та ґрунтовному теоретичному дослідженні, що дозволить сформувати дієву систему державного регулювання розвитку та лібералізації підприємницької діяльності;

формування системи розвитку та лібералізації підприємницької діяльності, яка ґрунтується на елементах глобального, інституційного, державного регулювання;

використання різних форм державної підтримки малого підприємництва, які можна класифікувати за характером впливу держави на діяльність малих підприємств, в залежності від якого виділяють два види цього впливу: прямий і непрямий;

активна діяльність всіх органів державного управління України в сфері лібералізації підприємницької діяльності та особливо Мінекономрозвитку в сфері реалізації програм підтримки малого підприємництва.

Таким чином, спираючись на проаналізований теоретичний матеріал дослідження високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу, необхідно зробити наступні висновки:

форма високотехнологічного підприємництва є найбільш молодого за часом існування. Підприємницька діяльність в сфері високих технологій, наукові розробки, інвестиції в науку і освіту, підготовка висококваліфікованих кадрів та конкурентоспроможність національних економік значною мірою залежать від творчого потенціалу та креативних можливостей інноваторів;

високотехнологічне підприємництво, яке розвивається сьогодні в Україні на основі існуючої матеріально-технічної бази, наявної системи підготовки кадрів для високотехнологічних галузей та залучення іноземного капіталу підтверджує належність нашої країни до країн постіндустріального переходу. Основною ознакою цього підприємництва є наявність потужних національних інноваційних корпоративних структур;

розвиток підприємницького сектору України базується на досить розгалуженій нормативно-правовій основі, співпраці з міжнародними організаціями, головне завдання яких є стимулювання цього сектору економіки, активної діяльності органів державного управління цією сферою та урахуванні новітніх тенденцій міжнародного співробітництва та можливостей використання промислового, наукового, освітнього потенціалу України в світовій економіці;

корпоративне підприємництво є самостійним видом підприємництва, який сформувався в індустріальній суспільно-економічній системі і еволюціонував у окрему форму високотехнологічного підприємництва у постіндустріальних країнах та країнах постіндустріального переходу;

постіндустріальний перехід та економічна система країн – анклавів постіндустріального суспільства надає можливість розвиватися і дрібним підприємцям, що працюють в сферах аутсорсингу як фрілансери і найчастіше із використанням можливостей інформаційних технологій та комунікативних систем.

Дослідивши детермінанти запровадження високих технологій в підприємстві та напрями його лібералізації зроблено наступні висновки, що пов'язані із сутністю та формами високотехнологічного підприємництва:

Високі технології є основою виробництва товарів та послуг, що несуть в собі значну частку наукоємних витрат та оснований на інтеграції виробництва та підприємств в систему економіки знань. Класифікація високих технологій – справа не тільки науковців, але й міжнародних організацій, що регулюють процеси міжнародної торгівлі та трансферу технологій. Перелік високих технологій постійно змінюється, що зумовлено появою нових сфер економіки, нових видів товарів та послуг та змінами у науко місткості окремих товарів та послуг;

Найбільш популярною для використання в світ та в Україні є класифікація високих технологій є класифікація, що надається ОЕСР. Вона є основою для створення нормативних документів в сфері високотехнологічного підприємництва. Достатньо повною та сучасною є система визначення переліку високих технологій, що запропонована в ЄС. У зв'язку з тим, що Україна наближається до ЄС за рівнем структуризації виробництв та послуг, дослідження методик визначення рівня технології ЄС є пріоритетною науковою задачею;

Міжнародні нормативні документи, що визначають особливості розвитку сфери підприємництва враховують інноваційність та технологічність сучасної економіки як чинник розвитку підприємництва. Зокрема, Європейська хартія розвитку малого підприємництва як один з принципів визначає розуміння цінності знань і гнучкості в умовах нової

економіки, що є безпосереднім втіленням технологічних підходів в розвиток підприємництва.

На основі дослідження можна зробити наступні висновки, що пов'язані із визначенням основних проблем розвитку високотехнологічного бізнесу, серед яких:

соціально-економічне підґрунтя розвитку підприємництва, матеріальний достаток всіх членів суспільства, економічні механізми та високотехнологічні пріоритети розвитку підприємництва. Соціальні та гендерні особливості знайшли меншу підтримку у респондентів. Також не дуже важливим вважають респонденти вплив міжнародних організацій на розвиток підприємництва;

необхідність створення інфраструктури розвитку підприємництва; вирішення перш за все економічних та управлінських аспектів організації системи функціонування підприємництва в країні, що є резервом розвитку економіки.

продовження політики на підтримку та розвиток галузей, що входять до групи високих технологій, тому що експерти вважають, що здобуття якісної конкурентної освіти в сфері сучасних технологій є проблемою. Дійсно великою проблемою є відсутність значного припливу інвестиційних ресурсів в економіку України і, зокрема, в сферу високотехнологічного підприємництва; Особливо це стосується сфері інформаційної діяльності;

захист прав інтелектуальної власності та комерціалізація освіти;

досягнення відповідного рівня концентрації кадрів та технологій, або створенням принципово нових високотехнологічних підприємницьких структур – особливо в сфері ІТ-технологій;

внутрішні можливості економіки розвивати високотехнологічне підприємництво.

Основні висновки, що стосуються лібералізації розвитку високотехнологічного бізнесу та організаційно-економічних заходів його розвитку наступні:

Функції менеджменту є універсальними для підприємницьких структур будь-якого типу та галузі. Їх реалізація вкрай важлива і для високотехнологічних підприємницьких структур. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності допомагає більш повно реалізувати таку функцію менеджменту як контроль системи управління корпорацією. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні – функція регулювання діяльності підприємницької структури. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні – функція планування діяльності підприємницької структури.

Найбільш необхідна підтримка корпорацією випуску високотехнологічної продукції на початкових етапах її створення, але в умовах науково-творчої групи яка вже склалася. Таким чином високотехнологічні підприємницькі структури і запрошують на конкурси стартапів вже готові групи зі складів кафедр, лабораторій, інжинірингових шкіл де на конкурсних умовах, прозоро вирішують питання про доцільність фінансування. Створення таких ініціативних творчих груп – спільна задача університетів та підприємців.

Специфічні напрями вдосконалення управлінської діяльності у високотехнологічних структурах спираються на особливості швидкоплинності часу та застарінні технологій у високотехнологічних галузях, пріоритетної ролі науки в розвитку цього бізнесу та постійної плинності та необхідності підприємницьких структур у висококваліфікованих кадрах.

Сучасні підприємства всіх напрямів діяльності працюють в інформаційному середовищі. Діяльність кожного підприємства, в тому числі і ІТ-підприємства залежить від умов, що створені для розвитку ІТ-середовища.

Попарна кореляція показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку показує, що кожен з цих факторів позитивно впливає на активність процесу розвитку підприємницьких ІТ-структур. Це доводить, що державному є рівні є можливість централізовано впливати на розвиток ІТ-підприємництва не тільки шляхом вдосконалення законодавства, прийняття нормативних актів в сфері розвитку ІТ- підприємництва, розгалуження системи фахівців, що працюють в ІТ-корпораціях, але й створювати умови технічного характеру, які надають можливість бізнесу працювати в умовах, які є конкурентоспроможними на світовому ринку ІТ-послуг.

Множинний кореляційно-регресійний аналіз показників кількості наданих Інтернет-послуг, розвитку рухомого Інтернету, розвитку супутникового зв'язку також доводить значний вплив цих факторів на розвиток ІТ-підприємництва в Україні.

Серед тактичних напрямів розвитку діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу необхідно виділити наступні: розроблення та виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; участь у коопераційних проектах зі створення озброєння та військової техніки складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; побудова нових виробництв або підприємств з метою виробництва складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; ліцензійне виробництво складових частин (вузлів, агрегатів) на підприємствах України; закупівля озброєння та військової техніки за кордоном; пошук альтернативних шляхів компенсації потреби в окремих видах озброєнь.

Запропоновано пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства, пов'язаного зі впровадженням інвестиційного податкового кредиту в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду, формалізувати у вигляді методичного підходу, який містить принципи стимулювання, механізм надання пільг та напрями формування інституційних умов реалізації механізму.

Обґрунтовано доцільність використання методів інвестиційної лояльності органів місцевого самоврядування під час реалізації інноваційних проектів. Інвестиційна лояльність органів місцевого самоврядування передбачає зниження податків або звільнення від їх сплати під час реалізації соціально значущих та екологічно безпечних проектів розвитку території. Однак в Україні існують обмеження застосування методів інвестиційної лояльності для великих підприємств та корпорацій з боку органів місцевого самоврядування, пов'язані з повноваженнями щодо встановлення ставок місцевих податків відповідно до місцевих потреб.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
ДОДАТКИ
водного господарства
та природокористування

ДОДАТОК А

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра державного управління, документознавства та
інформаційної діяльності

АНКЕТА

СТАНДАРТИЗОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю

З ПРОБЛЕМ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

ШАНОВНИЙ РЕСПОНДЕНТЕ!

Кафедрою державного управління, документознавства та інформаційної діяльності проводиться соціологічне дослідження, метою якого є вивчення питань запровадження світових підходів до розвитку системи управління високотехнологічним підприємництвом в Україні та визначення ставлення представників бізнес-середовища до виявлення головних напрямів формування системи управління високотехнологічним підприємництвом.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, та пріоритетів Асоціації Україна – ЄС у сфері розвитку бізнесу та економічного співробітництва. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку системи високотехнологічного підприємництва в Україні, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують підприємці та корпоративні структури з метою здійснення відповідальної місії в Україні – розвитку високотехнологічного підприємництва. Просимо Вас відповісти на питання запропонованої анкети. Напроти кожного пункту анкети може стояти тільки одна позначка, наприклад «важливо». Заздалегідь вдячні Вам за співпрацю!

1. Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні системи державної підтримки підприємництва:

Пріоритети системи державної підтримки підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
1.1. Акцентування уваги на активності людей як суб'єктів процесу розвитку економіки та держави					
1.2. Увага не лише до реальних або потенційних працівників, а до всіх людей загалом, включаючи непрацевдатних					
1.3. Постійний моніторинг і аналіз реалізації можливостей розвитку підприємництва					
1.4. Підхід до розвитку підприємництва, як до процесу, що має самостійну цінність, як до важливої складової загальної економічної культури					
1.5. Визнання високої значущості виробничої активності жінок у економіці та в суспільному житті					
1.6. Надання пріоритетності тим секторам економіки, які сприяють підвищенню рівня використання сучасних технологій					
1.7. Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку економічних та фінансових інститутів					
1.8. Підтримка підприємців та корпоративних структур з боку міжнародних організацій					
1.9. Розвиток системи корпоративної соціальної відповідальності					
1.10. Поліпшення матеріального стану населення за рахунок розвитку підприємницької ініціативи					
1.11. Розвиток підприємництва та корпоративного сектору за рахунок іноземних інвестицій					
1.12. Ігше (вказати)					

2. Які з наведених нижче інституцій найбільше впливають на систему управління розвитком підприємництва?

Види інституцій, що впливають на систему розвитку підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
2.1. Президент					
2.2. Верховна Рада					
2.3. Прем'єр-міністр					
2.4. Уряд					
2.5. Засоби масової інформації					
2.6. Представники місцевого самоврядування					
2.7. Профспілки					
2.8. Менеджмент корпорацій					
2.9. Судова система					
2.10. Правоохоронні органи					
2.11. Законодавство					
2.12. Система захисту інтелектуальної власності					
2.13. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)					
2.14. Міжнародна організація праці					
2.15. Всесвітня організація інтелектуальної власності					
2.16. Global Compact					
2.17. UNIDO					
2.18. Міжнародні економічні організації					
2.19. ПРООН					
2.20. Інші (вказати)					
2.21. Ніхто з них не впливає					
2.22. Не можу визначити					

3. Визначте, будь ласка, ступінь важливості вирішення проблем, що перешкоджають розвитку підприємництва

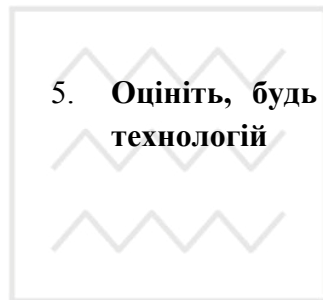
Проблеми розвитку підприємництва в Україні	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
3.1. Недостатність розвитку фінансової інфраструктури на ринку фінансових послуг, що ускладнює розвиток недержавних комерційних форм підприємництва					
3.2. Необхідність суттєвого удосконалення нормативного правового забезпечення розвитку системи підприємництва					
3.3. Зростання рівня фінансового навантаження на працездатне населення України по утриманню непрацездатних, пов'язане із погіршенням демографічної ситуації					
3.4. Недостатність пропозиції державного фінансування програм стимулювання розвитку підприємництва					
3.5. Складність отримання доступу до ринків збуту та сировини					
3.6. Інше					

4. Які труднощі, на Вашу думку, найбільше перешкоджають розвитку підприємництва в Україні?

Труднощі, що перешкоджають розвитку підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
4.1. Проблеми законодавчого характеру					

4.2.	Обмеженість економічних стимулів для підприємців					
4.3.	Недостатній рівень підтримки з боку центральної влади					
4.4.	Недостатній рівень підтримки з боку місцевої влади					
4.5.	Перешкоди з боку громадськості на окремі види діяльності					
4.6.	Обмежені матеріальні ресурси населення					
4.7.	Відсутність кваліфікованих кадрів у підприємницькому секторі					
4.8.	Недостатній рівень запровадження міжнародного досвіду					
4.9.	Обмеженість програм державної підтримки					
4.10.	Інше (що саме?)					

5. Оцініть, будь ласка, проблеми розвитку підприємництвом в сфері високих технологій

Проблеми розвитку та управління підприємництвом у сфері високих технологій		Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
5.1.	Здобуття конкурентоспроможної освіти в сфері високих технологій					
5.2.	Обмежені можливості працевлаштування за обраною спеціальністю					
5.3.	Недостатній рівень оплати праці в сфері високих технологій					
5.4.	Необхідність значних обсягів інвестицій у високотехнологічний бізнес					
5.5.	Недостатні можливості для реалізації творчого потенціалу					
5.6.	Інше (що саме)					

6. Оцініть, будь ласка, важливість окремих критеріїв формування кадрів для високотехнологічного підприємництва

Критерії формування кадрів для високотехнологічного підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
6.1. Збереження і зміцнення наукових кадрів відповідних спеціальностей ЗВО					
6.2. Поліпшення демографічної ситуації в країні					
6.3. Ефективна охорона інтелектуальної власності					
6.4. Підвищення рівня економічних знань у студентів інших спеціальностей					
6.5. Формування позитивного іміджу у спеціальностей, що пов'язані з високими технологіями					
6.6. Виявлення нових форм комерціалізації освіти					
6.7. Надання більшої самостійності ЗВО у формуванні навчальних планів					
6.8. Удосконалення механізмів фінансування закладів вищої освіти					
6.9. Правове забезпечення реформування і діяльності високотехнологічного підприємництва в університетах					
6.10. Вдосконалення системи підготовки з іноземних мов					
6.11. Інше (що саме?)					

7. Визначте, будь ласка, пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм організації високотехнологічного бізнесу в Україні

Пріоритетність корпоративних та підприємницьких форм розвитку високотехнологічного бізнесу	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
7.1. Діяльність великих іноземних корпорацій на території України					
7.2. Ефективне функціонування та розвиток державних підприємств в сфері високих технологій					
7.3. Створення нових корпоративних структур, що працюють в сфері високих технологій					
7.4. Формування холдингів на основі поєднання активів державних підприємств та приватних корпорацій					
7.5. Формування та підтримка стартапів в сфері високих технологій					
7.6. Створення наукових парків в університетах та наукових установах на основі законодавства України					
7.7. Формування асоціацій, IT-кластерів, інноваційних кластерів на основі об'єднання високотехнологічних структур					
7.8. Створення в університетах інжинірингових шкіл, бізнес-інкубаторів, spin-off-компаній					
7.9. Діяльність фахівців в сфері IT-бізнесу(та інших видах бізнесу) як приватних підприємців					
7.10. Розвиток аутсорсінгу в країні та його державна підтримка					

8. Визначте, будь ласка, основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва

Основні відмінності високотехнологічного підприємництва від інших видів підприємництва	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
8.1. Високий рівень освіти фундаторів та працівників підприємницької структури					
8.2. Обов'язкова співпраця з університетами та науковими установами					
8.3. Наявність у структурі виробництва великої частки високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на міжнародному ринку;					
8.4. Висока додана вартість та висока продуктивність праці;					
8.5. Випуск нових видів продукції та/чи нових виробничих процесів;					
8.6. Використання у значній мірі проміжної високотехнологічної продукції для виробництва кінцевої продукції (мають високу частку закупок високотехнологічних товарів для потреб власного виробництва);					
8.7. Застосування високотехнологічних методів виробництва та високотехнологічних процесів;					
8.8. Наявність у штаті значної частки працівників технологоорієнтованих професій;					
8.9. Здійснення значних капіталовкладень у внутрішні та зовнішні дослідження і розробки;					
8.10. Здійснення значних обсягів інвестицій на техніко-технологічне переозброєння.					
8.11. Співпраця з провідними високотехнологічними корпораціями світу					

ВІДОМОСТІ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС РЕСПОНДЕНТА

1. Вид діяльності підприємства(організації) де Ви працюєте

1. Виробництво
2. підприємництво
3. Високотехнологічне підприємництво
4. Фінансова діяльність
5. Освітня діяльність
6. Благодійництво та спонсорство, громадські організації
7. Органи державного управління та місцевого самоврядування
8. Студент (школяр)
9. Пенсіонер
10. Працівник бюджетної сфери
11. Інше (вказіть)_____

1. Який трудовий стаж Ви маєте? _____

2. Організаційна форма Вашого підприємства

1. Приватне підприємство
2. Товариство з обмеженою відповідальністю
3. ПАТ
4. ПрАТ
5. Спільне підприємство
6. Іноземна компанія
7. Державна установа
8. Неурядова міжнародна організація
9. Не працюю(пенсіонер)

3. Чи маєте ви особисто чи ваше підприємство досвід участі у програмах високотехнологічного підприємництва:

1. регіональних
2. національних
3. міжнародних

5. Рівень Вашої освіти:

- 1) отримав вищу освіту
- 2) отримали диплом з відзнакою
- 3) вчився(лась) на "добре"
- 4) встигав(ла) без академзаборгованості
- 5) мав(ла) академзаборгованості
- 6) середня освіта
- 7) коледж

6. За спеціальністю Ви є:

1. Економіст, менеджер
2. IT-спеціаліст
3. Юрист
4. Соціолог
5. Політолог
6. Інженер
7. Філолог
8. Педагог
9. Біолог, лікар
10. Інше (вказіть) _____

7. Вкажіть, будь ласка, Ваш вік:

1. 16- 25 р.
2. 25-44 р.
3. 44-60 р.
4. 60 та більше

8) Чи маєте Ви свій власний бізнес?

1. так
2. ні

9) Ваша стать

1. Ч
2. Ж

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

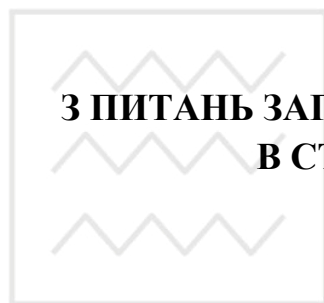
Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ДОДАТОК Б

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

АНКЕТА
СТАНДАРТИЗОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю
З ПИТАНЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФУНКЦІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ
В СТРУКТУРАХ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА

м. Рівне
2019 р.

ШАНОВНИЙ РЕСПОНДЕНТЕ!

Національним університетом водного господарства та природокористування проводиться соціологічне дослідження, метою якого є вивчення питань запровадження нових форм організації менеджменту в підприємницьких структурах нового типу.

Основні завдання дослідження розроблені у відповідності до завдань, що поставлені в Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року. Вони полягають у з'ясуванні проблем, що перешкоджають розвитку підприємницьких структур діяльність яких знаходиться у площині високотехнологічного бізнесу України, а також у визначенні пріоритетних видів підтримки, яких потребують такі підприємницькі структури. Необхідність дослідження таких питань зумовлено необхідністю вдосконалення законодавчої бази та практичної організації діяльності суб'єктів високотехнологічного бізнесу. Просимо Вас відповісти на питання запропонованої анкети. Заздалегідь вдячні Вам за співпрацю!

1. Визначте, будь ласка, головні чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій:

Чинники, що сприяють ефективній діяльності суб'єктів підприємництва в сфері високих технологій	Неважливо	Помірноважливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
3.1.Формування висококваліфікованих кадрів, які спроможні працювати в сфері високих технологій					
3.2.Ефективна та доступна для розуміння система інституційного забезпечення процесу					
3.3.Підвищення доступності фінансових ресурсів					
3.4.Створення системи підтримки експортерів високотехнологічної продукції					
3.5.Розвиток інформаційних технологій та сучасної інфраструктури діяльності суб'єктів високотехнологічного підприємництва					
3.6.Створення дієвої ефективної системи охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності					
3.7.Інтеграція підприємців в систему трансферу технологій					
3.8. Розвиток нових форм організації високотехнологічного бізнесу					
3.9. Підготовка менеджерів сфери високих технологій					
3.10. Повна реалізація всіх функцій менеджменту у нових високотехнологічних підприємницьких структурах					
3.11. Запровадження нових форм оплати праці в підприємстві високих технологій					

2. Визначте, будь ласка, пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу:

Пріоритети в формуванні сучасної підприємницької структури сфери високотехнологічного бізнесу	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
2.1. Сумлінність ведення бізнесу					
2.2. Відсутність зловживання авторськими правами					
2.3. Формування європейської моделі поведінки співробітників підприємницької структури					
2.4. Сумлінне ведення бізнесу та сумлінна конкуренція					
2.5. Виконання вимог законодавства					
2.6. Протидія корупції та хабарництву					
2.7. Доступна система реєстрації підприємницької структури					
2.8. Наявність висококваліфікованих кадрів					
2.9. Ефективна організаційно-правова форма підприємницької структури					
2.10. Наявність інвесторів та власного капіталу фірми в достатньому обсязі					
2.11. Наявність іноземних партнерів в сфері високотехнологічного бізнесу					
2.12. Застосування інформаційних технологій в процесі створення нового продукту					
2.13. Участь підприємницьких структур у відповідних асоціаціях та інші форми об'єднання інноваційного потенціалу					
2.14. Ефективна система оплати праці					
2.15. Створення можливостей для кар'єрного зростання працівників підприємницької структури					
2.16. Створення можливостей для творчої					

самореалізації кадрів підприємницької структури					
2.17. Наявність технологічної матеріальної бази відповідного профілю					
2.18. Відповідна кваліфікація та освіта менеджерів підприємницької структури					
2.19. Розташування підприємницької структури у великому індустріальному та технологічно розвинутому місті					
2.20. Застосування форм оплати праці, що відповідають світовому рівню					

3. Визначте найбільш впливові чинники стимулювання творчого потенціалу у високотехнологічному бізнесі

НАЙБІЛЬШ ВПЛИВОВІ ЧИННИКИ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОМУ БІЗНЕСІ	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
3.1. Організація конкурсів стартапів з подальшим фінансуванням					
3.2. Пошук науковців в лабораторіях університетів та заохочення їх співпраці з підприємницькими структурами					
3.3. Оплата праці на світовому рівні					
3.4. Гнучкий графік роботи науковців та іншого персоналу підприємницької структури					
3.5. Можливість роботи у віддаленому доступі					
3.6. Введення практики home-office					
3.7. Захист інтелектуальної власності					
3.8. Суспільне визнання важливості творчих здобутків					

4. Які з видів інвестицій найбільше впливають на ефективну діяльність

високотехнологічного підприємництва?

ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙ ЯКІ НАЙБІЛЬШЕ ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
4.1. Інвестиції в первинну освіту (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна)					
4.2. Інвестування в професійний розвиток персоналу					
4.3. Освіта дорослих, що включає навчання та підвищення кваліфікації на виробництві, самовдосконалення, додаткову освіту тощо					
4.4. Інвестиції у гуманітарні складові людини, що включає вміння підтримувати безконфліктні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну і соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації					
4.5. Інвестиції в підвищення якості праці, посилення мотивації працівників до підвищення якості своєї праці					
4.6. Інвестиції в оновлення персоналу, в т.ч. і за рахунок іноземних фахівців					
4.7. Інвестування в персонал університетів, які створюють спільний бізнес з високотехнологічними структурами					
4.8. Інвестиції в наукове обладнання, програмні продукти, тощо					
4.9. Інвестиції шляхом спільного інвестування проектів з іноземними партнерами					
4.10. Державні інвестиційні програми(проекти), які спрямовані на розвиток високих технологій					

5. Які головні напрями державної підтримки високотехнологічних підприємницьких структур нефінансового характеру?

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР НЕФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
5.1. Поширення статистичних даних щодо розвитку та напрямів розвитку високотехнологічних підприємств в країні					
5.2. Розповсюдження аналітичної інформації про діяльність структур високотехнологічного бізнесу без порушення комерційної таємниці та інтелектуальної власності					
5.3. Оприлюднення інформації про випадки шахрайства на цьому ринку					
5.4. Створення умов для поліпшення бізнес-комунікацій в Україні					
5.5. Створення державної системи підготовки фахівців високотехнологічного бізнесу					
5.6. Суспільне визнання позитивної діяльності підприємницьких структур високотехнологічної сфери					
5.7. Сприяння пошуку партнерів шляхом організації міжнародних виставок, салонів, експозицій продуктів високих технологій, що створені в Україні					

6. Визначте етапи створення високотехнологічної продукції, які потребують найбільшої підтримки з боку менеджменту підприємницької структури

ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ НАЙБІЛЬШОЇ ПІДТРИМКИ З БОКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ СТРУКТУРИ	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
6.1. Виникнення ідеї - усвідомлення необхідності і можливості створення науково-технічного або іншого виду (організаційного, економічного) нововведення					
6.2. Генерація альтернативних ідей про способи його створення (формування "портфеля ідей")					
6.3. Організація відбору пріоритетних ідей					
6.4. Проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на апробацію (випробування) ідей					
6.5. Формування "портфеля" досліджень та розробок, проведення робіт з відбору і розподілу ресурсів між напрямками					
6.6. Виконання досліджень і розробок за обраними напрямками					
6.7. Формування "портфеля" дослідно-конструкторських робіт і проведення робіт з відбору і розподілу ресурсів між проектами нововведень					
6.8. Відбір проектів нововведень для його освоєння у виробництві					
6.9. Створення промислового зразка нововведення і його освоєння у виробництві					
6.10. Серійне виробництво нововведення і його					

поширення на ринку					
6.11. Модернізація виробництва і самого нововведення шляхом локальних інновацій, орієнтованих на поліпшення споживчих властивостей і зменшення собівартості його виробництва (зниження вартості одиниці споживчих властивостей)					

7. Боротьба з якими проявами несумлінної конкуренції у високотехнологічному підприємстві є найбільш важливою?

ФОРМИ НЕСУМЛІНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОМУ БІЗНЕСІ	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
7.1. Розповсюдження завідомо недостовірної інформації, що шкодить репутації фірми					
7.2. Введення споживачів в оману відносно характеристик продукції					
7.3. Некоректне порівняння якості свого товару з товаром виробників-конкурентів					
7.4. Випуск на ринок товарів при виготовленні яких використовуються чужі ідеї без відповідних угод права власності та ноу-хау					
7.5. Використання інформації конкурентів, що є комерційною таємницею					
7.6. Використання монопольного становища з метою одержання додаткових прибутків та конкурентної боротьби					
7.7. Створення таємних картелей та встановлення демпінгових цін з метою захвату ринка					
7.8. Використання адміністративного ресурсу з метою розвитку бізнесу					
7.9. Розповсюдження інсайдерської інформації					

7.10. Використання забезпечення	неліцензованого	програмного					
------------------------------------	-----------------	-------------	--	--	--	--	--

8. Оцініть, будь ласка, важливість окремих організаційно-економічних напрямів вдосконалення управлінської діяльності саме в сфері високотехнологічного підприємництва

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ САМЕ В СФЕРІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	Неважливо	Помірно важливо	Важливо	Дуже важливо	Найважливіше
8.1. Забезпечення надійної охорони виробничо-господарської діяльності підприємства					
8.2. Організація роботи з правового та інженерно-технічного захисту комерційної таємниці та інтересів бізнесу					
8.3. Створення нових структурних підрозділів, перерозподіл функцій у відповідності до нових вимог ринку та оновлення портфелю проектів					
8.4. Створення надійної системи відбору наукових кадрів у бізнес					
8.5. Виявлення та локалізація каналів витоку інсайдерської інформації					
8.6. Знаходження постійних джерел інвестування розвитку бізнесу та ребрендингу проектів, що існують					
8.7. Пошук шляхів кооперації з іноземними партнерами					
8.8. Організація особистої безпеки керівництва та провідних					

спеціалістів					
8.9. Оцінювання маркетингових ситуацій та виявлення перспективних наукових трендів					
8.10. Перевірка лояльності клієнтів та постачальників компанії					
8.11. Формування стабільності трудового колективу					

ВІДОМОСТІ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС РЕСПОНДЕНТА

1. Вид діяльності підприємства(організації) де Ви працюєте

12. Виробництво
13. підприємництво
14. Високотехнологічне підприємництво
15. Фінансова діяльність
16. Освітня діяльність
17. Благодійництво та спонсорство, громадські організації
18. Органи державного управління та місцевого самоврядування
19. Студент (школяр)
20. Пенсіонер
21. Працівник бюджетної сфери
22. Інше (вказіть) _____

4. Який трудовий стаж Ви маєте? _____

5. Організаційна форма Вашого підприємства

10. Приватне підприємство
11. Товариство з обмеженою відповідальністю
12. ПАТ
13. ПрАТ
14. Спільне підприємство
15. Іноземна компанія
16. Державна установа
17. Неурядова міжнародна організація
18. Не працюю(пенсіонер)

6. Чи маєте ви особисто чи ваше підприємство досвід участі у програмах

високотехнологічного підприємництва:

4. регіональних
5. національних
6. міжнародних

5. Рівень Вашої освіти:

- 10) отримав вищу освіту
- 11) отримали диплом з відзнакою
- 12) вчився(лась) на "добре"
- 13) встигав(ла) без академзаборгованості
- 14) мав(ла) академзаборгованості
- 15) середня освіта
- 16) коледж

6. За спеціальністю Ви є:

11. Економіст, менеджер
12. IT-спеціаліст
13. Юрист
14. Соціолог
15. Політолог
16. Інженер
17. Філолог
18. Педагог
19. Біолог, лікар
20. Інше (вказіть) _____

7. Вкажіть, будь ласка, Ваш вік:

5. 16- 25 р.
6. 25-44 р.
7. 44-60 р.
8. 60 та більше

17) Чи маєте Ви свій власний бізнес?

3. так
4. ні

18) Ваша стать

2. Ч 2. Ж

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!